T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİDÂYET ÇELEBİ VE DÎVÂNI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet Mermer

Hazırlayan

İbrahim SONA

ANKARA, 2006

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

İBRAHİM SONA'ya ait *Hidâyet Çelebi ve Dîvânı* adlı çalışma, jürimiz tarafından Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan ....

Üye..

Üye...

ÖNSÖZ

Klasik Türk Edebiyatı yedi yüzyıl gibi uzun bir dönem varlığını sürdürmüştür. Sadece Osmanlı coğrafyasında değil farklı coğrafyalarda karşımıza çıkmıştır. Akkoyunlu sahası bu coğrafyalardan bir tanesidir.

Akkoyunlular, XIV. yüzyılda tarih sahnesinde görülen bir beyliktir. Her Türk devletinde olduğu gibi Akkoyunlular'da da bilime, sanata ve edebiyata büyük değer verilmiştir. Üzerinde çalışma yapmış olduğumuz Emir Hidayet, Akkoyunlular'a mensup bir devlet adamı ve şairdir. XV. yüzyılda yaşamış Emir Hidayet'in bilinen tek eseri, dîvânıdır. Biz bu çalışmamızda, Emir Hidayet'in hayatını, edebi kişiliğini ve dîvânını gün yüzüne çıkarmaya çalıştık. Emir Hidayet'in dîvânının dört nüshası vardır. Bu dört nüshanın ilki İngiltere'de (Bodleian), ikincisi İrlanda'da (Chester Beatty Library), üçüncüsü ise İstanbul'da (Topkapı Sarayı Müzesi), dördüncüsü ise Stevensen adlı bir kişinin şahsi kütüphanesindedir. Öncelikle bize yakın olması açısından Topkapı nüshasını edindik. Daha sonra İrlanda nüshasını getirttik. Üçüncü ve en sağlam nüshayı ise İngiltere'den temin ettik. Dördüncü nüsha şahsi kütüphanede olduğu için elde edemedik. Bu şahıstan sadece Minorsky bahsetmektedir ve bu kişi hakkında herhangi bir bilgimiz yoktur. Bu konu hakkında nüsha tavsifleri bölümünde geniş bilgi vereceğiz.

Bodleian nüshası İngiltere'den getirttiğimiz ve içerisinde en fazla şiirin bulunduğu nüshadır. İçerisinde; 1 münacat, 216 gazel, 1 müstezad, 1 muhammes, iki tane de mesnevi bulunmaktadır. Bu nüshanın tamamlanma yılı 1497'dir. Biz çalışmamızda bu nüshayı esas almakla birlikte diğer nüshalardaki birliktelikleri de göz ardı etmedik. Çalışmamızda bu üç nüshayı karşılaştırdık. İki nüshanın birleştiği noktalarda eğer ifade daha uygunsa o kelimeyi tercih ettik. Çalışmamızda şairin elinden çıktığına inandığımız nüshayı elde etmeye çalıştık.

Nüshalar, dil konusunda farklılıklar arz ediyordu. Bodleian ve Chester nüshaları yazım konusunda aynıyken Topkapı nüshası farklıydı. Biz bu farklılığı Osmanlı sahasında yazılmasına bağladığımız için imlâ konusunda Bodleian ve Chester nüshalarına uyduk. Topkapı nüshasının istinsah tarihi de belli olmadığı için Bodleian ve Chester nüshalarına yazımda uyduk. Ayrıca "nazal n"; nun ve kef şeklinde yazılmıştı. Metni transkribe ederken ng yerine ñ'yi tercih ettik. Aynı zamanda nüshalarda birçok arkaik kelimeye rastladık. Bu kelimelerde Cem Dilçin tarafından hazırlanan Yeni Tarama Sözlüğü'nü esas aldık.

Bu çalışmamızda eseri üç bölüme ayırdık. Birinci bölüm, Emir Hidayet'in hayatı eseri ve edebi kişiliği hakkındaki bilgileri içermektedir. İkinci bölümde dîvânın şekil özelliklerini inceledik. Bu iki bölümden sonra dîvânın tenkitli metni verilmiştir. Dil ve edebi kişiliği yönüyle önemli bir şair olan Emir Hidayet'i gün ışığına çıkarmaya çalıştık. Çalışmamızın edebiyat dünyasına katkı yapması temennimizdir.

Bu çalışmamda yardımlarını esirgemeyen Hocam Prof. Dr. Ahmet Mermer'e, Araş. Gör. Mustafa Erdoğan'a ve değerli ağabeyim ve meslektaşım Fatih Sona'ya teşekkürü bir borç bilirim.

İbrahim SONA

Ankara 2006

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen madde/adı geçen makale
B.	: Bodleian Nüshası
Bas.	: Basımevi
bkz.	: Bakınız
Ch.	: Chester Beatty Library Nüshası
C.	: Cilt
Fak.	: Fakültesi
G.	: Gazel
GÜSBE	: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
H.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
K.	: Kasîde
Ktp.	: Kütüphanesi
MEB.	: Millî Eğitim Bakanlığı
Mes.	: Mesnevi
Mrb.	: Murabba
Mst.	: Müstezad
Nşr.	: Neşreden
s.	: Sayfa
T.	: Topkapı Sarayı Nüshası
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TDV.	: Türk Diyanet Vakfı
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
TV.	: Tarih Vakfı
Üniv.	:Üniversitesi
vd.	: ve diğerleri

Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl
Yz.	: Yazma

BİRİNCİ BÖLÜM
HİDAYET'İN HAYATI, ESERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

1.1. HİDAYET'İN HAYATI

Emir Hidayet, XV. yüzyılda yaşamış ve Akkoyunlu Devleti'nde Uzun Hasan, Sultan Halil ve Sultan Yakup'un saltanatlarını görmüş; aynı zamanda emir-i kebirliğe kadar yükselmiş olan bir şair ve devlet adamıdır. Hakkında çeşitli kaynaklarda farklı bilgiler verilmektedir. Bu farklılık, Anadolu sahasındaki kaynaklarda daha belirgindir.

Emir Hidayet'in ismi konusunda kaynaklarda farklılıklar vardır. Emir Hidayet için kullanılan isimler şunlardır: Hidayet Çelebi[1], Hidayet Nevâî[2], Hidayet Beg,[3] Emir Hidayetullah Beg[4], Emir Afsahuddin Hidayet[5]. Emir Hidayet'in tam adı dîvânın sonunda şu şekilde verilmiştir: Emir Afsahu'd-din Hidâyet.

Emir Hidâyet'in hayatı hakkında kaynaklarda çeşitlilik vardır. Öncelikle Anadolu sahasındaki eserlerde Hidayet Çelebi veya Hidayet Nevâî olarak verilen şahsın ölüm tarihi 1572 olarak verilmiştir. Verilen şiirler, Emir Hidayet'e ait olmasına rağmen Hidayet'in ölüm tarihinin 1572 olma ihtimali çok düşüktür. Bu nedenle kaynaklardaki[6] bu bilgiler gerçeği yansıtmamaktadır. Hidayet hakkındaki tutarlı bilgiler de bulunmaktadır.[7]

---

[1] *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu* I-II MEB. Bas. İstanbul, 1967.
[2] Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* C.II İstanbul, 1949.
[3] Kaf-zâde Fâizî, *Zübdetü'l-Eş'âr* İstanbul Üniv. Kütüphanesi T. 2472.
[4] Zeynep Korkmaz, *"XV. yüzyıl Azeri Türkçesinin Değerli Bir Temsilcisi Emir Hidâyetullah ve Dîvânı" Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1982-1983 TTK. Bas. Ankara 1986.
[5] Abdulkadir, Karahan, *"Emir Afsahuddin Hidayet ve İncelenmemiş Dîvânı" Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*, İstanbul 1980 s. 249-251.
[6] Fâizi age ; Tuhfe-i Nâilî *age*. ; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, (Haz. Nuri Akbayır), C. I-IV, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 1996.
[7] Celâleddin Devvânî, *Arz-nâme* İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi , Hamidiye bölümü Nu. 1348; V. Minorsky, *A Civil and military Rewiew in Fars in 881/1476* BSOS X/I (1940-1942) s. 141-178.; Eliyar G. Seferli – Halil H. Yusufli, "*Hidayet" Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk*

Emir Hidayet XV. yüzyılda Akkoyunlular döneminde yaşamış bir şairdir. Doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Ancak Uzun Hasan, Sultan Halil ve Sultan Yakup döneminde yaşadığı bilinmektedir. Emir Hidayet hakkındaki bilgilere Celâleddin Devvânî[8]'nin Arz-nâme[9] adlı eserinde rastlamaktayız. Arz-nâme'nin başlangıç kısmında Hidayet hakkında şu bilgiler verilmektedir: *Ülkeler sultanı Halil mübarek ayın beşinci günü sabah vakti murassa bir taht üzerine oturdu. Inakları, çavuşları ve hizmetkarları etrafına toplandılar. Onun yüce mahfilinde ve padişahlık nurlarının parıltısında hepsi kendilerini Cennet'te zannettiler. Eşyalar, ibrikler, altın ve gümüşler geleneğe uygun olarak karşısında dizili duruyordu. Emir-i A'zam Mührdar Beg ve yanında kendisi ile birlikte mührdarlık eden ve hükümdarın kulları arasında ikbâle mazhar olmuş bulunan yüce Emir Hidayetullah Beg, üzerinde hamâil şeklindeki kılıçla hizmet töresine uygun olarak karşıda durmakta idi. Doğuya bakan yanda , öteki nedimler ve ehl-i tarab çalgı aletleri ile birlikte emre âmâde bekliyorlardı.*[10] Aynı eserin ikinci günün sıfatı bölümünde ise Emir Hidayetullah Bey ve kardeşi İnayetullah Bey'den iki büyük emir olarak bahsedilmektedir. Her ikisinin de söz ehli olarak dünyada eşlerinin olmadığı vurgulanmıştır.

Hidayet hakkındaki önemli bir bilgi de Hidayet maddesinde verilmektedir. *XV. asrın sonlarına kadar Tebriz'de ömür sürmüş olan Hidayet, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın(1423-1478) ölümünden sonra onun oğlu Abdu'l-feth Sultan Bahadır Han'ın sarayında büyük emir rütbesine kadar yükselmiş, daha sonra da onun kardeşi Sultan Yakub'un sarayında hizmet vermiştir.*[11]

Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan Türk Edebiyatı, II. Ankara 1993 ; Zeynep Korkmaz; *agm.* ; Karahan Abdulkadir, *agm.*

[8] Harun Anay, " *Devvâni* " , *TDV İslam Ansiklopedisi,* C. III .Ankara.

[9] Celaleddin Devvânî'nin Uzun Hasan için Farsça kaleme almış olduğu eseridir. Şeh-zade Halil'in Fars eyaletindeyken bir teftiş dolayısıyla yaptığı geçit resmini anlatmaktadır. (1476) Kilisli Rıfat Arz-nâme Yay. , Milli Tetebbular Mecmuası S. 5, s. 299.

[10] Kilisli Rıfat, Arz-nâme Yay. , Milli Tetebbular Mecmuası S. 5, s. 291.

[11] Eliyar G. Seferli – Halil H. Yusufli, Azerbaycan Türk Edebiyatı, *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi* , II. Ankara 1993.

Emir Hidayet'in kaynaklarda hayatı hakkında verilen bilgiler bu kadardır. Emir Hidayet'in hayatı hakkındaki bilgilere dîvânında da rastlamaktayız. Dîvândaki beyitler sayesinde Emir Hidayet'in hayatı hakkındaki bilgileri vermek yerinde olacaktır.

Emir Hidayet'in ne zaman doğduğu hakkında herhangi bir bilgiye rastlamamaktayız. Doğum tarihi kaynaklarda verilmeyen şairin doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Emir Hidayet hakkında bilgi bulabildiğimiz Arz-nâme adlı eser 1478 tarihinde yazılmıştır. Bu eserde Emir Hidayet'ten emir-i kebir olarak bahsedilmektedir. Hidayet'in emir-i kebirlik görevinde orta yaşlarda olma ihtimali yüksektir.

Emir Hidayet'in ömrünü geçirdiği yerleri vermeye çalışalım. Hidayet, ömrünün bir kısmını Şiraz'da, bir kısmını Tebriz'de, bir bölümünü de Irak'ta geçirmiştir. Sultan Halil'in 1470 yılında Irak-ı Acem tarafında , yani Şiraz şehrinde oturduğu bilinmektedir. Burada Sultan Halil, sekiz yıl bulunmuştur. Bunun yanında Arz-nâme, 1476 yılındaki bir geçit resmini vermektedir. Emir Hidayet'ten burada bahsedilmektedir. Hidayet'in burada bulunması bir tesadüf değildir. Hidayet, Sultan Halil'e çok yakındır. Bu eserde, Sultan Halil'in karşısında kardeşi İnayetullah Bey'le birlikte bulunan Hidayet, emir-i kebir olarak nitelendiriliyor. Dîvânda Şiraz şehri ile alakalı beyitlerin bulunması dikkat çekicidir. Bu nedenle Hidayet'in Şiraz şehrinde Sultan Halil ile birlikte kalmış olma ihtimali yüksektir.

Ömrünün bir kısmını Şiraz'da geçiren Hidayet, daha sonra Akkoyunlular'ın başkenti Tebriz'e gelmiştir. Dîvânda Tebriz ile ilgili beyitlerin olması bunun en önemli kanıtlarından birisidir.

Surḫab içinde ḳanuñı tökse Hidāyet incime
ʿAyn-ı keremdür her ne kim ol terk-i Tebrīz eyleye

G.168-5

"Hidayet, Surhab içinde senin kanını dökse incinme; keremdir her ne ki o Tebriz'i terk ede."

Dîvânda yer alan 72. gazelin tamamı, Tebriz tahtından ve Tebriz'den bahsetmektedir.

Ne yalġuz topraġıdur kuḥl-ı bī-niş taḫt-ı Tebrīze
Çe cāy topraġı kim daşı vü hem ser-kūb-ı Geylāndur

G.72-4

"Tebriz tahtına iğnesiz sürme sadece toprağıdır. Nasıl bir yer toprağı ki taşı da Geylan taşıdır."

Bu gazelde tahttan, mülklerden, Fars'tan ve Tebriz'den övgüyle bahsedilmektedir. Bilindiği gibi Tebriz, Akkoyunlular'ın başkentidir. Tebriz'den bu şekilde bahsedilmesi Hidayet'in Tebriz'de belli bir süre bulunduğunun göstergelerinden birisidir.

Emir Hidayet, hayatının bir kısmını da Irak'ta geçirmiştir. Dîvânındaki bazı beyitlerden Irak içerisinde belli bir süre yaşadığını çıkarmaktayız. Bu beyitlerde Hidayet, genellikle Irak'tan yakınmaktadır.

Çün ʿIraḳ içre Hidāyet yoḫ durur söz ḳıymeti
Tiz Ḫorasan ʿazmin eyle yoḫsa meyl-i Rūm ḳıl

G. 107-5.

"Hidayet Irak içerisinde sözün kıymeti yoktur. Çabuk Horasan'a niyet et, yoksa Rum'a meylet."

Irak'ta belli bir süre kaldığı açık olan Emir Hidayet'in ne kadar burada kaldığı hakkında bilgimiz yoktur. Ancak dîvânda yer alan bazı beyitlerden bunu anlamaktayız. Dîvânda bazı beyitlerde Irak'tan Bağdat'tan bahsedilmektedir.

ʿAceb mi göñlüme düşse yaşum aḫgeç lebüñ ʿaḳsi

Ki çağır çoḫı oldur kim gelür Baġdād'a āb ilen

G.158-4.

"Yaşım akınca dudağının aksi gönlüme düşerse şaşılacak şey değildir. İçkinin çoğu Bağdat'a su ile gelir."

Beyitte hem Bağdat[12]'tan bahsedilmekte hem de döneme ait bir özellikle verilmektedir. Bunun yanında Irak'ın tam ortasından geçen Dicle nehrinden bahseden beyitler de bulunmaktadır.

Ḳaşlaruñ ol göz ü kirpükle yaşum içre ṣağın

Dicle'de oḫlaşuban ḳarşulamış iki gemi

G. 214-3

"Kaşların o göz ve kirpikle göz yaşımın içinde; düşün ki iki gemi Dicle'de karşılaşmış oklaşıyorlar."

Dîvânda Irak'tan bahseden beyitlerin sıklıkla yer alması Hidayet'in hayatının büyük bir bölümünü burada geçirdiğinin göstergesidir. Aynı zamanda sıklıkla Nil nehrinden de bahsedilmektedir.

Zaḫm-ı hicründen gögermiş gözde ʿaḳsi ḳaşınuñ

Görünür şekl-i meh-i nev tek bu baḥr-ı Nī̄l'den

G.150-3

[12] Akkoyunlular başta Diyarbakır merkez olarak kurulmuş, daha sonra ise merkez Tebriz'e alınmıştır. Hükmettikleri alanları genişletmişler. On beşinci yüzyılda Irak-ı Acem, Irak-ı Fars olmak üzere sınırlarını iyice genişletmişlerdir. (Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, TTK. Bas. Ankara, 2003)

"Kaşının aksi ayrılığının acısından gözde gök rengini almıştır. Bu Nil denizinden yeni ayın şekli gibi görünür."

Cānā ġamuñdan aḫdı gözüm yaşı Nil teg
Cismüm pelengi isteyüp inceldi ḳıl teg

G. 96-1

"Ey sevgili! Senin kederinden gözlerimin yaşı Nil gibi aktı. Cismimin kaplanı istedi ve kıl gibi inceldi."

Nil'e baḫmaz yaşum gören ne ʿaceb
Ögrenen beḥre caya meyl itmez

G.82-3

" Gözlerimin yaşını gören Nil'e bakmaz; Öğrenen, her suya meyletmez."

Nil'le ilgili kıyaslamalar yapılması Hidayet'in Nil yakınlarında bulunduğunun da bir göstergesidir. Nil denizi tabiri ilginçtir. Nil bir nehirdir.

Beyitlerde aynı zamanda Isfahan'dan da bahsedilmektedir.

Her dem nigārın barmaġı başma turunc-ı ġabġaba
Taḳdīm ḳılma ḳandaḳı sīb-i Ṣıfahan üstine

G.188-2

"Her zaman parmağı sevgilinin yanağının turuncuna basma, neredeki Sıfahan elması üstüne öne geçme."

Hidayet'in ömrünü geçirmiş olduğu yerler sırasıyla Şiraz, Tebriz ve Irak'tır. Bu üç yerde bulunduğuna inandığımız Hidayet, sıklıkla bu şehirlerden bahsetmektedir.

Hidayet'in bu üç şehirde yaşama ihtimali yüksektir. Emir olması sebebiyle de seferlere çıktığı da bir gerçektir. Bu seferlerde İsfahan ve Nil nehrini görmüş olma ihtimali de vardır.

Hidayet'in dîvânında iki hükümdarın ismi zikredilmektedir. Bu hükümdarlardan birincisi Sultan Halil, ikincisi ise Sultan Yakup'tur. Dîvânda Uzun Hasan isminin zikredildiği herhangi bir beyte rastlayamadık. Ancak Sultan Halil ve Sultan Yakup'tan dîvânda bahsedilmektedir.[13] Sultan Halil''den övgüyle bahsedilmektedir.

Ol ki ebu'l-feth̩ laḳābdur aña

Pī̇şe-kerem sözi edebdür aña

Mes.1-41

" O ki Ebu'l feth ona lakaptır. Şerefi alışkanlık edinmiş sözü ona edeptir."

Bilindiği gibi *Ebu'l-feth* lakabı Sultan Halil'e verilen bir lakaptır. Dîvândaki mesnevide 41. beyittir. Bu beyitten sonra sultana övgüler vardır ve dua bölümüne geçilir. Bu beyitlerin yanında Sultan Yakup'un adının açıkça verildiği beyitler de vardır.

İy göñül Yaʿḳūb sulṭāndur kim almış tī̇ġ ile

Yā ʿAlī̇yyi Murtażā tek Zü'lfeḳār elindedür

G.74-7

[13] Elimizde bulunan Chester Beatty nüshası İrlanda'da da bulunmaktadır. Bu nüsha Halil Sultan'ın şahsi kütüphanesinden getirilmiştir. Bu nüsha Sultan Halil'e sunulmak üzere hazırlanmıştır. Nüshada dört tane minyatür bulunmaktadır. Bu minyatürler dîvânın özenle hazırlandığını göstermektedir. Şiir sayısı dîvânın diğer nüshalarına nazarla azdır. Tahminen 1478 tarihine aittir. Diğer nüsha ise Bodleian nüshasıdır. Bu nüsha 1498 tarihine aittir. İçerisinde en fazla şiir bulunan nüshadır. Bu dîvân ise Chester Beatty nüshası gibi özenle hazırlanmamıştır. İçerisinde herhangi bir minyatür bulunmamaktadır Ayrıca bu dîvânda sıklıkla Yakup Sultan'ın ismi geçmektedir. Sultan Yakup'un adının geçtiği beyitler Ch nüshasında bulunmamaktadır. Doğal olarak Hidayet, ilk nüshayı Halil Sultan için hazırlamıştır. (Halil Sultan'a sunup sunamadığından tam olarak emin değiliz.)Bilindiği gibi Halil Sultan'ın saltanatı altı ay gibi kısa bir dönem sürmüştür. Diğer nüsha ise (Bodleian) Yakup Sultan için hazırlanmıştır. Kısacası Emir Hidayet'in Halil Sultan ve Yakup Sultan'ın hükümdarlık döneminde yaşadığına hükmedebilmekteyiz.

“ Ey gönül! Yakup eline kılıcı almış bir sultandır. Seçilmiş olan Ali gibi zülfikar elindedir.”

Hidayet, Yakup Sultan’ı elinde kılıcı ile görmüş ve onu Hz. Ali’ye benzetmiştir.

Gül geçüp gülzār ötürse n’ola çün pāyındadur

ʿĀlemüñ bağında serv-i himmet-i Yaʿḳūb Ḫān

G. 147-6.

“Gül geçerek gül bahçesi terk etse ne olacak ki, çünkü ayağındadır. Yakup Han’ın himmetinin servi, dünyanın bağındadır.”

Emir Hidayet’in dîvânında hükümdarlar hakkında verilen bilgiler bunlardır. Burada şunu belirtmek gerekir ki Sultan Yakup ile ilgili verilen beyitler, tek nüshadadır.(Bodleian) Burada şunu söylemek gerekir: Emir Hidayet’in Sultan Halil ve Sultan Yakup döneminde yaşamış ve onların yakınında bulunmuştur.

Dîvânda hükümdardan ayrı olmanın verdiği hüzün de vardır. Özellikle mesnevilerde bu açıktır. Mesnevilerde af isteği de bulunmaktadır.

Ne gicem gicedür şāhā ne rūzum rūz Ḥaḳ bilür

Gözümden tā ıraġ oldı cemāl-i ʿālem-efrūzuñ

G.103-3

“ Ey şah! Ne gecem gecedir ne gündüzüm gündüzdür; âlemi parlatan güzelliğin gözümden uzak oldu.”

Ḫaçan irişe Hidāyet itinüñ cergesine

Pādşeh manṣıbı hergiz düşe çavuş eline

G.202-5

“Her ne zaman Hidayet itinin çadırına ulaşa; Padişah memuriyetinde olan, asla çavuş eline düşmez.”

Hidayet, sevgilinin itinin çadırına yakınlaşmıştır. Padişahın yakınında olanlar asla çavuş eline düşmez. Fakat Hidayet düşmüştür.

Ger ol Türk serāyını Hidāyet görmesem bir dem
Ġam-ı hicrān bozar dirdüm dil ü cānuñ serāyını

G.226-5

“Hidayet, eğer o Türk sarayını bir dem görmesem, ayrılığın kederi gönül ve can sarayını bozar derdim.”

Hidayet, Türk sarayını bir defa görmese, Hidayet’in gönlünün sarayları yıkılmaktadır. Hidayet, Türk sarayını yani Tebriz’i göremese gönül sarayları harap olur.

Gelse başum aparmaġıçün şāh buyruġı
Baş ḳoymışam ne kim ola Allāh buyruġı

G.239-1

“Başımı almak için şah buyruğu gelirse, ne ki bu yola baş koymuşum bu Allah buyruğudur.”

Hükümdarın emri gelmiştir. Hidayet’in başını alacaktır. Ama Hidayet bu durumdan korkmamaktadır. Çünkü Hidayet bu yola zaten baş koymuştur. Hükümdarın emri, Allah emri gibidir.

Eger ḳullıġda taḳṣīr oldı menden
Ümīdim ʿafvdur iy şāh senden

Mes.2-6

“ Ey şah ! Eğer kullukta benden eksiklik olduysa, senden ümidim aftır.”

Şair, bilmeden kullukta eksiklik ettiyse affedilmek istemektedir. Bu eksikliği yaptıysa bile bunu bilmeden yapmıştır. Yaptığı bu eksiklikten ötürü hükümdardan lütuf istemektedir.

Ḳulam ḳul bendenüñ eksükligi çoḫ

Şehüñ her suçla ḳavlden dönmegi yoḫ

Mes. 2-7

“Ben kulum kul, kulunun eksikliği çok; padişahın bir suçla sözden dönmesi yok.”

Hidayet, her zaman kul olduğunu ortaya koymaktadır. Kulluğunun yanında bilmektedir ki kulların hatası çoktur. Padişahın bir suç ile sözünden dönmesi gerekmez. Hükümdar sözünden dönmemelidir.

Burada verilen beyitlerden anlaşıldığına göre Hidayet’in ömrü Şiraz’da, çok kısa olmak üzere Tebriz’de ve uzun süreli olarak Irak civarında geçmiştir. Sultan Halil’e çok yakın olan şair, Sultan Halil’in Fars eyaletinde bulunduğu sırada emir-i kebirdir. Doğal olarak 1476 yılında emir-i kebirlik rütbesindedir. Sultan Halil, 1478 tarihinde hükümdar olduğunda Sultan’la birlikte Tebriz’e gelmiştir. Sultan Halil’in altı ay gibi kısa bir süre hükümdarlık yapmasından sonra başa Sultan Yakup geçmiştir. Hidayet, Sultan Halil’e çok yakın olması sebebiyle gözden düşmüştür. Sultan Yakup, hükümdar olduğunda Hidayet, Irak civarına gelmiştir. Geri kalan ömrünü ise Irak’ta geçirmiştir. Irak’ta geçen zaman boyunca hükümdardan Sultan Yakup’un yanında yer aldığı için, af isteğinde bulunmuştur. Yukarıda verdiğimiz beyitler bunun en önemli göstergelerinden birisidir. Sultan Yakup ve Sultan Halil’in birlikleri 1478 yılında karşılaşmışlar ve savaş Sultan Halil’in ölümüyle sonuçlanmıştır. Tahminimize göre Hidayet, Sultan Halil’in safındaydı. Yenilen tarafta yer aldı. Hükümdar tarafından o zamanlar kıymetli olmayan

Irak'a gönderildi. Hidayet'in sıklıkla Irak'tan yakınması bunun sebebiyledir. Sultan Yakup'un zikredildiği beyitlerin yer alması bu nedenledir. Yalnızca Bodleian nüshasında af isteğini dile getiren beyitler vardır. Geri kalan ömrünü de Irak'ta geçirmiştir.

Hidayet'in 1476 yılında emir-i kebirlik rütbesini elde ettiği Arz-nâme adlı eserden bilinmektedir. Emir-i kebirlik rütbesi Akkoyunlular'da önemli bir görevdir. Emir-i kebirlik denince Akkoyunlular'da hükümdarın en yakınında bulunan kişiler anlaşılmaktadır. *Askeri komuta kademesinde sultan ve şehzadelerden sonra üçüncü sırayı emirler almaktadır. Bu komutanlara "emir/emir-i kebir/emir-i a'zam/ emir-i buzurg" gibi unvanlar verilirdi. Etnik menşe bakımından tamamına yakını Türklerden gelen emirler hanedan üyelerinde olduğu gibi Akkoyunlu Devleti'ne tabi aşiretlerin önderlerinden de olabilir ve mensup olduğu aşiretin adını taşırlardı. Savaş durumunda maiyetindeki orduyla hükümdara ve şehzadeye katılırdı. Emirler, atabey gibi hareket etmişler, taht mücadelelerinde kimi zaman belirleyici olmuşlardır. Emirlerin etnik menşei genellikle Türklüğe dayanıyordu. Emirlerin her birinin sayıları 100-500 arasında değişen hassa kuvvetleri vardı. Emirler, askeri görevlerinin yanında vezirlik ve maliye dışındaki devlet divanlarında da yer alırlardı. Başlangıçta emirler daha bağımsız bir şekilde kendi kabilelerinin kuvvetleri ile savaşa katılırken merkezi yönetimin güçlenmesiyle güçlerini kaybederek birer devlet memuru haline geldiler.*[14]

Emir Hidayet'in 1476 tarihinde bu rütbede olduğunu Arz-nâme'den öğreniyoruz. Ancak Irak'a gittiği ve orada yaşadığı yıllarda bu rütbesini koruyabilmiş mi bilemiyoruz. Ancak bu rütbesinden aşağı bir mevkide bulunmuş olma ihtimali muhtemeldir. Bodleian nüshasının kapağındaki unvan ise Hidayet Beg Pervaneci'dir. Emir Hidayet'in pervaneci rütbesine düşürülme ihtimali de yüksektir. Devlet kademelerinde birçok görevde bulunma ihtimali yüksek olan Emir Hidayet'in pervanecilik görevini de yerine getirmiş olması muhtemeldir. Pervanecilik müessesesi ise Akkoyunlularda da karşımıza çıkmıştır. *İlhanilerde olduğu gibi Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerinde Inak denilen bir sınıf daha vardı ki, bunlar Osmanlı*

[14] ERŞAHİN Seyfettin , *age*. s. 218-219.

İmparatorluğundaki hükümdar emirlerini icap edenlere tebliğ eden Müteferrika'lara benzemektedir; pek asil Türk evladından alınan ve Padişahın itimad ettikleri adamlardan olan Inaklar vasıtasıyla icap eden yerlere en mahrem ve mühim emirler tebliğ edilirdi. Inakların başları nüfuzlu beylerden seçilirdi. Selçukîlerde İlhanilerde kullanılan "Pervaneci" tabiri Akkoyunlularda da vardı.[15]

Emir Hidayet'in hayatının savaşlarla geçtiği muhakkaktır. Emir olduğu için kendisine ait birlikleri bulunan Emir Hidayet'in beyitlerinde de sıklıkla savaş terimlerine rastlanmaktadır. Bu beyitlerden örnekler vermek yerinde olacaktır. 232. gazel bu şekilde yazılmıştır.

Ol ola er ki gelse ḳılıç u cıda güni
Özine ol güni bile zevḳ u ṣafā güni

"O öyle bir erdir ki kılıç ve mızrak günü gelince, onun özüne zevk ve eğlence günü olur."

Ḫoşlıġda deġme laf uranı ṣanma baş igit
Ol baş ola ki baş ḳoya cevr ü cefā güni

"Hoş zamanlarda her laf söyleyene baş eğeceğini sanma; o baş öyle cevr ve cefa gününde ortaya konur."

Oḫ yaġup oyınında ḳılıç ildürem kimi
Girçek erüñ yaḳın doġa ol gün şehā güni

"Ok yağdığı zaman kılıç iletirim. Ey şah! Gerçek erin günü işte o zaman çabuk doğar."

---

[15] UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *age*. s. 205-206.

Ḳurbānam o doġru erüñ k'anda doġruşup

Gözine düşmenüñ ḳıla dirdüm ḳara güni

"O doğru erin kurbanıyım, ki onda doğrularak düşmanın gözüne kara günü topladım."

Ḳorḫu nedür fenādan eger var ise beḳā

Ummañ beḳā ne aṣsı ger olsa fenā güni

"Eğer beka varsa fenadan korkuya gerek yoktur. Fena gününde eğer olursa fena günü ne fayda, beka ummayın."

Sözüñ Hidāyet oynamagıdı yolında baş

Merdāna ol ki şimdidür ol mācerā güni

" Hidayet senin sözün yolunda baş vermekti, Öyle bir zaman ki mert olanlara macera günü şimdidir."

Beyitlerde görüldüğü gibi kahramanlık edası sezilmektedir. Yiğit bir kişinin nasıl olması gerektiği gazelde açıkça verilmiştir. Emir Hidayet'in savaşçı yönünü yansıtan bu beyitler Emir Hidayet'in aynı zamanda kahraman kişilikli bir emir olduğunun göstergesidir.

Emir Hidayet'in dîvânında aynı zamanda Hz. Ali ile ilgili beyitler bulunmaktadır. Şah-ı Necef olarak bilinen Hz. Ali'den sıklıkla bahsedilmektedir.

Şāh-ı Necef ʿināyeti ilen Hidāyetüñ

Her sözidür ḫavārici kesmekde zülfekār

G.57-7

"Hidayet'in, Hz. Ali'nin yardımıyla, her sözü zorbaları kesmekte zülfikar gibidir."

Göñlüm heves-i meşhed-i şāh-ı Necef eyler

Yalġuz ne göñül cān daḫı ʿazm ol ṭaraf eyler

G.59-1

"Gönlüm Hz. Ali'nin şehit düştüğü yeri heves eyler; sadece gönül ve can dahi o tarafa azmeder."

Bu beyitlerin yer almasına rağmen Hidayet'in herhangi bir şekilde Şiiliğine hükmedemiyoruz. Bazı beyitlerde ise Hz. Peygamber'in ismi geçmektedir.

Pā-māl ola Türk ü ʿAcem içinde Hidāyet

Baş oynamayan ṣıdḳ ile şāh-ı ʿArab içün

G.156-5

" Hz. Peygamber için doğrulukla başını vermezse, Hidayet Türk ve Acem içinde çiğnenmiş ola."

Ḫaṭ u ḫāli ẕikrin anuñ ḳoyma aġzuñdan müdām

Ger müselmānsın Hidāyet terk-i Ḳur'an eyleme

G. 205-5

"Hidayet, sevgilinin yanağındaki tüyleri ve benleri ağzından daima düşürme, Hidayet sen Müslümansın sakın Kuran'ı terk etme."

Burada Hidayet'in Sünniliği ve Şiiliği hakkında bir hükme varamıyoruz. Hz. Ali'den bahseden beyitler bulunması onun Şiiliğine kanıt olarak gösterilememektedir. Yaşadığı coğrafya itibariyle Hz. Ali'den bahsedilmesi kaçınılmazdır.

Emir Hidayet'in vefatı hakkında şöyle bir çıkarımda bulunabiliriz. Emir Hidayet'in dîvânının en önemli nüshası olan Bodleian nüshası, 1498 tarihinde tamamlanmıştır. Emir Hidayet'in neredeyse bütün şiirlerinin bulunduğu bu nüsha tamamlanmadan ölmüş olma ihtimali yüksektir. Hidayet'in dîvânında ayrıca ihtiyarlığı ile alakalı hiçbir beyte rastlanmamıştır. Hidayet, zannımızca 1498 yılından önce elli veya altmışlı yaşlarda vefat etmiştir.

Bunun yanında Hidayet'in dîvânında sıklıkla Türk ismi geçmektedir. Akkoyunlularda emir olanların da genellikle Türklerden seçildiği bilinen bir gerçektir. Kısacası Hidayet, Akkoyunlular devrinde yaşamış, Uzun Hasan, Sultan Halil ve Sultan Yakup'un hükümdarlıklarını görmüş, tahminimizce 1498'den önce vefat etmiş, Akkoyunlular'da Emir-i kebirlik görevlerinde bulunmuş, bir devlet adamı ve kudretli bir şairdir.

1.2. HİDAYET'İN ESERİ

Emir Hidayet'in bilinen tek eseri vardır. O da Emir Hidayet Dîvânı'dır. Bu dîvânın biline dört nüshası vardır. Birincisi Bodleian (İngiltere), ikincisi Chester (İrlanda) , üçüncüsü Topkapı (İstanbul), dördüncüsü ise Stievensen[16] adlı bir kişinin şahsi kütüphanesindeki nüshadır. Üç nüsha elimizde olmakla birlikte Stievensen'in şahsi kütüphanesinden nüshayı temin edemedik.

Emir Hidayet Dîvânı'nın nüshalardaki şiir sayıları farklılıklar göstermektedir. Hazırlamış olduğumuz tenkitli metinde kaside yer almamaktadır. Hidayet, kaside yazmamıştır. Bunu emir olmasına bağlayabiliriz. Hazırlamış olduğumuz tenkitli metin, gazel nazım şekliyle yazılmış bir münacatla başlamaktadır. Dîvânda 239 tane gazel bulunmaktadır. Bunun yanında üç tane müstezad; Kanberoğlu[17] adlı bir kişinin gazelini dokuz bendlik bir tahmis; bir bendlik bir şiir; biri 76 diğeri ise 39 beyitten oluşan iki mesnevi bulunmaktadır. Dîvân ile alakalı şekli bilgiler, II. bölümde geniş olarak ele alınacaktır.

---

[16] Bu nüshadan V. Minorsky bahsetmektedir. Ancak Stevensen'den herhangi bir bilgi alamadığımız için bu nüshaya ulaşamadık.

[17] Kanberoğlu adlı şair hakkında geniş çaplı bilgimiz bulunmamaktadır. Kanberoğlu'nun birkaç şiiri; Osman Fikri, SERTKAYA *Uygur Harfleriyle Yazılmış Bazı Manzum Parçalar II*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. İstanbul 1973.

1.3. HİDAYET'İN EDEBİ KİŞİLİĞİ

Klasik Türk Edebiyatı'nın temel kaynaklarından birisi tezkirelerdir. Tezkireler, yazıldığı dönemin edebi zevkini yansıtmakla birlikte eser ve şair hakkındaki bilgileri de içermektedir.

Emir Hidayet hakkında Sehî Bey, Latîfî ve Âşık Çelebi tezkirelerinde bilgiye rastlayamamaktayız. Emir Hidayet gibi önemli bir edebi şahsiyetten, bahsettiğimiz tezkirecilerin habersiz olması dikkat çekicidir. Anadolu kaynaklarında sadece Kaf-zâde Fâizî'nin Zübdetü'l-Eşâr adlı tezkiresinde Hidayet'e değinilmektedir. Hidayet, Akkoyunlularda bir emirdir; Akkoyunlular ve Osmanlı Devleti dönemin iki karşıt gücüdür. Emir Hidayet hakkında Zübdetü'l-Eşâr'da şu bilgiler bulunmaktadır:

"Müretteb dîvânı görüldü ve andan intihab olundı."

Tezkirelerimizde Hidayet hakkında bu kadarlık bir bilgi bulabilmekteyiz. Bunun yanında Celâleddin Devvânî, Ahlâk-ı Celâlî adlı eserinde Hidayet'in söz vadisinde eşinin bulunmadığını bildirmektedir.

Hidayet hakkında aşağıda belirteceğimiz bazı araştırıcılar tarafından edebi olarak değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmelerde Hidayet'ten büyük bir şair olarak bahsedilmektedir.

Hidayet'in edebi kişiliği hakkındaki önemli bir değerlendirme Abdulkadir Karahan'a aittir.

Vezne hakimiyet, kelime seçmedeki maharet, ağdalı ve terkipli bir ifâde yerine nisbeten sade ve Türkçe bakımından zengin bir söz hazinesine sahip olarak duygularını samimiyetle dile getirebilmek bakımlarından Emir Hidayet'i XV. asrın ön saftaki şairlerimiz arasında saymanın hiçbir mahsuru olmadığı kanaatına varmış bulunmaktayız. Zaman zaman lirik , zaman zaman hamaset duygularıyla heyecanlı ve

yiğit, zaman zaman hicrandan şikayetçi ve zaman zaman dünya nimetlerinin en tatlısı sevgilinin varlığı olduğuna inanan bir âşık hüviyetiyle karşımıza çıkan bu sıcak kanlı, sıcak duygulu ve ince hayalli şairde kendi iç âlemlerimizin değişmelerini, arzu ve hareketlerini temâşâ eder gibiyiz.[18]

Emir Hidayet'in şiirlerinde vezne hakimiyet, kelime seçmede titizlik vardır. Aynı zamanda sadeliğiyle dikkat çeken Türkçe beyitler mevcuttur. 32. gazeli buraya almaya uygun bulduk.

Can gövdede sen sevgülü cānāne içündür
Bes besledügüm cānumı cānā ne içündür

Her laḥẓa güher-bār gözümden men-i dervī̱ş
Ī̱s̱ār iderem maḳdem-i cānāne içündür

Yaḫdı meni pervāne tek ol pertev-i ruḫsār
Şemʿüñ beli kim yanduġı pervāne içündür

Tā bir naẓar ol zülf çü zencī̱rüñi gördüm
Bildüm bu selāsil dil-i dī̱vāne içündür

Gözden aḫıdur yaş Hidāyet veli iy şāh
Kim bilür o dürdāneleri tā ne içündür

Zeynep Korkmaz'ın Hidayet hakkındaki yorumu şu şekildedir: *Kendisini Doğudaki Ali Şîr Nevâyî ile denk gören güçlü bir sanatçı olan Hidâyetullah Beg'i divanındaki gazellerin konuları ile, bunların işleniş ve üslûp özelliklerinden, kendinden*

---

[18] KARAHAN, Abdulkadir, *agm.*s.254.

sonra gelen Fuzûlî'nin yetişmesine de en elverişli ortamı hazırlamış bir şâir olduğu anlaşılıyor. Adeta okuyanlara Fuzûlî'nin müjdesini veriyor.[19]

Emir Hidayet'in şiirlerinin, Fuzûlî'nin şiirleriyle olan benzerliği dikkat çekicidir. Fuzûlî'nin bir beyti ile Hidayet'in bir beytini vermek yerinde olacaktır:

Kūyuñda mesken itdi göñül yaḫma hicr ile
Çün cennet ehlidür ne virürsin ʿaẕāb aña

G.9-2

Fuzûlî'nin beyti ise şu şekildedir:

Teklîf-i cennet eyleme kûyunda gönlüme
Çün cennet ehlidir ne verirsin âzâb ana

G.8-4[20]

Cān gövdede sen sevgülü cānāne içündür
Bes besledügüm cānumı cānā ne içündür

G.32-1

Fuzûlî'nin beyti ise şu şekildedir:

Cân ver gönül ol gamzeye kim bunca zamanlar
Cân ile seni beslediğim anın içindir

G.105-6[21]

---

[19] KORKMAZ, Zeynep, *" Emir Hidayetullah Dîvânı'nın Dil Yapısı Üzerine Görüşler"* V. *Uluslarası Türk Dil Kurultayı Bildirileri* C.II, TDK. Yay. Ankara, 2004, s. 2024.
[20] Akyüz, Kenan; Beken, Süheyl; Yüksel, Sedit; Cunbur, Müjgan, *Fuzûlî Divanı,* Akçağ Yay. Ankara 2000, s. 134.; TARLAN, Ali Nihat, *Fûzûlî Dîvânı, Gazel, Musammat, Mukatta ve Rubâi Kısmı*, Cilt I. İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Yay. Üçler Bas. İstanbul, 1950., GÖLPINARLI, Abdulbaki, *Fûzûlî Dîvânı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1985.
[21] Akyüz, Kenan; Beken, Süheyl; Yüksel, Sedit; Cunbur, Müjgan, *age.* s. 181.

Hidayet'in gazellerinde âşık, mâşuk ve rakip üçlüsünden sıklıkla behsedilmektedir. Bu üçlü Hidayet'in gazellerinin ayrılmaz parçalardır. Hidayet'in sevgiliye bakış açısını gösteren beyitler burada önemlidir.

Hidayet, sevgiliden ayrı kalmıştır. Ondan ayrı olunca acı çekmektedir. Bu ayrılık Hidayet'in gönlünü yakmaktadır.

İy ay ṣubḥ olınca Hidāyet miṡāl-i şemʿ

Yanup ġamuñla gün geçürür aġlayup gülüp

G.13-5

"Ey ay yüzlü sevgili! Hidayet sabah olduğunda gamınla mum gibi yanar ve ağlayıp gülüp günlerini geçirir."

Sevgili, Hidayet için ay yüzlüdür. O ay yüzlüden Hidayet ayrılmıştır. Kendisini muma benzetmektedir. Mumun yanması gibi Hidayet de sevgilinin gamıyla yanmaktadır. Ancak Hidayet günlerini sadece ağlamakla geçirmez. Aynı zamanda bu durumdan memnundur ve günlerini gülerek de geçirir.

Herkese bir sevgili gereklidir. Sevgilisi olduğu zaman ise gözleri yaş gereklidir. Çünkü sevgilisi olan kişi daimi olarak acı içerisindedir ve gözlerinden yaş eksik olmaz.

Her kimseye kim sen büt-i ʿayyāş gerekdür

Dāyim gözi ḳan yaşı ile yaş gerekdür

G.23-1

"Her kimseye senin gibi sarhoş bir put gereklidir. Daima gözünde kan yaşı ile yaş gereklidir."

Herkesin bir sevgilisi olmalıdır. Bu sevgili put gibidir. Sesi yok, hiçbir şekilde konuşmayan ve âşığa cevap vermeyen bir sevgilidir. Sevgilinin bu hali âşığı çileden çıkarmaktadır. Âşık bu nedenle gözlerinde kanlı yaşlar akıtmaktadır.

Can gövdede sen sevgülü cānāne içündür

Bes bildügüm cānumı cānā ne içündür

G.32-1

"Gövdemdeki can, sen sevgili içindir. Ey sevgili! Bildiğim canım ne içindir?"

Hidayet'in bedeninde can vardır. Bu can ise sevgili içindir. Hidayet bilmektedir ki gönüldeki can, başka bir şey için olamaz. Sadece sevgili için olabilir ve sadece onun için feda edilebilir.

Dün didi derdi olan derdin disün cān çekdi āh

Ol ṭabīb-i dil gülüp didi munuñ hem derdi var

G.34-2

"Dün sevgili dedi ki : Derdi olan derdini söylesin. Bunun üzerine gönlüm ah çekti. O gönül doktoru gülerek dedi ki: Bunun da derdi var."

Sevgili, derdi olanın derdini söylemesini ister ve bunun üzerine gönül ah çekmektedir. O zaman gönlün tabibi der ki bunun da derdi var. Bu derdi bilmektedir ve bilerek söylemektedir. Âşık, sevgilinin ayrılığından dert çekmektedir. Bu dert öyle bir derttir ki bu derdin tek çaresi sevgilidir.

Senden ıraġ çektügümi derd ü ġuṣṣadan

Sen hem bilürsin iy şeh-i ḫūbān ne söyleyem

G. 113-2

"Ey güzeller şahı! Senden uzakta dert ve sıkıntıdan neler çektiğimi sende bilirsin; benim bir şey söylememe gerek yoktur."

Sevgilinin her şeyden haberi vardır. Hidayet'ten ve onun çektiği sıkıntı ve eziyetten. Kısacası sevgili, Hidayet'in neler yaşadığını bilmektedir.

Göñlümüñ her gūşesinde yüz delük deldi ġamuñ
Bir ive hergiz kişi munca ḳapu ḳoymış durur

G.35-3

"Senin gamın gönlümün her köşesinde yüz delik deldi. Bir eve bir kişinin bunca kapı koyduğu görülmemiştir."

Sevgilinin gamıyla Hidayet'in gönlü delinmiştir. Hidayet gibi kimse vücudunu bu hale getiremez. Çünkü Hidayet gerçek âşıktır. Hidayet aynı zamanda vücudunu bir eve benzetiyor. Vücudundaki yaralar ise birer kapıdır.

Sevgilinin yolu, öyle bir yoldur ki eziyetlerle ve cefalarla doludur. Ancak gerçek âşık bu yolda başını bile feda edebilendir.

Yār uġurunda eger menzil ü yol dāş olsa
Başıla kesdüre ol menzili girçek yoldaş

G.84-4

"Sevgili uğrunda, yollar ve yerler taş olsa da gerçek yoldaş o menzile başıyla bitirir."

Sevgiliye gidilecek yollar taşlıktır. Birçok sıkıntı ve eziyetle karşılaşılır bu yolda. Eğer kişi gerçek âşıksa, bu yolu başını vererek bitirir.

Belā çoḫ çekdi bu göñlüm ıraġ ol ḳad ü bālādan

Bu doġru ḳavle danuġdur ruḫ-ı zer ü dem-i serdüm

G.115-4

"Bu gönlüm o uzun boydan uzak olunca çok bela çekti. Bu doğru söze, sararmış yanağım ve soğuk nefesim tanıktır."

Hidayet, sevgiliden ayrı kalınca çok cefa çekmiştir. Gönlü o servi boylu güzelden uzaklaştıkça belalar artmaktadır. Bu sebeple Hidayet'in yüzü sararmıştır.

Hidayet, sevgiliyi çeşitli şekillerde vasıflandırmıştır. Sevgilinin özeliklerini her zaman söyler. Hidayet bir bülbüldür; sevgilisi ise bir gül.

Yüzüñ ḥikāyetini Hidāyet dir müdām

Gülden belī rivāyet iden ʿandelībdür

G.46-5

"Hidayet yüzünün hikayesini daima söyler. Gülden rivayet eden bülbüldür."

Hidayet, sevgilinin hikayesini anlatmaktadır. Bunu sürekli söyler. Gülden bahseden ise her zaman bülbüldür. Sevgili bir güldür. Hidayet ise bir bülbüldür. Beyitte *leff ü neşr* örneği dikkat çekicidir.

Hidayet, hamamda gördüğü sevgiliyi tasvir eder. Sevgiliyi hamamda gören Hidayet, bir benzetmeyle bu durumu özetlemiştir.

Hammamda dün ġarḳ-ı ʿaraḳ cismüni gördüm

Sandum ki bilur üstine inci döşenüpdür

G.42-3

“Dün hamamda terleyip suya batmış cismini gördüm. Bunu görünce sandım ki billur üstüne inci döşenmiştir.”

Hidayet, sevgiliyi hamamda görmüştür. Hamamda sevgili hamamın sıcaklığında terlemiştir. Vücudunun üzerinde taneler halinde ter oluşmuştur. Bu, billur üzerinde incilere benzetilmektedir. Sevgilini vücudu billur, üzerindeki ter tanecikleri ise inci gibidir.

Sevgilinin dudağı ab-ı hayattır. Âşığa can veren, sevgilinin dudağıdır. Sevgili dudaklarıyla âşığı canlandırır.

Ḥayāt ābın didiler gerçi cān-baḫş
Lebüñ ḳatında anuñ cānı yoḫdur

G.68-4

“Hayat suyunun can bahşeden olduğunu söylediler. Dudağının yanında hayat suyunun kıymeti yoktur.”

Ab-ı hayat, insanı ölümsüz kılan sudur. İnsana can bahşeder. Rivayet edildiğine göre bu sudan Hz. Hızır ve Hz. İlyas içmiştir.[22] Ancak bu suyun sevgilinin dudağının yanında hiçbir kıymeti yoktur. Âşık, hayat suyu yerine sevgilinin dudağını istemektedir.

ʿĪsī ki dirler ölüye bir demde cān virür
Söz ile lebleri maña andan nişān virür

G.36-1

[22] Bkz. ONAY, Ahmet Talat, (Haz. Cemal Kurnaz) *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Akçağ Yay. Ankara, 2000, s. 245; PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yay.İstanbul, 2000, 183-184.

“Söylenir ki İsa ölüye bir nefeste can verir. Sevgilinin sözleri ve dudakları İsa’nın nefesinden işarettir.

Dudaklar, bu beyitte de Hz. İsa’nın can veren nefesiyle kıyaslanmıştır.

Hidayet, sevgiliyi verdiğimiz örneklerdeki gibi tasvir etmiştir. Sevgili, yüzü ay gibi parlak, vücudu billur ve inciden oluşmuş, dudağı hayat suyu ve insana can veren, gidilecek yolları her zaman güçlüklerle dolu bir tip olarak karşımıza çıkar. Âşık ise sevgiliden ayrı, canı yalnızca sevgili için olan, gönlü delik deşik olmuş, her zaman ahlar çeken, bir tip olarak karşımıza çıkar.

Hidayet, sevgiliden her zaman ayrı kalmaz. Burada farklı bir durumla Hidayet sevgiliyle birlikte olmaktadır. Bu vuslatta yine de rahat olmaz. Çünkü rakip gibi bir düşman vardır.

Yār ile ḫoş ṣoḥbeti vardur Hidāyetüñ raḳīb
Gitme yaḫın ḳoy ḥużur ilen anı bir laḥẓa dur

G.79-5

“Rakip, Hidayet’in sevgiliyle hoş sohbeti vardır. Oraya gitme, biraz bekle de huzur ile biraz dursun.”

Hidayet, sevgiliyle her zaman ayrı kalmaz . Onunla hoş sohbeti vardır. Ancak onları rahat bırakmayan bir kişi vardır. O da rakiptir.

Dîvân şairlerinin vazgeçilmez konularından birisi de rakiptir. Rakip, her yönüyle şiirlere konu olmuş önemli bir unsurdur. Şiirlerde genellikle olumsuz özellikleriyle verilen rakip, Hidayet’in şiirlerinde de sıklıkla kullanılan bir unsurdur. Hidayet’in rakibi ele alış biçimini burada değerlendirmek yerinde olacaktır. Rakip, Hidayet’in şiirlerinde bir kaza olarak değerlendirilmektedir.

Hicrān güni Hidāyet’e hem-dem olur raḳīb

Doġru imiş ki yavuza eksük degül ḳażā

G.2-5

“Ayrılık gününde rakip Hidayet’e arkadaş olur; doğrudur ki cesur kişiye kaza eksik olmaz.”

Ayrılık günlerinde Hidayet, rakip ile arkadaş olur. Nadir karşılaşılan bu durumun ardından cevap gecikmez. Hidayet yavuz bir kişidir. Başından kaza, yani rakip eksik olmaz.

Rakip, Hidayet’e bir sürü söz sarf etmektedir. Bu sözler Hidayet’e hançer gibi gelir. Ancak Hidayet için bu önemli değildir. Çünkü Hidayet’in sevgilisi vardır.

Niçe her sözüñ raḳībā tīr ü ḫancerdür maña

Zehr eger içsem anuñ yādıyla şekkerdür maña

G.6-1

“Ey rakip! Her sözün bana ok ve hançer gibidir. Sevgiliyi anarken eğer zehir içsem bana şeker gibi gelir.”

Ayaġına itinüñ başuñı çoḫ ṣalma raḳīb

Olma zinhār özüñden ulu ilen küstāḫ

G.18-3

“Rakip, sevgilinin itinin ayağına başını koyma. Asla kendinden yüce bir kimseyle küstah olma.”

Rakip, sevgilinin itiyle yakın olmak istemektedir. Âşık ise rakibi uyarır. Kendinden yücelerle küstah olma. Rakip, sevgilinin köyündeki itten daha alçak bir mertebededir.

Raḳībüñ cevr ḳılduġça ḳapuñdan gitmezem ammā

Aşaġa kişinüñ sözin işitmek hem aşaġlıġdur

G.44-2

"Rakibin bana sıkıntı verdikçe kapından gitmem; ama alçak kişinin sözünü işitmek alçaklıktır."

Rakip, âşığa daimi olarak sıkıntı vermektedir. Bu sıkıntı rakibin sözleriyle olur. O, bütün bu sıkıntılara rağmen sevgilinin kapısından gitmemektedir. Ancak bilinmelidir ki alçak bir kişinin sözlerini dinleyen alçak olur. Rakip alçak birisidir. Eğer âşık bunları istemeden dinlese de alçaklaşabilir.

Hidayet, aynı zamanda rakibe çatmaktadır. Hidayet'in sevgilinin köpekleriyle arası iyidir. Ancak rakip aralarını bozmak istemektedir. Hidayet, rakibe bu yüzden kızmaktadır.

Yar itile menüm arama girme iy raḳīb

Men bileyüm anuñla yüri it saña nedür

G.45-2

"Ey rakip! Sevgilinin köpeğiyle arama girme. Onunla her şeyi ben bileyim; yürü it! Sana nedir!"

Hidayet, rakibe araya girmesinden ötürü kızmış ve rakibe, it diye seslenmiştir.

Hidayet, sevgilinin köyündeki köpeklerle arkadaş olmaktadır. Derdini bir tek onlara anlatabilmektedir.

ʿArż eyleyicaḫ itlerüñe ḥālümi dirler
Çoḫ başumuz ağrıtma bize baş gerekdür

G.23-4

"Sevgilinin itlerine durumumu arz eyleyince dediler ki: Bizim başımızı ağrıtma; bize baş gereklidir."

Hidayet, aynı zamanda zâhid, müddeî ve sûfîye de çatmaktadır. Bu üç unsur dîvân edebiyatında sıklıkla karşılaştığımız unsurlardır.

Varmazam uçmaġa kūyından anuñ git zāhid
Dāmuya nişe vara kim ki anuñ cenneti var

G.29-4

"Ey zâhid! Sevgilinin köyünden cennete varmam, sen git. Cehenneme nasıl varacak ki onun cenneti var."

Zâhid, âşığı cehenneme gidersin diyerek tehdit etmektedir. Ama âşık için bu önemli değildir. Çünkü sevgilinin zaten cenneti vardır. Ona başka bir cennet gerekli değildir.

Menümle müddeʿīden ötrü yāruñ
Arası bilmezem niçün serindür

G.49-4

"Benimle sevgilinin arası, iddiacıdan ötürü neden soğuktur bilmiyorum."

Hidayet zâhidi sersem olarak nitelemektedir. Bu nitelendirmenin de haklı bir sebebi vardır.

Zāhide ser-sām söylersem meni ʿayb eylemeñ
Sivmemek maḥbūb u mey fiʿli nedür ser-samlıġ

G.90-4

"Zâhide sersem dersem beni ayıplamayın; güzelleri ve içkiyi sevmemek sersemlik değildir de nedir?"

Zâhit, Hidayet'e göre bir sersemdir. Çünkü ne sevgiliyi sever ne de şarabı. Böyle güzel iki şeyi sevmemek sersemlikten başka bir şey değildir.

Emir Hidayet'in bahsettiğimiz bu özelliklerin yanında dikkat çekici en önemli özelliklerinden birisi de şiirlerde kahramanlık edası sezilmesidir.

Ol ola er ki gelse ḳılıç u cıda güni
Özine ol güni bile zevḳ u ṣafā güni

G.232-1

"O öyle bir erdir ki kılıç ve mızrak günü onun zevk ve sefa günüdür."

Dîvân şairlerinin kendi şiirlerinden övgüyle bahsetmeleri bir nevi kendilerini değerlendirmedir. *Şâirin yaptığı değerlendirme, her ne kadar kendi şiirini övme, büyük üstatlarla kendisini kıyaslama, hatta onları yerme şeklinde olsa da, hem devrin şiir anlayışını, hem de şiirde varılması amaçlanan noktayı göstermesi açısından*

önemlidir.[23] Her şairde olduğu gibi Emir Hidayet'in de kendisini öven şiirleri bulunmaktadır. Ancak bu beyitler fazla değildir. Hidayet'in şiirlerini övdüğü beyitler sayılıdır. Bu beyitleri burada vermek yerinde olacaktır.

Hidāyet bu bir şiʿr ilen bend ḳılduñ
Ḫorasan u ehl-i Semerḳand aġzın

G.161-5

"Hidayet bu şiir ile, Horasan ve Semerkand ehlinin ağzını bağladın."

Hidayet şiirleriyle Horasan ve Semerkand'da bulunan şairlerin ağızlarını bağlamıştır. Şiiri o kadar güzeldir ki Horasan ehli bu şiir üzerinde susmayı yeğlemişlerdir.

Tā Hidāyetden işitdi şol nebāt-ı leb sözin
Şekkerin ezdi şekerci vü dükānın baġladı

G. 235-9

"Dudağının nebatının sözünü Hidayet'ten işitti; böyle olunca şekerci, şekerini ezdi ve dükkanını kapattı."

Hidayet, dudağının bitkisinin sözünü o kadar mükemmel söylemiştir ki şekerci, dükkanını kapatmıştır.

Hidayet, bu beyitlerde kendi şiirini övmektedir. Bunun yanında Hidayet'in kendisini kıyasladığı şairler de vardır. Bu şairlerden en önemlisi Ali Şir Nevâî'dir. *Dili çok güzel kullanan Nevâyî kendisinden sonra gelenlere örnek olacak derecede sevilmiş ve çok okunmuş bir şâirdir. Hatta Osmanlı şâirlerinin bir Çağatayca şiir yazmaları âdet*

[23] AYDEMİR, Yaşar, *Behiştî Dîvânı,* MEB. Yay. Ankara, 2000. s. 24.

haline gelmiştir.[24] Osmanlı şairlerini bu şekilde etkileyen bir şairle kendini kıyaslaması dikkat çekicidir.

Ger Hidāyetnüñ Nevāyī kimi rengīn sözleri

Niçe kim çoḫdur velī dimek gerek bir bir cevāb

G.11-6

" Hidayet'in Nevâyî gibi renkli sözleri çoktur. Bu sözlere bir bir nazire yazmak gerekir."

Ali Şir Nevâî'nin o dönemde tartışmasız ve örnek alınan bir şair olması nedeniyle Hidayet de sözlerini Ali Şir Nevâî ile kıyaslamaktadır. Nevâî'nin sözleri çeşit çeşit anlamlarla süslüdür. Hidayet de bu yönüyle Ali Şir Nevâî'ye benzer. Onun sözleri de farklı farklı anlamlar içerir.

Hidayet'in tahmis ettiği bir şiir de vardır. Bu şiir Kanberoğlı[25] adlı bir şahsiyete aittir. Bu tahmis 9 bendden oluşmaktadır. Kanberoğlı'nın Hidayet tarafından bilinen bir şair olma ihtimali çok yüksektir. Kanberoğlı'nın hayatı hakkında bilgiye sahip değiliz.

Hidayet'in dîvânında ismini zikrettiği başka bir şair ise Vatvat'dır. Bahsettiğimiz 9 bendlik tahmisinin 3. bendinde Vatvat'ın[26] ismi zikredilir. Vatvat'ın meşhur bir şair olduğu ve fasih söz söylemekte usta olduğu bilinmektedir.

Bu dünye söyledügüñdür iki ḳapulu ribāṭ

Gelen gider gerek *İlyās* dut gerek *Vaṭvaṭ*

Neşāt yiri degül tiz dirişür bu bisāṭ

---

[24] Alî Şîr Nevâyî,(haz. Günay Kut) *Garâibü's-Sıgar İnceleme-Karşılaştırmalı Metin,* TDK. Yay. Ankara, 2003.s.33.

[25] Kanberoğlı hakkında sadece Osman Fikri Sertkaya'nın makalesinde bilgilere rastlamaktayız. Bu makalede hayatı hakkında bilgi verilmemiş, sadece şiirlerinden örnekler verilmiştir.

[26] Vatvat hakkında geniş bilgi için LUGAL, Necati, *Tezkire-i Devletşah I*, MEB. Yay. İstanbul, 1990. s. 149-156.

Çehār-bāliş-i dünya degül bisat-ı neşāt

Kim anda tekye ḳılursın zihī ġurūr-ı ḥayāl   Tahmis 1-3

Hidayet'in kendisini kıyasladığı şairler bunlardır. Hidayet'in dîvânında kendisiyle alakalı abartılı beyitlere rastlamıyoruz. Bunu şuna bağlayabiliriz: Hidayet, kendisini övmeyi sevmemektedir.

Eski şâirlerimizin, şiirin temel unsuru olan dili, hayâl ve düşünceyle yoğurarak her beytinde veya şiirinde estetik bir sanat eseri oluşturma çabası gösterdikleri bilinmektedir. Şairler, bunları sağlarken âyet ve hadisler, tasavvufi motifler, peygamber kıssaları, eski İran ve Arap hikâyeleri, devrin müsbet bilimleri gibi kaynaklardan yararlanmışlardır.[27] Hidayet şiirlerinde bazen âyet ve hadislerden faydalanmaktadır. Bu onun bu konuda bilgili olduğunu göstermektedir. Bu örnekleri burada vermek yerinde olacaktır:

Ḫāli dīnümdür menüm cennāt-ı ʿadnüm ṣūreti

Hezihi cennāt-ı adnin fedḫulüha ḫālidin[28]

G.152-5

Ḳılġaç bir işāret dil ü cān virdi Hidāyet

Güldi didi *el-ʿāḳılü yekfihü'l- işāre*

G.203-5

Zāhidā zühd ü sen Hidāyet ü ʿışḳ

Ki *leküm dinüküm veliyedīni*[29]

G.217-5

---

[27] MERMER, Ahmet, Karamanlı Aynî ve Dîvânı, Akçağ Yay. Ankara, 1997, s. 28.

[28] Bu ibare âyet değildir. Âyetlerden kısa bölümlerdir. *Cennet-i adn* kelimesi Kurân-ı Kerim'de farklı yerlerde geçmektedir. Fedhuluha hâlidin tabiri ise Kurân-ı Kerim'de Zümer sûresi 73. ayette geçmektedir. "Şu ebedi olan adn cennetine girin."

[29] Kafirun Sûresi 6. âyet : "O halde sizin dininiz size, benim dinim bana."

Men dimen leẕẕeti var sā῾id ile her yeñinüñ

Ki ḥadis̱ oḫımışam her yeñinüñ leẕẕeti var

G.29-3

Hidayet, yukarıda verilen beyitlerde âyet ve hadislerden faydalanmıştır. Arapça tabirleri aruza uygulamakta da sıkıntı çekmemektedir.

Hidayet Dîvânı'nın önemli özelliklerinden biri de sosyal hayat unsurlarının şiirlerde kullanılmasıdır. Dîvânda yer alan bu beyitleri burada zikretmek yerinde olacaktır. Hidayet'in şiirlerinde yaşadığı devrin düşünce ve inanış sistemini rahatlıkla görebilmekteyiz.

Zülf yüzüñlen muḳābil olsa dündür kim dir

Gice gündüzlen muḳābil olıçaḫ nevrūz olur

G.25-4

"Saçın yüzünle karşılık olursa gecedir, ki gece gündüzle karşılaşınca nevruz olur."

Bu beyit bir inanışı dile getirmektedir. Gece gündüzle mukabil olursa Nevruz olur. Bu düşünceye göre Nevruz'un ne zaman olduğunu bu beyitten öğrenmekteyiz.

Yüz çevirdüñ cihānı dutdı ẓalām

Gün dolanġaç belī̄ olur aḫşām

G.120-3

"Sen yüz çevirdiğinde dünyayı karanlık tuttu. Doğru ki gün dönünce akşam olur."

Bir benzetme yapılarak durum açıklanmıştır. Sevgili, Hidayet'ten yüz çevirmiştir. Bu sebeple dünyayı karanlık sarmıştır. Bir benzetme yapılarak gün gidince akşam olur denmiştir.

Luṭf idüp zülfüñüñ ol ruḫsāralar üstün gider

Nişe kim Nevrūz olan günler bulutlu olmaya

G.178-2

Zülf arasında yaşur yüzüñi tökgeç dīde āb

Kim yaġış yaġsa yaşunur bulut içre āftāb

G.11-1

"Gözler, parlak yüzünü saçlarının arasında görünce yaş döker. Yağmur yağdığı zaman güneş bulutların içerisine gizlenir."

Yāruñ yüzi görceg dehenin iste Hidāyet

Kim mehdi caġı gizlü olan fāş gerekdür

G.23-5

"Hidayet, sevgilinin yüzünü görünce ağzını iste. Mehdi çağında gizli olanlar açığa çıkacaktır."

Aġlasam menʿ eyleme yüzüñi görgeç iy güneş

Ay olan yerde muʿayyendür bu kim yulduz olur

G.25-2

"Ey güneş yüzlü sevgili! Yüzünü görünce ağlarsam beni men etme. Açıktır ki ay olan yerde yıldız olur."

Gözümüñ yaşı çoḫalur göricek ʿārıżuñı

Nişekim faṣl-ı bahār olıcağın arta bulaġ

G.89-4

"Yanağını görünce gözümün yaşı çoğalır. Nasıl ki bahar gelince kaynaklar artar."

Atasözleri şairlerin faydalandıkları önemli unsurlardan biridir. *Türkçenin imkânlarını çok iyi bilen şâirler, atasözü, deyim ve Türkçe söyleyişlerin çeşitli mânâlariyle ustaca oynayarak ortaya koydukları edebî sanatlarla şiirlerini zenginleştirmişledir.*[30] Hidayet, bu unsurlardan ustaca yaralanmıştır.

N'ola ḳonup lebine cibin ger alın ṣorar

Dirler mes̱el ki bal dutan barmağın yalar

G.21-1

"Dudağına sinek konup dudağının kırmızılığını emse ne olacak ki? Derler ki bal tutan parmağını yalar."

Neden itdi menüm baġrumda iy ebrū-kemān oḫuñ

Çü söylerler ḫalāyıḳ bu mes̱el kim yaḫşılıġ itmez

G.83-4

"Ey keman kaşlı sevgili! Okun bağrımı neden böyle yardı. Çünkü söylerler ki meseldir, hizmetçi iyilik yapmaz."

Yār itilen meni görgeç n'ola ger gülse raḳīb

---

[30] KURNAZ, Cemal, " *Divan Şirini Halk Şiirine Yaklaştıran Bir Özellik: Atasözleri ve Deyimler" Türküden Gazele,* Akçağ Yay. Ankara, 1997. s. 113-114.

Bu mes̱eldür ola ger atluya gülmeye yayaġ

G. 89-3

“Sevgilinin itiyle beraber olduğumu görünce eğer rakip gülerse; atasözüdür ki atlı kişiye, yaya gülmez.”

Zamanın düşünüş ve inanış sistemini Hidayet’in şiirlerinde rahatlıkla bulabilmekteyiz. Hidayet, yaşamı şiirlerinin bir parçası haline getirmiştir.

Hidayet’in telmihlerle bazı olayları hatırlattığına şahit olmaktayız. Meşhur şahsiyetlerin yaşayışları şiirlerinin konusu olmuştur. Peygamber kıssalarına şiirlerinde tesadüf etmekteyiz.

Tā Hidāyet z̤eḳanuñda ḳara h̲ālüñ gördi

Ḳıldı taḥḳīḳ rivāyetini Yusuf’la çehüñ

G. 98-5

“Hidayet zekanında kara olan benin gördü. Yusuf ile kuyunun hikayesini Hidayet tahkik kıldı.”

Hidayet, sevgilinin çenesinde kara benini görmüştür. Hidayet çeneyi, kuyuya; kara beni de Hz. Yusuf’a benzetmiştir.

Yaʿḳūb egerçi Yūsuf içün çekdi çoh̲ belā

Bu işde ḳıldı firḳatüñ andan füzūn meni

G.228-4

“Yakup gerçek ki Yusuf için çok bela çekti, Ayrılığın bu işte beni ondan fazla kıldı.”

Hz. Yakup'un Hz. Yusuf'tan ayrı kaldığında gözleri âmâ olmuştur. Ancak Hidayet sevdiğinden ayrı kalmıştır; bu nedenle Hz. Yakup'tan daha fazla acı çekmiştir.

Gitdi ol şuẖ u sözi ḳaldı cihān aġzında
Māh-ı Kenʿānı gidüp ḳıṣṣa-ı Kenʿān ḳaldı

G.237-5

"O güzel gittiğinde cihanın ağzında sözü kaldı; Kenan ayı gidip Kenan kıssası kaldı."

Devr-i ḥüsnüñde eger ḳıl olsa göñlüm Yūsuf'ı
Olmasun yā Rāb kim ol çāh-ı zenahdāndan çıẖa

G.191-3

"Gönlümün sevgilisi güzelliğinin devrinde eğer kıl olsa olmasın. Ya Rab! O zenahdanın kuyusundan çıksın."

Hz. Yusuf'tan sıklıkla bahseden Hidayet, genellikle Hz.Yusuf'un güzelliğine telmihte bulunmuştur.

Ol yār bilür ẖaste Hidāyet sözin ancaẖ
Ḳuş dilini fehm eylemez illā ki Süleymān

G.157-5

"Hasta Hidayet sözünü ancak o sevgili bilir, Süleyman'dan başka kimse kuş dilini anlayamaz."

Hz. Süleyman'ın kuş dili bilmesine bir telmih olan beyitte Hidayet'in halinden ancak sevgili anlar. Ondan başkası Hidayet'in halini anlayamaz.

Cihāna virme göñül kim ḳoyup gider anı

Eger Sikender-i devrān eger Süleymāndur

G.37-6

"Dünyaya gönül verme; İskender-i devran da olsa Süleyman da olsa, yine onu bırakıp gider."

Her ẕerrede ẓāhir durur gün teg cemāli dil-berüñ

Mūsī̄ tecellī̄ nūrını görmek niçe güftār imiş

G.86-2

"Sevgilinin gün gibi olan güzelliği her zerrede açıktır. Musa gibi tecelli nurunu görmek nasıl sözlermiş."

Hz. Musa tecelli nurunu görmüştür. Tecelli nuru ile sevgilinin güzelliği arasında benzerlik ilgisi kurulmuştur.

Yüzi Ruhu'l-lāh u zülf-i siyehüdür Mūsī̄

Ḳaşı Zü'n-nūn u ḳara gözleri Veyse'l-Ḳarenī̄

G.234-3

"Yüzü Ruhullah, siyah zülfü Musa, kaşı Zünnun, gözleri ise Veysel Karani'dir."

Peygamberlerin yanında Hidayet'in şiirlerinde Hz. Ali'den bahsedildiğine şahit olmaktayız.

Şāh-ı Necef ʿināyeti ilen Hidāyetüñ

Her sözidür ḫavārici kesmekde zülfekār G.57-7

"Hz. Ali'nin yardımıyla Hidayet'in her sözü havarici kesmekte Zülfikar gibidir."

Göñlüm heves-i meşhed-i şāh-ı Necef eyler

Yalġuz ne göñül cān daḫı ʿazm ol ṭaraf eyler

G.59-1

" Gönlüm Hz. Ali'nin şehit düştüğü yere gitmek ister. Sadece gönlüm dahi o tarafa azmeder."

Hidayet'in şiirlerinde Leyla ve Mecnun'dan çoğunlukla da Ferhad ve Şirin'den bahsedilmektedir. *Divan şiirinde âşıkın kendisine örnek veya önder olarak seçtiği, bazı ünlü âşıklar vardır. Bu âşıklar hemen hemen tamamiyle İran kanalıyla şiirimize girmiş şahıslardır. Dillere destan olmuş maceralarıyla nesiller boyunca hikâyeleri anlatılmış olan bu şahısların maceraları, tarihin belli dönemlerinde büyük ve kudretli şâirler tarafından mükemmel bir şekilde işlenmiş, bilahâre bu karakterler lâzım-ı gayr-ı murâfık denebilecek bir suretle edebiyatın vazgeçilmez birer telmih ve teşbih unsuru olarak yerlerini almışlardı.*[31]

Aḫıdur gözyaşını her dem Hidāyet kūyına

Cū-yı Şīrīne yine gör saʿy kim Ferhād ider

G.48-5

"Hidayet köyüne her zaman gözyaşını akıtır. Şirin'in nehrine gör ki Ferhad çabalar."

Dimişem ta şehd-i laʿli vaṣfını Ferhād teg

İy Hidāyet ʿālemüñ gözinde Şīrīn olmışam

G.134-5

[31] TÖKEL, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar,* Akçağ Yay. Ankara, 2000. s. 429.

"Ferhad gibi dudağının balının vasfını söylemişim. Ey Hidayet! Alemin gözünde Şirin olmuşum."

Hidayet sevgilinin dudağının balından bahsetmektedir. Sevgilinin dudağı bal gibi tatlıdır. Bu yüzden Hidayet, insanların gözünde Şirin olmuştur.

Eydedür her dem Hidāyet iştiyāḳuñdan şehā
Ol ki Şīrīn ḥasretinden ḫaste Ferhād eyledi

G.223-6

"Ey şah! Hidayet hasretinden her zaman söyler; o Şirin ki hasretinden Ferhad'ı hasta etti."

Şol zülf-i siyeh remzini göñlüm duyar ançaḫ
Leylī işini duymaya hiç kimse çü Mecnūn

G.149-3

"Şu siyah saçının sırrını sadece gönlüm duyar. Hiç kimse Leyla işini duymaz ancak Mecnun duyar."

Âşıklar kendilerini Ferhad'a ve Mecnun'a benzetirler. Bu âşıklar, her zaman âşıkların pîri sayılırlar. Hidayet de kendisini, bu âşıklara benzetmiş ve kendisini onlarla kıyaslamışlardır.

Hidayet, şiirlerinde savaş öğesini kullanmaktadır. Şiirlerinde bazen bir savaş manzarası canlandırılır. Bazı şiirlerde kahramanca bir eda sezilir. Bu eda, onu diğer şairlerden ayırmaktadır. Savaş sözü sıklıkla kullanılmaktadır. Sevgiliden bahsederken bile savaş tabirini kullanmaktadır.

Her ḫaçan kim başara oḫ ilen ol ġamze savaş

Yaya dönsün boyı anuñ ki fedā ḳılmaya baş

G.84-1

"Her ne zaman ki o gamze ok ile savaşı başarırsa, boyu yaya dönsün onun başını feda kılmaya."

Sınaduñ özüñi aġyār Hidāyetle öküş

Savuş imdi dimiş ölüm saña çoḫ itme savaş

G. 84-5

"Ağyar, özünü Hidayet'le çok sınadın. Çekil şimdi sana ölüm demiş, çok savaş etme."

Dikkat edildiği gibi sevgili tavsifinde genellikle savaşla ilgili tabirler kullanılmaktadır.

Yürigeç yaş çerīsi yüze yüz gözle şehā

Dil ü cāndan ġam-ı hicrüñ savaşanda sürüne

G. 182-2

"Ey şah! Yaş askeri yürüyünce yüz gözle yüze. Gönül ve candan ayrılığının gamında savaştığında sürüne."

Şiirlerinde bir kahramanlık edası sezile Hidayet gerçek er kişinin nasıl olması gerektiğini ise bir gazelinde açıklamıştır.

Ol ola er ki gelse ḳılıç u cıda güni

Özine ol güni bile zevḳ u ṣafā güni

G.232-1

“O öyle bir er ki kılıç ve mızrak günü geldiğinde, o günü kendisine zevk ve safa günü bilir.”

Ḫoşlıġda deġme laf uranı ṣanma baş igit
Ol baş ola ki baş ḳoya cevr ü cefā güni

G.232-2

“Hoş zamanlarda her söz söyleyene baş eğeceğini sanma; O baş ancak sıkıntı ve cefa gününde eğile.”

Hidayet’in şiirlerinde kahramanlık edası sezilmektedir. Sevgiliyi anlatırken bile savaşla ilgili kavramları kullanılmaktadır. Bu özelliği ile diğer şairlerden ayıracağımız Hidayet’in hayatı savaşlarla geçmiştir.

Hidayet’in şiirlerinin en önemli öğeleri âşık, sevgili ve rakiptir. Hidayet’in şiirlerinde sevgiliden ayrılık önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında bazen tek engel, rakiptir. Sevgili, Hidayet’in yaşamasının temel gayesidir. Bunun yanında Hidayet’in şiirlerinde bir kahramanlık edası sezilir. Sevgili ile olan ayrılığını bir savaş olarak gören Hidayet, sevgilinin kılıç ve oklarıyla savaş içerisindedir. Hidayet’in şiirlerinin bir diğer ögesi de sosyal hayattır. O dönemin düşünce dünyasına bir seyahat yapabilmekteyiz. Dönemin düşünce, inanış, örf ve adetlerini Hidayet’in şiirlerinde bulabilmekteyiz. Aynı zamanda Hidayet, âyet ve hadisleri şiirlerinde kullanmakta ve başarılı bir şekilde aruza uygulayabilmektedir. Kısacası Hidayet, edebi kişiliğiyle XV. yüzyılın önde gelen şairleri arasında yerini alabilecek bir şahsiyettir.

1.4. DİL ÖZELLİKLERİ

Emir Hidayet'in dîvânı dil özellikleri bakımından dikkat çekicidir. Coğrafi yönden Irak ve çevresinde yaşamış olması dil özelikleri bakımından farklılık göstermesinin en önemli sebeplerinden bir tanesidir. Emir Hidayet'in dîvânının dil özellikleri konusunda araştırıcılar farklı fikirler öne sürmüşlerdir. Bu görüşlere ve dîvânın özelliklerine bakarak bu konuya açıklık getirmeye çalışalım.

Abdulkadir Karahan, dîvânın dil özelikleri bakımından şu şekilde bir değerlendirmede bulunmuştur: *Hidayet Beg'in dili, XV. yüzyıl Azeri Türkçesidir. Onu Osmanlı ve Çağatay yazı lehçelerine mal etmek, şiirleri dikkatle incelendiğinde , açıkça belirtmek icabeder ki yanlıştır.*[32] Bir diğer araştırmacı Zeynep Korkmaz ise Hidayet'in dili hakkında şu tespitlerde bulunmuştur: *Hidayetullah Beg Dîvânı'nın dil yapısı, eserin Tebriz'de yazılmış olmasına rağmen; Azerbaycan Türkçesini değil, Eski Anadolu Türkçesini temsil etmektedir.*[33]Görüldüğü gibi araştırmacılar bu konu hakkında farklı görüşler dile getirmişlerdir.

İncelemiş olduğumuz dîvân, dil özellikleri bakımından incelendiğinde hem Azeri Türkçesi'nin hem de Eski Anadolu Türkçesi'nin özelliklerini barındırmaktadır. Öncelikle dîvândaki Azeri Türkçesi'nin özelliklerini vermek yerinde olacaktır. Divandaki Azeri Türkçesi özellikleri verilirken, Muharrem Ergin'in hazırlamış olduğu eserden istifade edilmiştir.[34]

Azeri Türkçesinin en önemli özelliklerinden birisi baştaki b-m değişimidir. Batı Türkçesinde ben şeklinde olan zamir Azeri Türkçesinde men şeklindedir.

Ḥaḳḳ'uñ ṣıfātını görübem sen nigārda
Ol veche nāẓıram *men* o naḳş u nigārda

G.174-1

[32] KARAHAN, Abdulkadir, *agm*. s. 253.
[33] KORKMAZ, Zeynep, *agm*. s. 2032.
[34] ERGİN, Muharrem, *Azeri Türkçesi*, Edebiyat Fak. Bas. İstanbul, 1971.

Aparduñ dīn ü dil iy hicr menden

Ne istersüñ daḫı neñ var *men*de

G.185-4

Her nice ġarḳ olur yer ü gök ḳanlu yaşuma

Od ṣaldı āh u nāle *menüm* iç ü daşuma

G.189-1

Hidayet Dîvânı'nda I. tekil kişi zamiri men şeklinde kullanılmıştır. Ben şeklindeki kullanıma rastlamamaktayız. B-m değişimi sadece I. tekil zamirde değildir. Başka kelimelerde de bu değişime rastlamaktayız.

Yitmez anuñ evṣāfınuñ ucına yüz *miñ* ıl eger

ʿAḳlum *minüp* vehm atını fikrümni mahmīz eyleye

G.168-4

Binmek kelimesi *minüp* şeklinde kullanılmıştır. Azeri Türkçesi bilindiği gibi *"m"* şeklini tercih etmiştir.

Türkçe'de kelime başında y düşmesi vardır. Başta y düşmesi umumiyetle dar vokallerin önünde vuku bulur. Türkçe'deki bu temayül Azeri Türkçesinde genişleyerek bu sahanın bir hususiyetini teşkil eden umumi bir kaide haline gelmiştir.[35]

Ḳaddüñde gözüm zülfüñi ta gördi dolanmış

Ilan gör özin dir ki niçe ʿarʿ ara ṣarar

G.60-3

[35] ERGİN, Muharrem, *age.* s. 90-91.

Doġruken olsa düz n'ola ol zülf-i şānda

Kim doġrular ḫaçan ki yiter inine *ılan*

G.164-2

Gözlerümden ay u *ıl* dem gitdügi andan durur

Kim bu ʿömr arḫunlamaz bir dem iken il dem gider

G.19-2

Bu beyitte yer alan "Yılan" kelimesi "Ilan" şeklinde yazılmıştır. "Yıl" kelimesi de "ıl" şeklinde yazılmıştır. Bu Azeri Türkçesinin bir özeliğidir.

Azeri Türkçesinde "*anda*" zarf fiil olarak kullanılan bir ektir. Bu ekle dîvânımızda sıklıkla karşılaşmaktayız.

Hicrān güni nʾola maña ʿarż eyleseñ cemāl

Çün ḥaşr ol*anda* bendeye Ḥaḳ görsedür liḳā

G.4-3

Dün atlan*anda* zülfini görsetdi aldı dil

Cān virürem olursa bu gün daḫı dün kimi

G.211-3

"Anda" zarf-fiil eki dîvânda -dığında, -diğinde ekinin fonksiyonun üstlenmiştir.

Kelime başında Azeri Türkçesinde *"d"* kullanılır. Osmanlı Türkçesinde bu *"t"* şeklindedir.

Ger yolında *daş* ile baştursalar yüz kez raḳīb

Ṣanmagil *daş*ını bil kim genc ü gevherdür maña

G.6-5

Daş kelimesi her zaman d'li şekliyle yazılmıştır.

Derd ü ġamınuñ *dadını* duyduñ meger iy dil

Kim munca ki cevr eyledi dād eylemedüñ hiç

G.15-4

Azeri Türkçesinde Türkçe'deki baştaki "t-d" değişiminde tercih edilen d'dir.

Azeri Türkçesinde kendi dönüşlülük zamiri yerini öz kelimesi tercih edilmiştir. Dîvânda öz şekli kullanılmıştır.

Ayaġına itinüñ başuñı çoḫ ṣalma raḳīb

Olma zinhār *öz*üñden ulu ilen küstāḫ

G.18-3

Sıva- fiili v tesiriyle Azeride yuvarlaklaşmış ve suva- olmuştur.[36]

Yaş tökse ayaġına n'ola göz o leb içün

Naḫli suvaranlar ola bir gün raṭıb içün

G.156-1

-icek Azeri Türkçesinde zarf-fiil olarak kullanılmaktadır. Bu eke dîvânda da rastlamaktayız.

Yāruñ yüzi gör*cek* dehenin iste Hidāyet

Kim mehdi cağı gizlü olan fāş gerekdür

G.23-5

[36] ERGİN, Muharrem, *age*. s. 141.

alıp bar- (alıp varmak) kelimelerinin birleşiminden doğmuş bulunan apar- kelimesi Azeri sahasının bariz kelimelerinden biridir.[37]

Dün bād ẖāk-i kūyuñ *aparurken* uġradum

Göz almayup ötürdi didüm al naṣi̇̄bdür

G.46-2

Eski süñük kelimesi Azeri Türkçesinde ñ-m değişikliği ile sümük şekline geçmiştir ve kemik yerine umumiyetle bu kelime kullanılır.[38]

Çoẖ kemürdi *sümük* itüñle Hidāyet anı

Ḫaçan unuda ki boynında Ḥaḳ niʿmeti var

G.29-5

Türkçe'deki "ḳ-ẖ" değişikliği bilinmektedir. Bu değişiklikte Azeri Türkçesinde ẖ tercih edilmiştir. Dîvânımızda da "ẖ" tercih edilmiştir.

Yulduz degül kim oynadı çerẖ urdı dāġ-ı ʿışḳ

Ḳatlanmadı bu derde bıra*ẖ*dı feti̇̄lesin

G.153-4

Bir zamān terlik giyüp iy şūh *çıẖ* ol bāġdan

Tā ki dāġ dāġ olmaya nāzük tenüñ ol bāġdan

G.154-1

Buraya kadar vermiş olduğumuz örnekler Azeri Türkçesine ait özelliklerdir. Bu özellikler Azeri Türkçesi özellikleridir.

---

[37] ERGİN, Muharrem, *age*. s 486.
[38] ERGİN, Muharrem, *age*. s.179.

Dîvânda aynı zamanda Eski Anadolu Türkçesinin izleri de hissedilmektedir. [39] Divanın ses bilgisi açısından Eski Anadolu Türkçesi ile olan benzerlikleri şunlardır:

Kelimelerin ilk hecelerinde bulunan ve daha sonra e veya e'ye dönüşen ünlü, imlâya göre Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi i yazılışındadır.[40]

Oẖı irişdi cān u dile sīneden didüm
İy *big* niçesin bu yavuz yolları söküp

G.13-4

Bu ḫaṭ ki ḥüsn *iv*inde leb-i laʿli yazadur
Yāḳūt bile yazmadı rūşen kitāba hiç

G.16-2

Beg yerine big; ev yerine de iv kullanılmıştır.

Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi dudak benzeşmesi kuralı yoktur.

Şaştından *ayru* düşdügiçün oẖ o mehveşüñ
Toprağ savurur başa āh u fiġān ider

G.22-2

Dutdı zülfüñ ger *delü* göñlüm didüm n'oldı didi
Niçe öz işin diyüp adın *delü* ḳoymış durur

G.35-2

Ḳulam ḳul bendenüñ *eksük*ligi çoẖ

---

[39] KORKMAZ, Zeynep, *agm*. 2026-2033.
[40] KORKMAZ, Zeynep, *agm.* s. 2026.

Şehüñ bir suçla ḳavlden dönmegi yoḫ

Mes. 2-7

Bu beyitlerde yer alan ayru, delü ve eksük kelimeleri küçük ünlü uyumuna uymamaktadır. Dîvânda genellikle bu uyuma uyulmadığı görülmektedir.

Kelime kök ve tabanlarında, ilgi durumu ekinde, ikinci teklik ve çokluk iyelik eklerinde Eski Türkçedeki damak n'si (ñ) olduğu gibi sürmektedir.

İ kim dirsiz naẓar ḳatᶜ eyle andan

Aña *beñze*r maña bir kör gözüñ var

G.55-2

Yüzimde ḳanlu yaşumdan bu dür ü laᶜl ki var

Senüñ niṡāruñ içün bir ṭabaḳ cevāhirdür

G.71-2

Görset didüñ ne gelse *elüñden* maña raḳīb

Ger Tañrı ḳoysa ölmez isem görsedem saña

G.2-4

Beyitlerde dikkat edildiği gibi, ilgi eki (senüñ) ikinci teklik ve çokluk ekleri (elüñ) nazal n ile yazılmıştır.

Eski Anadolu Türkçesinin şekil benzerlikleri de aşağıda verilmiştir:

Yükleme durumu eki + I'dır.[41]

---

[41] KORKMAZ, Zeynep, *agm*. s.2029.

Yüz çevirdüñ *cihānı* dutdı ẓalām

Gün dolanġaç belī olur aẖşām

G.120-3

Yönelme durumu eki +A, bulunma durumu eki +dA, çıkma durumu eki +dAn biçimindedir.[42]

Gözüm *aġyāra* baẖsa ʿārıżuñ mahiyyetin duymaz

Bu vech ilen ki günden göz ḳamaşur ḳara baẖmaġdan

G.146-2

Göñül şād ol ġam u şādını bu *ʿālemde* yeksān dut

Neden kim hīç tedbīr ile yohdur çāre taḳdīre

G.206-3

Göz yaşından giçebilmen üzüp iy murġ-ı seḥer

Bu *diñizden* geçüre göz alup arẖaña meni

G.219-4

Aġyāra, ʿālemde ve diñizden kelimelerinde bu ekleri açıkça görebilmekteyiz.

İlgi durumu eki EAT'de olduğu gibi düz kök ve tabanlardan sonra da hep +Uñ biçimindedir.[43]

Ol kimsene kim özgelere beñzedür anı

Dürr ü *güherüñ* nisbetini bā-ẖazef eyler

G.59-5

[42] KORKMAZ, Zeynep, *agm*. s.2029.
[43] KORKMAZ, Zeynep, *agm.* s. 2029.

Güherüñ kelimesi üzerinde ilgi durumu eki vardır. İlgi durumu eki dîvânda *üñ* şeklindedir.

Fiilden sıfat ve ad türeten ekler Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibidir.[44]

Göñlümüñ her gūşesinde yüz *delük* deldi ġamuñ

Bir ive hergiz kişi munca ḳapu ḳoymış durur

G.35-3

Delük kelimesi üzerinde fiilden ad yapım eki vardır. Bunun yanında şu kelimeler fiilden ad veya sıfat yapmıştır. Dîvânda fiilden ad yapan ekler şunlardır: - ḳ , -uġ, -aġ, -u, -in, -gu, -ış ekleridir.

Eski Anadolu Türkçesinde *gelecek zaman eki –ısar, -iser'dir.*[45] Dîvânda bu eke rastlamaktayız.

Āh ḳalem tek iki dillüye āh

Kim *olısar* dili kesük rū-siyāh

Mes.1-60.

Şimdiki zaman eki için dîvânda *–yor* veya *–yorur* ekine rastlamamaktayız. Şimdiki zaman ekini *–ar*, *-ur* karşılamaktadır. *-ecek* , *-acak* ise *-dur* ekiyle birlikte kullanılmaktadır.

İy cān u dil dehānı sözin *söylerem* size

---

[44] KORKMAZ, Zeynep, *agm.* s.2029.

[45] TİMURTAŞ, F. Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük,* Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994, s.127.

Bir dem ḳulaġ olañ ki nihānı ẖaber *direm*

G.118-4

Ölümüñ dir elimde *olaçaẖdur*

Didüm iy ẖūni gözli *n'olaçaẖdur*

G.65-1

Duyulan geçmiş zaman eki olarak ise *–mış* kullanılmaktadır.

Eyle yoẖ *olmışam* ki ḳılmasam āh

Kimse bilmez meni ki men varam

G.123-3

Istek ve emir kipleri Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibidir.[46]

Bile mevsimde men ol yārdan ayru *vireyüm*

İy ecel gel berü kim şimdi teḳāżā demidür

G.62-4

Sürgil aġyār u raḳībi ḳapudan yā Rab kim

Göreyüm ola ḳażā ile belāsından ıraġ

G.89-2

Ṣordum fakīḥe ẖāli nedür cān ḳuşına yār

Didi ne *bilsün* ol ṣıġar anı ki dānedür

G.45-4

---

[46] KORKMAZ, Zeynep, *agm.* s. 2030.

Vireyüm kelimesi istek kipinin I. tekil çekimidir. *–gil* eki ise emir kipinin II. tekil çekimidir.

Bildirme eki olarak ise *–durur* kullanılmaktadır. *Eski Türkiye Türkçesinde dur- fiiliyle beraber, fiilin ek haline gelmiş –dur, -dür şekilleri de kullanılmıştır; -durur şekli nisbeten fazladır.*[47],

Her ẕerrede ẓāhir *durur* gün tek cemāli dil-berüñ
Mūsī̄ tecellī̄ nūrını görmek niçe güftār imiş

G.86-2

-durur eki yanında – *dur* şekline de rastlamaktayız.

Ser-i kūyında ḫak oldı Hidāyet āḫir-i ʿömri
Belī̄ her nesne kim *vardur* öz aṣlına olur rāciʿ

G.88-5

Dîvânda zarf-fiil ekleri bakımından çeşitlilik vardır. Zarf-fiil eki olarak şu ekler kullanılmıştır.

“-alı, - anda, -dıkça, -ıcah, -ınca, -up, -uban, -madın, -gaç, -rkan .”

Buraya kadar vermiş olduğumuz ses ve şekil özelliklerine dikkat edildiğinde, bu özelliklerin hepsi Eski Anadolu Türkçesinin özellikleridir. Azeri Türkçesinin ve eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini taşıyan dîvânın bu özellikler haricinde bazı özellikleri de vardır.

Dîvanda *öküş* kelimesinin başına –y eklemesi yapılmıştır. Bu kelime birkaç yerde *yöküş* biçiminde yazılmıştır.

---

[47] TİMURTAŞ, F. Kadri, *age.* s. 111.

Ezel naḳḳāşı ḥüsnüñ tek yöküş ṣūret niġār itdi

Velī görk ile hiç ḫansı senüñ tek olmadı vāḳiʿ

G.88-3

Kelime sonunda yer alan –ġ ekinin düştüğü örnekler bulunmaktadır. Eski Türkçe'de uluġ şeklindeki kelimede ġ düşmüştür.

Ulu devlet durur irmek İrem tek kūyuña şāhā

Saʿādet yarlıġ ḳıldı gedā ol devlete irdüm

G.115-3

Dîvânın en önemli özelliklerinden birisi de birkaç kelimede büyük ünlü uyumunun bozulmasıdır.

ʿArż *eyleyicaḫ* itlerüñe ḥālümi dirler

Çoḫ başumuz aġrıtma bize baş gerekdür

G.23-4

Başumı *kesmeġa* ḳaṣd ol gözleri cellād ider

Bi-vefālıġ resmini başdan yine bünyād ider

G.48-1

Çārem ol ʿārıż-ı zībāsını *görmaġ* idi bes

Neyleyem āh ki devrān meni bī-çāre ḳılur

G.63-2

Büyük ünlü uyumuna aykırı olan bu durum görmaġ, kesmeġa, eyleyiçaḫ, kelimelerindedir.

Hidayet Dîvânı, dil özellikleri bakımından bu özelikleri barındırmaktadır. Bu özelliklere bakıldığında Hidayet Dîvânı, Azeri Türkçesinin ve Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini barındırmaktadır. Hidayet'in Irak ve civarında da yaşadığı göz önüne alınırsa herhangi bir kısma dahil etmenin doğru olmayacağı kanaatindeyiz.

Eski Anadolu Türkçesi Batı Türkçesinin oluş ve geçiş devresidir. Bu devre öyle bir devredir ki bir yandan eskinin izlerini taşımakta, bir yandan yeni şekiller ortaya çıkarmaktadır, bir yandan da yeni gelişme ve değişikliklere sahne olmaktadır. Bunun neticesi olarak bu devre bir taraftan eski-yeni şekillerin bir arada kullanıldığı karışık bir devre manzarası arz eder. İşte bu karışıklık daha sonra durulmuş, bu karışıklıkların bir cephesini Azeri sahası, öteki cephesini Osmanlı sahası tek ve kesin şekil olarak kabul etmiştir. Tercihler iki sahanın Eski Anadolu Türkçesindeki belirtileri istikametinde olmuş, karışık şekillerden bu devrede Azeri sahasında çok kullanılanlar Azeri Türkçesinin , Osmanlı sahasında çok kullanılanlar Osmanlı Türkçesinin kesin şekilleri olmuştur. Azeri ve Osmanlı sahaları arasındaki ḳ-ẖ, b-mgibi değişiklerden yuvarlaklaşma ve çekim farklarına kadar bir çok ayrılıklar hep bu Eski Anadolu Türkçesindeki karışıklara dayanmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi Azeri Türkçesi ile Osmanlı Türkçesinin ana devresidir. İki kol bu devrede birleşmektedir.[48]

XV. yüzyıl Osmanlı Türkçesi ile Azeri Türkçesinin birbirinden ayrılmaya başladığı dönemdir. Görüşümüze göre dîvân bu devrede oluşturulduğu için geçiş devresi ürünüdür. Bu nedenle hem Eski Anadolu Türkçesinin hem de Azeri Türkçesinin özelliklerini barındırmaktadır.

Hidayet'in dîvânında dikkati çeken bir diğer unsur da Türkçe kelimelerin fazlalığıdır. Arapça ve Farsça kelimelerin fazla olmadığı dikkate değerdir. Burada Dizin'den hareketle Hidayet'in en fazla kullanduğu kelimeleri vermek istiyoruz.

---

[48] ERGİN, Muharrem, *age.* s. 10.

Aldı, ana, andan, anı, anun, ay, ayru, bah, baş, bes,bile, bir, bu, cân, çekdi, çoh, çü, çün, dahı, degül, dem, derd, devlet, didi, didüm, dil, dir, diyem, dogru, durur, dutdu, dün, eger, el, em, etegin, eyle, eyledi, eyleme, eyler, felek, gam, gel, ger, gerek, gice, gider, gitdi, gönlüm, gönül, gör, gördi, gördüm, görgeç, görüp, göz, gözi, gözün, gül, gün, güneş, güni, haçan, Hak, hanı, haste, hat, hem, her, hicründe, hiç, hüsn, ırag, içre, içün, ider, iki, ile, ilen, imiş, ise, ister, İy, kaldı, kan, kara, kıl, kıldı, ki, kim, kurban, lutf, mana, meger, men, menem, meni, menüm, müdâm, ne, neden, niçe, nola, o, ol, ola, olam, olur, Rab, sana, saru, sen, senden, seni, senün, söz, sözi, su, şol, tâ, tek, u, ü, üsne, var, vü, yâr, yaş, yiter, yüz, yüzi, yüzün, zâhid, zülf, zülfüñ.

Hidayet'in dîvânında en fazla geçen kelimeler bunlardır.

İKİNCİ BÖLÜM
HİDAYET DÎVÂNI'NIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1. DÎVÂNIN NAZIM ŞEKİLLERİ

Dîvâna şekil özellikleri bakımında bakıldığında 239 gazel, 3 müstezad, 1 tane tahmis ve 2 adet mesnevi bulunmaktadır.

Gazel	239	%97,034
Müstezad	3	%1,218
Bir bendlik şiir	1	%0,406
Tahmis	1	%0,406
Mesnevi	2	%0,812

Görüldüğü gibi Hidayet en fazla gazel nazım şeklini kullanmıştır.

2.1.1Gazeller

Hidayet Dîvânı'nda 239 adet gazel bulunmaktadır. Dîvândaki gazeller kafiye ve redif olan kelimelerin son harflerine göre şöyle sıralanabilir:

ا	10	4.065 %
ب	3	1.219%
ج	3	1.219%
خ	2	0.813%

ر	66	26.829%
ز	2	0.813%
ش	4	1.626%
ع	1	0.406%
غ	3	1.219%
ك	14	5.691%
ل	5	2.032%
م	25	10.162%
ن	28	11.382%
و	3	1.219%
ه	41	16.666%
ى	33	13.414%

"د , ف , ق , ظ , ط , ض , ص , س , ذ , ح , ث , ت

Dîvânda yukarıdaki verilen harflerle biten gazeller bulunmamaktadır.

Hidayet, en fazla “ra” kafiyesini kullanmaktadır. 66 gazel “ra” kafiyesini kullanmıştır. Daha sonra ise “he” kafiyesi kullanılmaktadır. Üçüncü kullanılan kafiye ise “ye” kafiyesidir.

Hidayet’in gazellerindeki beyit sayıları ise aşağıda verilmiştir.

3 Beyitli	1	%0.418
4 Beyitli	7	%2.928
5 Beyitli	191	%79.838
6 Beyitli	21	%8.778
7 Beyitli	14	%5.852

8 Beyitli	4	%1.672
9 Beyitli	1	%0.418

Hidayet'in gazellerinin büyük çoğunluğu beş beyitlidir. Daha sonra ise 6 beyitli gazeller takip etmektedir. Üçüncüsü ise 7 beyitlidir.

2.1.2. Müstezadlar

Hidayet dîvânında üç tane müstezad gazel bulunmaktadır. Bu müstezadların üçü de *Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün / Mefʿūlü Feʿūlün* vezni kullanılarak yazılmıştır. İlk müstezad 6 beyitten, ikinci müstezad 5 beyitten, üçüncü müstezad da 5 beyitten oluşmaktadır.

2.1.3. Tahmis

Kanberoğlı adlı bir şairin şiiri tahmis edilmiştir. Bu tahmis 9 bendden oluşmaktadır. "*Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün*" vezni ile yazılmıştır.

2.1.4. Şiir

Bu şiir *Mef'ûlü Mefâ'îlün Fe'ûlün* vezniyle yazılmıştır. Beş beyitten oluşmaktadır. Şekli olarak bir bendden oluşan bir şiirdir.

2.1.5. Mesneviler

Hidayet'in dîvânında iki adet mesnevi vardır. Bu mesnevilerden birincisi *Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün* vezniyle yazılmıştır. Birinci mesnevi 76 beyitten oluşmaktadır.

İkinci mesnevi ise *Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün* vezniyle yazılmıştır. İkinci mesnevi ise 39 beyitten oluşmaktadır.

2.2. DÎVÂNDA KULLANILAN VEZİNLER

Hidayet dîvânına baktığımızda çeşitli aruz kalıplarıyla karşılaşmaktayız. Bu kalıplar sayısı 15'tir. Bu kalıplar kendisiyle aynı dönemde yaşamış şairlerle kıyaslanarak aşağıda verilmiştir.

		Hidayet	Alî[49]	Figânî
Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ūlün	32	%12.9	%4.2	%5.1
Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün	56	%22.7	%15.4	%30.7
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün	49	%19.9	%22.3	%29.9
Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün	14	%5.6	%4.2	%11.1
Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün	31	%12.5	%8.5	%8.5
Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün	10	%4.0	%3	%4.2
Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün	14	%5.6	%3	-
Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün	14	%5.6	%17.1	-
Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	8	%3.2	%4.7	-
Mefā'īlün Fe'ilātün Mefā'īlün Fe'ilün	2	%0.8	-	%5.9
Mef'ūlü Mefāīlün Mef'ūlü Mefā'īlün	1	%0.4	-	-
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün	8	%3.2	%10.3	%0.8
Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün	2	%0.8	%4.7	%2.5
Mef'ūlü Mefā'ilün Fe'ilün	2	%0.8	%0.4	-
Fe'ūlün Fe'ūlün Fe'ūlün Fe'ūlün	2	%0.8	-	-
Fe'ilâtün Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fâilün	1	%0,4	-	-

[49] Sona, Fatih, *Alî ve Dîvânı*, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, GÜSBE, Ankara, 2005.

Hidayet'in kullandığı vezinler yüzdelikleriyle verilmiştir. Ayrıca XV. yüzyıl şairi olan Alî ve Figânî ile kıyaslanmıştır. Hidayet'in en fazla kullandığı vezin "*Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün*" veznidir. Daha sonra ise "*Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*" vezni kullanılmıştır. Hidayet'in en fazla kullandığı üçüncü vezin ise "*Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün*" veznidir. Diğer vezinler ise yukarıda verilmiştir.

2.3. KAFİYE VE REDİF

Hidayet Dîvânı'nda 246 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 239'u gazel, 3'ü müstezad, 1'i tahmis, 2'si mesnevi, 1'i de tek bendden oluşan bir şiirdir. Bu incelememize 2 mesnevi, tahmis ve 1 bendlik şiir dahil edilmemiştir. dahil edilmemiştir. Değerlendireceğimiz şiir sayısı 242'dir.

242 şiirin 185'inde (%76.475) redif kullanılmıştır. Bu rediflerin 55'i (%29.7) ek halindedir. 93'ü (%50.22) tek kelimeden oluşur. 32'si (%17.28) ek ve kelime grubundan oluşmaktadır. 5'i de (%2.7) kelime grubundan oluşmaktadır.

Redif olarak kullanılan kelimelerden yalnızca 5'i (%3,96) Arapça'dır. 121 (%95.95) şiirdeki redifler de Türkçe'dir.

242 şiirden 15'inde (%6.195) yarım kafiye; 107'sinde (%44.191) tam kafiye; 120'sinde (%49.56) zengin kafiye kullanılmıştır. Hidayet, en fazla zengin kafiyeyi kullanmıştır. En az kullandığı kafiye ise yarım kafiyedir.

Hidayet'in kullanmış olduğu kelime redifler şunlardır : aña, yiter maña, saña, aña, saña, görüp, görgeç, eylemedüñ hiç, gider, giceler, ider, gerekdür, mıdur, olur, yâr, yiter, var, var, koymış durur, virür, içündür, olur, döşenüpdür, ider, çagır, tepredür, eyler, görünür, demidür, kılur, birür, dagılur, bilür, elindedür, agzından düşer, sancur, budur, imiş, eylemiş, tek, tek, kakülüñ, tek, gerek, kıl, kıl, diyem, eyleyem, diyem,

oldugum, olam, olam, oldı haram, olmışam, olam, ,ilen, etegin, etegin, ilen, bahmagdan, olsun, içün, ilen, agzın, gamından, su, eyleye, eyle, olmaya, eyleme, ile, ola, üstine, ile, ile, olmaya, eyler yine, eline, arasında, eyleme, bucagında, kimi, seni, anuñ kimi, eyledi, meni, hanı, güni, dahı, kaldı, kaldı, kimi, buyrugı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİDAYET DÎVÂNI'NIN TENKİTLİ METNİ

3.1. GAZELLER

1

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 İy cān u göñül mihrüñ ile vālih ü şeydā
İs̱bātuñ içün kevn ü mekān oldı hüveydā

2 Ḥükmüñle senüñ sākin olup taḫta-i aġber
Emrüñle revān çizginedür günbed-i ḫaḍrā

3 Sensin ki olupdur keremüñ ʿām cihānda
Her ḫāra virürsin gül ü her ḫāreye ḫārā

4 Senden ne dil ü dīde ilen gizlü diyem rāz
Her dīde vü her dil ile bīnāsın u gūyā

5 Yā Rab ki ne iş düşse Hidāyet'üñ elin dut
Senden budur ol düşmüşe iy dost temennā

---

1. B. 1b-2a, Ch. 1b, T. 1b-2a.
5 -T.
5b düşmüşe] düşmese C.

2

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Seyl-i sirişküm ile yaġış ḳıldı mācerā
Utanmadı o ḳaṭre diñizden zihī ḥayā

2 Zülfeyni aldı göñlümi iy dostlar meded
Kim oldı bir delü iki zencīre mübtelā

3 Ṣordum ki çīn-i zülfine müşg-i Ḫıṭā dimek
Yā Rab ḫaṭā degül mi göñül didi kim ḫaṭā

4 Görset didüñ ne gelse elüñden maña raḳīb
Ger Tañrı ḳoysa ölmez isem görsedem saña

5 Hicrān güni Hidāyet'e hem-dem olur raḳīb
Doġru imiş ki yavuza eksük degül ḳażā

3

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ḥaṭṭ-ı sebzüñ kim vireler ehl-i dil reyḥān aña
Sebze midür yā benefşe ḳalmışam ḥayrān aña

---

2 B. 2a-2b, Ch. 2a, T. 2a.
2a zülfini] zülfi T , 2b oldı] gördi T.
5b doġru] doġrı T , eksük] elüñ B.
3 B. 2b-3a, Ch. 2a, T. 2a-2b.
2a artuḫraḳ] artuġraġ Ch, T. ; 2b artuḫ] artuġ Ch. T.

2 Göñlüme yaġduġca oẖuñ mihrüñ artuẖraġ olur
Behre artuẖ virür ol yir kim düşer bārān aña

3 Ḳanlu kirpükler yaşumla al ipekdür ṣanasın
Kim düzer göz merdümi her dem dür-i ġalṭān aña

4 Niçe kim su ḳoysa ḳaynar nigi göze sūz ile
Bu dil-i sūzānda beñzer atduġuñ peykān aña

5 Gözlerüm ẖaṭṭuñ ẖayālinden saña ḳarşu müdām
İki manẓardur ki ekmişler ola reyḥān aña

6 Merdüm-i dīdem kimi yüzinde ṣanmañ munca ẖāl
Bād-ı ṣubḥ itmiş durur dün gice müşg-efşān [aña]

7 Oẖı efġānlar ḳılup gider Hidāyet ṣor neden
Ḫansı yaydan güç görür yā Rab ki men ḳurbān aña

4

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Dün görsedüp bileklerin ol şūẖ-ı dil-rübā
Ḳıldı şikeste göñlümi destine mübtelā

3a sanasın] sanasuñ Ch.
4 B. 3a-3b, Ch. 2b , T. 2b.
4a ile] ilen Ch.
5a ḥayālinden] ḥayālinde T, 5b ki] kim T.
6a dîdem] çeşmüm Ch. ; yüzinde] yüzümde Ch, yüzüñde T ; 6b. itmişdurur] ütmüşdurur B.
7a ḳılup gider] ḳılur geçer T.

2 İy müşg urma lāf Ḥıṭā'dan o zülf ile
Düşmez saña bu söz yiri git iy yüzi ḳara

3 Hicrān güni n'ola maña ʿarż eyleseñ cemāl
Çün ḥaşr olanda bendeye Ḥaḳ görsedür liḳā

4 Būyı sözini söyleme zülfi tek iy göñül
Sen kimsin ü kim eytti digil bu sözi saña

5 Sen yārdan gelür niçe aġyārdan ḳaçam
Tedbīr yoḫdurur yitiçaḫ Tañrı'dan belā

6 Senden cefādan özge Hidāyet ne uma kim
Çün çīn imiş bu nükte ki ʿömr eylemez vefā

5

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Cevr ü ḳahruñdan şehā niçün melāletdür maña
Çün yiter her nesne kim Ḥaḳ'dan ḥavāletdür maña

2 Düşde gördüm zülfüñi düşdüm cüdā senden belī
Oldı rūşen kim bu eyyām-ı ḍalāletdür maña

3a n'ola maña] maña n'ola Ch.
4 –Ch. ; 4b. ü –B.
5b yitiçaḫ] yitiçaġ T.

5 B. 3b-4a, Ch. 2b-3a, T. 3a.
1a melāletdür] melāmetdür Ch .
2a gördüm] görem Ch , 2b Oldı rūşen] Rūşen oldı T.

3 Ḫāl-i müşgīnüñ görenden berlü iy ḥūri-ṣıfat
Ḥālden düşdüm iken bilmen ne ḥāletdür maña

4 Cāna çoḫ oḫ atduġuñdan ṣanma iy cān incinem
Kim her oḫuñ bir ümīd ü istimāletdür maña

5 Cān el üsne dutmışam k'ol terk-i yaġmāyı diye
İy Hidāyet cān u dil naḳdini talatdur maña

6

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Niçe her sözüñ raḳībā tīr ü ḫancerdür maña
Zehr eger içsem anuñ yādıyla şekkerdür maña

2 Her ḫaçan olsa berāber ʿaynuma gün tek yüzi
Yoḫı varı ʿālemüñ ol gün berāberdür maña

3 Çünki bu dergehdedür iḳbāl ü devlet dergehi
Ḫār u ḫāşākin İlāhī ol derüñ dirdür maña

4 Şükr kim derd ü belā vü miḥnet ü endūh u ġam
Devlet-i ʿışḳuñdan iy dil-ber musaḫḫardur maña

3a görenden] gözinden T. ; ṣıfat] senüñ Ch, T. ; 3b ḥalden] ḫalden Ch ; düşdüm] düştüm T ; ḥāletdür] ḥaldür T.
4a iy cān] cānā Ch.
6 B. 4a-4b, T. 2b-3a, -C.
3a dergehdedür] dergehdurur T.
4a kim derd ü] gecemdür B.

5 Ger yolında daş ile baṣtursalar yüz kez raḳīb
Ṣanmagil daşını bil kim genc ü gevherdür maña

6 Ḫusrev ü Cemşīd ü Efrīdûn'a baş indürmenem
Şāh eger dirse Hidāyet daḫı Ḳanber'dür maña

7

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Senden ne ġam ki iy büt-i dil-cū yiter maña
ᶜĀlemde şādem ol ġam ile bu yiter maña

2 Aġyāra yār olup maña cevr itdügüñ nedür
Ḳaṣduñ helāküm ise bu ḳayġu yiter maña

3 Ḫāk-i rehin görüp n'iderem sürmeñi raḳīb
Göz rūşenālıġına bu dārū yiter maña

4 Fikrüñ aḫıtmaġımda ise iy yaġış bu gün
Gör yaşumı vü yaġma ki bu su yiter maña

5 Baş oynayan Hidāyet anuñçün beḳā bulur
Meydān-ı ᶜışḳ içinde bu celdü yiter maña

5a ile –B, baṣtursalar]baṣursalar T.
7 B. 4b-5a , Ch. 3a , T. 3a.
1a ki] kim Ch.
2a itdügüñ nedür] itdügüñdür C, ittügüñ nedür T.
3a rehin] rehüñ T ; n'iderem] neylerem B ; sürmeñi] sürmeyi T ; raḳīb] ḥakīm Ch.
4a fikrüñ aḫıtmaġımda] ger fikrüñ aḫmaġımda Ch. ; ise] -B.

8

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Bu suçdan özge kim virübem cān u ten saña
İy şūẖ söyle n'eylemişem daẖı men saña

2 Sen gül-beden yolında niçe cān baş oynasam
Hiç bāba yaraman men-i bī-dil neden saña

3 Bu ḥāle kim men isteyüp ol ẖāli düşmişem
Düşsün görem o ḥāle yaman isteyen saña

4 İy dil yiter uşan ki saña oẖı yitmedi
Bir gün ola yitüre anı yitüren saña

5 Çün yārı fāni dünyenüñ aġyārdur ẖamu
Yār ola gör Hidāyet'e dil-ẖastesin saña

9

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Būy çekdi zülf-i ʿārıżı tā virdi tāb aña
Reyḥān gögerdi tāb virüp āftāb aña

---

8 B. 5a-5b, Ch. 3a-3b , T. 3b.
2a yolında] bulupda C. ; 2b hiç bâb] hiç bâba T.
3a isteyüp ol ẖāli] isteyüben ḥale T.
5a ẖamu] ḳamu T. ; fâni] ḳanı B.
4a yiter] bilür B.
9 B. 5b-6a , Ch. 3b-4a T. 3b.
2a kūyuñda] kūyında B ; ile] ilen Ch.

2 Kūyuñda mesken itdi göñül yaḫma hicr ile
Çün cennet ehlidür ne virürsin ʿaẕāb aña

3 Ṣorgaç göñül lebin n’ola dirlerse gül yüzi
Bīmār şerbet içse ḳatarlar gül-āb aña

4 Zülfüñni ṣalma yüzüñe ḳılma günim ḳara
Kim virmez ay ışıġ düşer olsa seḥāb aña

5 Göz ḫandeḳına su ṣalubam tā ki bulmaya
Yol vaṣl günlerinde şehā ḫayl-i ḫāˇb aña

6 Laʿlüñden özge teşne-i dīdāruña müdām
Ger âb-ı Ḫıżr olursa görinür serāb aña

7 Yirden göge yitüre Hidāyet sözü eger
Olursa mültefit şeh-i ʿālī-cenāb aña

10

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 İy Türk gitdi cān u dil ü ʿaḳl u dīn saña
Hiç dimedüñ menümle nedür munca din saña

3a lebin] lebi T.
5a bulmaya] bulmasa T, Ch.
6 – B.
10 B. 6a-6b , Ch. 4a , T. 4a.

2 Göñlimde gin ḳılıç u oḫuñdan olur müdām
Budur didüm şehā ḫamu göñlümdekin saña

3 Zülfüñi çīn didüm maña didüñ ḫaṭā dime
Doġrusı dimek olmaz imiş hiç çīn saña

4 Didüm ki görmedin giderem tīr ü ḫancerüñ
Dur didi yitürem ikisinden birin saña

5 Dermān yoḫ ise derd ile meşhūr-ı şehrsin
Yiter Hidāyet iki cihānda hemīn saña

11

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Zülf arasında yaşur yüzüñi tökgeç dīde āb
Kim yaġış yaġsa yaşunur bulut içre āftāb

2 Almayınca būse laʿlüñden bahā cān virmezem
Kim dadar evvel birür cāmı ṣatun alur şarāb

3 Men sögüşüñden senüñ ögmeġuñı farḳ itmezem
Tañrı sözini edebsizlikdür itmek intiḫāb

3a didüñ] dirsin C. ; dime] dile C.
4a ki] kim Ch.
5a. derdile] derd ile T
11 B. 6b-7a, Ch. 4a-4b , T. 4a.
2a laʿlüñden] laʿlinden Ch , 2b alur] alan Ch. ; birür] bir er T., C.

4 Dün meni maḫmūr gördi söyledi ol genc-i ḥüsn
Çeşm-i mestüm fitnesinden niçesin didüm ḫarāb

5 Zülfden yüzin görüp bī-hūş olursa dil n'ola
Kim ki dün ḳatsa seḥer-geh ġālib olur aña ḫᵛāb

6 Ger Hidāyet'nüñ Nevāyī kimi rengīn sözleri
Niçe kim çoḫdur velī dimek gerek bir bir cevāb

12

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ḫavf ider dīvāne dil laʿlüñi iy meh-rū görüp
Niçe kim ḳandan tevehhüm eylese hindū görüp

2 İster idi ḳaşuña muṭlaḳ şebīh olmaġ hilāl
Beñzi ṣarardı özin bu fikr ilen yāru görüp

3 Tīġuñı gizle gözimden çün meni dutdı raḳīb
Kim ḳudurmuş it dutan āşüfte olur su görüp

4 Yirme iy yir gögsüñi men tek o cevlān eylegeç
Olmaya gülgūn semendi ürke nā-geh cū görüp

4a ol] o B.
12 B. 7a-7b , Ch. 4b , T. 4a-4b.
2a olmaġ] utmaġ B, olmaḳ T.
4a gögsüñi] ü gögsüñ B ; 4b. Olmaya] Ürkmeye T, ürke nā-geh] nā-geh ürke T.

5 Yārsız gören Hidāyet'ni raḳīb ilen dir
Ölmemeġuñdur ʿaceb ʿālemde bu ḳayġu görüp

13

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Mey māteminde cengi görüñ ḳāmetin büküp
Muṭrib öñinde niçe ḳılur nāle diz çöküp

2 Zāhid ki ʿār iderdi tökenden meyi müdām
Gör şimdi niçe faḫr ḳılur bāde[y]i töküp

3 Ger mey töküldi sındısa köp yime köp ġamı
Ol sınduran daḫı göre nā-gāh sındı köp

4 Oḫı irişdi cān u dile sīneden didüm
İy big niçesin bu yavuz yolları söküp

5 İy ay ṣubḥ olınca Hidāyet mis̱āl-i şemʿ
Yanup ġamuñla gün geçürür aġlayup gülüp

14

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ḳopar göñlim yirinden göz ilen ḳaşuñ ʿayān görgeç

13 B. 7b-8a.

14 B. 8a-8b , Ch. 4b-5a , T. 4b.

Niçe kim ḳalḫa ḳuş avcılar elinde kemān görgeç

2 Lebidür ṣunʿ u aġzından ḫaber virür göñül sen ṣor

Menüm çün baġlanur nuṭḳım bu ṣunʿ-ı ġaybdan görgeç

3 Dil ü cān ḳaş u aġzuñ naḳş iderler görseler ʿaynuñ

Niçük kim nūn ve hey şeklin müneccimler Ḳurʿan görgeç

4 Yüzüm ḳatında laʿlüñ añsa göñlüm n'ola ʿayb olmaz

Hevā-yı cām-ı laʿlin eylemek faṣl-ı ḫazān görgeç

5 Göñül sāʿidlerin vaṣfın Hidāyet'den ḳulaġ dutsa

Oḫıtmaz özge destānı munuñ tek dāstān görgeç

15

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Kāfūr öze müşg ile sevād eylemedüñ hiç

Bir nāme ile bendeñi yād eylemedüñ hiç

1a ilen] ile T.
2a virür] bilür Ch.
3a Dil ü cān ḳaş u aġzuñ] Dil ü ḳaşuñ u aġzıñ B. ; 3b kim nūn ve hey] kim mim u ʿayn u nūn u ye B.
5a. saʿidlerüñ] ṣāʿidlerin T.
4a laʿlüñ] laʿlin Ch.
5b. oḫutmaz] oḫımaz Ch.
15 B. 8b-9a, T. 4b-5a.
1a yād] şād T.
3b anuñla] iy dost T.

2 Bir oẖ ile didüñ ki ḳılam ẖāṭıruñı şād
Ol sözüñe şād oldum u şād eylemedüñ hiç

3 Dil mühresini şeş-der-i endūha bıraẖduñ
Ḫūb oynaduñ anuñla güşād eylemedüñ hiç

4 Derd ü ġamınuñ dadını duyduñ meger iy dil
Kim munca ki cevr eyledi dād eylemedüñ hiç

5 Yolında olanlar ḳazanur ad Hidāyet
Bu ad ile n’oldı ki bir ād eylemedüñ hiç

16

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Yüzin gören kişi ne disün āftāba hiç
Būyını mūyınuñ işiden müşg-nāba hiç

2 Bu ẖaṭ ki ḥüsn ivinde leb-i laʿli yazadur
Yāḳūt bile yazmadı rūşen kitāba hiç

3 İy meh yanaġuñ üstine zülfüñ neden düşer
Olduġı var mı gölge düşe āftāba hiç

16 B. 9a.

4 Çün kim ḫarāb iden göñül ivin belāsıdur
Maʿmūr olmasun göreyüm bu ḫarāba hiç

5 İncü dişi ḫayāli ile saçduguñ güher
Nisbet Hidāyet olmaya dür-i ḫoş-āba hiç

17

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Sarıcaḫ dülbendin ol meh ṭurre-i pür-çīne baḫ
Nerges ü gül yöresinde deste-i nesrīne baḫ

2 Gülşen içre gül kimi şol ʿārıżuñ rengini gör
Ḥasretinden ḳan ile bu çehre-i rengīne baḫ

3 Gör düzülmiş ḫāliler yüzinde iy ḥāl ehli gel
Māh-ı tābānlan ḳonuşmış ḫūşe-i pervīne baḫ

4 Ay u günden çoḫ söz açma iy müneccim epsem ol
Yüzi Ḥaḳ āyinesidür gül yüzi ayına baḫ

5 Bir öpüşlen iy gözüm aġzımnı şīrīn it digeç
Lebleri ḳıldı tebessüm didi kim aġzına baḫ

6 Rind ü bed-nām ü melāmetsin didi taḥsīn saña
İy Hidāyet yār taʿrīfin gözet taḥsīne baḫ

---

17 B. 9b.

18

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Ḳaşına secde ḳılup seyl tek iy yaş bıraḫ
Söyle kim ol ḳatı yaydan maña bir oḫ bıraḫ

2 Şemʿ eger ʿārıżına ḳarşu durupdur bu gice
Tīz kes başını meclisde getür od anı yaḫ

3 Ayaġına itinüñ başuñı çoḫ ṣalma raḳīb
Olma zinhār özüñden ulu ilen küstāḫ

4 Yā Rab iy nāle boġazdan çekil āḫir göreyüm
Saña kim didi fiġān ile meni ʿāleme çaḫ

6 Baḫ Hidāyet başuñ üsne durur ol serv-i revān
Niçe olmaya iken baş getür Tañrı'ya baḫ

19

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Didüm iy gün yüzüñi görset gözimden nem gider
Didi ger sen tek yüzi seyl aḫıdursa nem gider

---

18 B. 10a , Ch. 5a , T. 5a.
2b od anı] odını T.
6b Niçe olmaya iken baş getür Tañruya baḫ] Niçe olma iken baş getür Tañrıña baḫ B, Ta niçe uyasın getür Tañruña baḫ Ch.
19 B. 10a-10b , Ch. 5b , T. 5a.
1b. aḫıdursa] aḫıdırsa T.

2 Gözlerümden ay u ıl dem gitdügi andan durur
Kim bu ʿömr arḫunlamaz bir dem iken il dem gider

3 Būy-ı zülfi cān dimāġından gidüp geldiyse ġam
Ġam yime iy dil niçe bu gitdise ol hem gider

4 Oḫı gitgeç yüregümden derdüm artar ṣor neden
Yüz urur saġılmaġa çün yaradan merhem gider

5 Göñlüme düşgeç lebi ʿaḳsi neden göz ḳan töker
Dem gelür bildüm Hidāyet göz yolından dem gider

20

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 İy ki gündüzdür yañaġuñ zülf-i müşgīn giceler
Gel ki uymadı firāḳuñdan bu miskīn giceler

2 ʿĀrıżuñda iki yandan ḥalḳalandı zülfüñiz
Bir güni aldı araya iy büt-i çīn giceler

3 Bulmageç aġzuñı yüzüñle varur ol zülfe dil
Gündüz ilen çün anı bulmaz bu ġam-gīn giceler

3b gitdise] gittise T.
4b çün] –B.
20 B. 10b-11a, Ch. 5b, T. 5b.
3a ol] şol Ch ; 3b ilen] ile T.

4 Var göñül zülfini ṣaru yüzi envārıyla kim
Ḫoşdur uzaḫ yolları varmaġ ay aydın giceler

5 Vaṣl balın dadmañ içün hicr aġusın çeküp
Çoḫ belā daşın Hidāyet ḳıldı balin giceler

21

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 N'ola ḳonup lebine cibin ger alın ṣorar
Dirler meṡel ki bal dutan barmaġın yalar

2 Yāḳutınuñ güher saçışın añıçaḫ gözüm
Laʿl ile zer kimi yüzümi dem-be-dem bezer

3 Cān gitdi ʿışḳı ile vü baş oldı pāy-māl
Zülfine el uzatsam idür kim elüñ gider

4 Oḫı yitende cānuma cān ḳatılur velī
Mundandur olmakim ki bir eglenmedin öter

4a envārıyla] envār ile T , B.
4b varmaġ] varmaḫ T, varmañ Ch.
5a dadmañ] dadmaġ T.
21 B. 11a-11b, Ch. 6a, T. 5b
2a añıçaḫ] añıçaġ T.
3a. gitdi] gitti T ; 3b ki] – B.
4a ḳatılur] ḳatlanur B.

5 Ger ġam ayaġı ṣunsa eger nāle şerbetin
Andan ne gelse ḫaste Hidāyet anı çeker

22

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Oḫ atıcaḫ o Türk çü meyl-i kemān ider
Cān ḳuşı tenden uçuban özin nişān ider

2 Şaṣtından ayru düşdügiçün oḫ o mehveşüñ
Topraġ savurur başa āh u fiġān ider

3 Ger yayınuñ ḳulaġı egilse ʿaceblemeñ
Kim baḫıçaḫ rekk ü bini nā-tüvān ider

4 Ḳılduġca ġam oḫına nişāne göñül seni
Ḳatʿ-ı ümīd eyleme kim imtiḥān ider

5 Ancaḫ Hidāyet ol oḫı dāstānın oḫı kim
Her yoḫ sözi raḳībi duyup dāstān ider

5a. eger] vü eger T.
22 B. 11b-12a, Ch. 6a , T. 5b-6a.
3b baḫıçaḫ] baḫıçaġ T.

23

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Her kimseye kim sen büt-i ʿayyāş gerekdür
Dāyim gözi ḳan yaşı ile yaş gerekdür

2 Laʿlüñ diyicaẖ būse dutar zülfüñi göñlüm
Ol vaʿdeye niçün ki özün yaş gerekdür

3 Dindürmezem aġyārı itüñle olalı yār
Her işde ki var ādeme yoldaş gerekdür

4 ʿArż eyleyicaẖ itlerüñe ḥālümi dirler
Çoẖ başımuz aġrıtma bize baş gerekdür

5 Yāruñ yüzi görcek dehenin iste Hidāyet
Kim mehdi çaġı gizlü olan fāş gerekdür

24

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Āb-ı ḥayāt kim didiler o duran mıdur
Yoẖsa menüm bu yüregüme od uran mıdur

---

23 B. 12a-12b , Ch. 6b , T. 6a
2b. niçün ki] nişün ki Ch.
4a eyleyiçaẖ] eyleyiçaġ T.
5a görcek] görgeç Ch , T.
24 B. 12b-13a , Ch. 7a T. 6a-6b.

2 Dañ yili kim esende yitürürdi būyını

Ol zülf-i pür-ḫam içre niçükdür esen midür

3 İy gül yüzindeki ḫaṭ-ı sebzin tiken diyen

Her nesne kim o pāreleye cān tiken midür

4 Beñzüm midür menüm bu ṣaru bile yāsemān

Rengüñ midür senüñ bu ḳızıl yā semen midür

5 Gelmez mi şādlıġ yavuġına Hidāyet'üñ

Yoḫsa ezelden ol ġam u miḥnet çeken midür

25

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ger naṣībi göñlümüñ şol nāvek-i dil-dūz olur

Devlet ü baḫtı saʿīd ü ṭāliʿi fīrūz olur

2 Aġlasam menʿ eyleme yüzüñi görgeç iy güneş

Ay olan yerde muʿayyendür bu kim yulduz olur

3 Dīde ḫoş teẕhīb ider hicrüñde yüzüm ṣafḥasın

Her işi çoḫ eylese kimse ol işde uz [olur]

2b neçükdür] neçük Ch.
3b Her] Bir Ch.
25 B. 13a-13b, Ch. 7a, T. 6b.

4 Zülf yüzüñlen muḳābil olsa dündür kim dir
Gice gündüzlen muḳābil olıçaḫ nevrūz olur

5 Yana göñlüñ añlasañ cāna Hidāyet āhını
Nişe kim yanmış kişiniñ nālesi dil-sūz olur

26

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Şimden girü hicrāna meni yar diler yār
İmdi menüm ölmeġuma bildüm ki iver yār

2 Dem yārdan ider durudum aġyāra tuş eyler
Her laḥẓa felek üstüme bir ṭūr yıḫar yār

3 Cān ivine sür yār lebi ʿışḳıla iy dil
Kim ʿāşıḳ-ı cān-bāz olanı yaḫşı sever yār

4 Her laḥza ḳader tīr-i ḳażā cānuma ol şūḫ
Kadrimni menüm şükr ki bilür bu ḳadar yār

5 Ger tīġ-i cefā ile diler baġruñı her dem
Ġam yime Hidāyet seni çün bile diler yār

26 B. 13b-14a, Ch. 7a, T. 6b.
1a. Şimden girü] şimden geri T.

27

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Görsetdi cām-ı zerrine sāḳī [i] rūzgār
Sāḳi [i] sīm-sāḳ getür laʿl-i ābdār

2 Rind iḫtiyārı cām-ı muṣaffādur iy ḥarīf
Şarṭ ol durur ki elde ola dāyim iḫtiyār

3 Fānī cihānda ṣun maña zevraḳ ki ḫāṭırum
Bu baḥr-ı ġamdan ol gemi ilen ḳılur güdār

4 Baġrum ḳızardı cevr ü cefāñ ile iy felek
Ḳısmet güni menümle bu oldı meger ḳarār

5 Ger baġruñı yaram dir iseñ tā görem ne var
Cāndan Hidāyet eylese efġān ki yār yār

28

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Senden hemīşe cānuma derd ü belā yiter
Bīgānelıġ hemīn ola iy āşnā yiter

---

27 B. 14a-14b, Ch. 7b-8a, T. 7a.
1a. görsetdi] görseti T.
1b. sāḳī] sāfī Ch.
2’ den sonra Ch.’de minyatür var.
4a. ile] ilen Ch. ; ḳızardı] ḳarardı Ch.
5a. itüñ] anın T.
28 B 14b, Ch. 8a, T. 7a

2 Şimdi ki vaṣla vāṣılam öldüre gör meni
Hicrüñde bilürem ṣoñı işüm muña yiter

3 Tārāc-ı ġamzeden yitürür rāḥata nişān
Cāna bey-ā-bey oḫlaruñ iy şūḫ tā yiter

4 Her ilde bir sögüş dir ü men tek varınca kim
Ya yitmez ol daḫı men-i miskīne ya yiter

5 Digeç Hidāyet'ün sözi timek durur saña
Dimeñ diyer ki sözleri anuñ maña yiter

29

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Didüm olmaġa ayaġuñda göñül ḥasreti var
Didi ger aña naṣīb olur ise devleti var

2 Didüm öldürdi öküşni mey-i laʿlüñ ḳadeḥi
Didi ḳayırma saña daḫı bir er şerbeti var

3 Men dimen leẕẕeti var sāʿid ile her yeñinüñ
Ki ḥadīs̱ oḫımışam her yeñinüñ leẕẕeti var

2b. muña] buña T.
4. – T.
29 B. 15a, Ch. 8a-8b, T. 7a-7b.
3a ile] ilen Ch.

4 Varmazam uçmaġa kūyından anuñ git zāhid
Damuya nişe varakim ki anuñ cenneti var

5 Çoḫ kemürdi sümük itüñ ile Hidāyet anı
Ḫaçan unuda ki boynında ḥaḳ-ı niʿmeti var

30

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Ol ki ḥüsn içre zāt-ı yektādur
ʿAḳl anuñ ʿışḳı ile şeydādur

2 Ne diyem şol sevād-ı zülfi içün
Meni Mecnūn ḳılan bu sevdādur

3 Ṣorma didüñ mi aġzınuñ ḫaberin
Hüner'işüm menüm muʿammādur

4 Ḫūnı didüm gözine tökdi ḳanum
Doġrusı ism-i bā-müsemmādur

5 Aġız açsam ḥikāyetüm dimege
Dir Hidāyet daḫı ne ġavġādur

4a git] iy T.
30 B.15a-15b, Ch.8b, T. 7b.
2b ḳılan] iden Ch.

31

Mefʿūlü Mefāʿilü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Cānum menüm iy ruḥ-ı revān- baẖş tenüñdür
Gözden yaşuran cānumı şol pirehenüñdür

2 Gögsüme uran dāġ-ı cefā lāle tek iy gül
Ter-sünbülüñ altındaki berg-i semenüñdür

3 Ger ister iseñ cān u dil ü dīnümi almaġ
Ḳıl göz ucı ilen bir işāret ki senüñdür

4 Yāruñ ġamı sevdi meni men hem anı sevdüm
Ḳoyuñ biz ikini bire seven sevenüñdür

5 İti çuluna baẖdum ol avcı büt-i şūẖuñ
Didi ki Hidāyet ne baẖarsın kefenüñdür

32

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Cān gövdede sen sevgülü cānāne içündür
Bes besledügüm cānumı cānā ne içündür

---

31 B. 15b-16a, Ch. 8b-9a, T. 7b.
1a rūḥ] şūḥ T.
3b ḳıl] ḳılġıl T.
5a. ol] şol C, B.
32 B. 16a-16b, Ch. 9a-9b, T. 8a.

2 Her laḥẓa güher-bār gözümden men-i dervīş
Īs̱ār iderem maḳdem-i cānāne içündür

3 Yaḫdı meni pervāne tek ol pertev-i ruḫsār
Şemʿüñ beli kim yanduġı pervāne içündür

4 Tā bir naẓar ol zülf çü zencīrüñi gördüm
Bildüm bu selāsil dil-i dīvāne içündür

5 Gözden aḫıdur yaş Hidāyet veli iy şāh
Kim bilür o dürdāneleri tā ne içündür

33

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 İy dil gel ol ḳadi elif ü zülfi dāla gör
Baḥr-ı muḥīt-i ʿışḳuna ġavṣ ile dala gör

2 İy bāġbān ṣanevber ü servüñi ögme çoḫ
Gel bir baḫ ol nihāl-i ḳad ü iʿtidāle gör

3 Baḫ gülşen-i ruḫundaki müşgīn külāleye
Cān virüp ol külālesine bir gül ala gör

---

33 B. 16b-17a, Ch. 9b-10a, T. 8a-8b.
1a ġavṣ] ġavż T.

4 Yalġuz raḳī̄bi baḫma başumda zevāl kim
Gözden yüzin yaşurdı o gün bu zevāle gör

5 Cān gitdi ḳalmadı maña hicrinde dī̄n ü dil
İy ġam Hidāyet ile kerem eyle ḳalagör

34

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Göñlümüñ ʿışḳuñda şāha hem ġamı hem derdi var
Neyler özge hem-dem olar kimi çün hem-derdi var

2 Dün didi derdi olan derdin disün cān çekdi āh
Ol ṭabī̄b-i dil gülüp didi munuñ hem derdi var

3 Sep göñül dolāb-ı çeşmümden su ḫāk-i rāhına
Yār ilen tā dimesünler kim arada gerdi var

4 Senden alan dil kime iy ġonca-i devlet vire
Kāyinātuñ bāġınuñ sen tek ḫaçan bir verdi [var]

5 Nāz-ı ʿışḳuñdan Hidāyet ger yanarsa çekmez āh
Zāhidüñ savuḫlıġındandur ki āh-ı serdi var

5a. gitdi] gitti T.
34 B. 17a-17b, 9b Ch, T. 8a.
1b olar] anlar T.
3a. çeşmümden] çeşmüñden T.

35

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 ʿĀşıḳ aġyār ile kim dir rū-be-rū ḳoymış durur
Ḫāliṣ altunına hergiz kimse rū ḳoymış durur

2 Dutdı zülfüñ ger delü göñlüm didüm n'oldı didi
Niçe öz işin diyüp adın delü ḳoymış durur

3 Göñlümüñ her gūşesinde yüz delük deldi ġamuñ
Bir ive hergiz kişi munca ḳapu ḳoymış durur

4 İy gözüm aḫıtmadı ancaḫ senüñ yaşuñı hicr
Ol senüñ tek çoḫlaruñ ivine su ḳoymış durur

5 Cān saçı būyına meyl itdi Hidāyet būyına
Doġrulıġda yaḫşı ad özine bū ḳoymış durur

36

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 ʿĪsī ki dirler ölüye bir demde cān virür
Söz ile lebleri maña andan nişān virür

5b savuḫlıġındandur] savuġlıġındandur T.
35 B. 17b-18a, Ch. 10a, T. 8b.
3a göñlümüñ] göñlümiñ T.
5a. itdi] itti T. ; būyına] boynına B.
36 B. 18a-18b, Ch 10a-10b, T 8b-9a.
1b. lebleri] leblerüñ Ch.
2b. ki alur cānı cān virür] ki virür cānı cān alur T.

2 Bir būse içün istese cān dil dah̲ı virem
Anuñ ḥaḳı içün ki alur cānı cān virür

3 Göz yaş töker görüp yüzini raḥmet aña kim
Gül mevsimi maña meyiçün erġuvān virür

4 Göñlümde tohm-ı mihr-i lebin ekdüm ah̲dı ḳan
Gözden belī̄ ne ekse kişi ber-hemān virür

5 Ṣanma yoluñda ʿāşıḳ-ı kāẕib Ḥidāyet'i
Kim cān dilerse leblerüñ andan revān virür

37

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Maña ḳapuñda ne pervāy-ı bāġ u bostāndur
Ki görgeç ol yüzi ʿālem maña gülistāndur

2 Ḳażādur oh̲uñ atıçah̲ öñine kim ḳalh̲a
Meger göñül ki yoluñda ḳażāya ḳalh̲andur

3 Delü göñül ḳamış oh̲larıñuz arasında
Ḳamışlıġ içre saġın bir ḳudurmış aṣlandur

4a. ekdüm] ektim T.
5a yoluñda] yolında T.
37 B.18b-19a, Ch. 10b-11a, T 9a.

4 Gözüñ göñül aluban bozdı cānum ülkesini
Şehā yit ülkelerüñ ġavrına ki talandur

5 Ġarīk-i baḥr-ı ġam olanları kenāra yitür
Göñül bu varṭa-i ḫūn-hāˇreden bir uṣandur

6 Cihāna virme göñül kim ḳoyup gider anı
Eger Sikender-i devrān eger Süleymān'dur

7 Göñül ʿaceb mi uşatdısa dil-berüñ beymān
Cihānda ḫansıdur ol kim dürüst beymāndur

8 Hidāyet oḫur iken dün ḥabīb dīvānuñ
Rakīb irişdi didi kim yine ne dīvāndur

38

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Gözyaşum dil-ber issi içündür
Tökerem dil-ber issi içündür

2 ʿŪd-ı cān yaḫduġum men-i bī-dil
Delü göñlüm birisi içündür

4b ülkelerüñ] ülkelünüñ Ch.
8b yine] daḫı Ch.
38 B. 19a-19b, Ch. 11a, T. 9a-9b.

3 Dutıçaẖ n'ola ṣoysam aġyārı
Tülki ḳavın derisi içündür

4 Dil ü cānı bayıt lebüñden kim
Genci şāhuñ çerisi içündür

5 Ger Hidāyet düşerse sevdāya
Şol ẖaṭ-ı anber issi içündür

39

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Zülfi ʿaksi dil-berüñ çeşmümde müşg-i sūdedur
Müşg-i çīn ger ḳurulıġda var ise bu sudadur

2 Gözlerüm suyına düşdüm çıẖabilmen bu sudan
Kim maña yüz derd ü ġam her yañadan busudadur

3 Gözlerüm yaşın töküp buldı dişüñ vaṣlın şehā
Ḫansı ġavvāṣuñ işidür kim bula bu sudadur

4 Ṭaʿnesi yāruñ mañadur özüñe alma raḳīb
Çün bilürsin kim Ayāzuñ ṭaʿnesi Maḥmūdadur

---

39 B. 19b-20a, Ch. 11a-11b, T. 9b.
2a çıẖabilmen] çıẖabilen Ch.
3a buldı] noldı B.

5 Bulmaya vaṣlın Hidāyet yār eger luṭf itmese
Bende saʿyi Ḥaḳ oñarmazsa ḫamu beyhūdedür

40

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Olmazsa ḫaste göñlüme vaṣluñ ögür eger
Ger daġ olursa dāġ-ı firāḳ iki ḳat eger

2 Zülfüñ ki dem-be-dem deger ol gül yañaġlara
Artuġlıġ ile cānlara ger dir iseñ deger

3 Ḳarşusına siper kimi gögsin gerer göñül
Kirpük oḫın ḳaşuñ yayı her niçe kim seper

4 Didüm meger bilin ḳoçuban şād olam saçı
Dir menden özge kimsene ḳoçmaz meger kemer

5 Ger fīl çekse mūr-ı żaʿīf nā-tüvān ola
Ġam yüki kim Hidāyet'e ḫūnın ciger çeker

---

40 B. 20a-20b, Ch. 11 b, T. 9b-10a.
1a vaṣluñ] vaṣlı T.
2a gül] yoḳ B. ; 2b artuġlıġ ile] artuḫ ile B.

41

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ol yüzi gül kim göñül yüzin görüp med-hūş olur
Ġamzesi yüz nīş eger urursa cāna nūş olur

2 Ölürem bī-ḫod lebinden būse alsam dem-be-dem
Çaġırın artuḫ içen elbette kim bī-hūş olur

3 Nālesin kesmez göñül kūyında tā yüzin görür
Bāġda gül var iken bülbül ḫaçan ḫāmūş olur

4 Ḳaçdı cevrinden göñül düşdi raḳībüñ cengine
Yaḫşılıġdan çin imiş ḳaçan yamana tūş olur

5 Uçayazar ẓaʿfdan göge Hidāyet doġrusı
Derd eger bu ise geldükçe ʿacāʿib ḳuş olur

42

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Yüzüñde kim ol silsile-i mū döşenüpdür
Gül üsne saġın sünbül-i ḫoş-bū döşenüpdür

---

41. B. 20b-21a, Ch. 11b-12a, T. 10a.
2b çaġırın] bādeni T, artuḫ] artuġ Ch, T. ; içen] içün T.
3b Baġda] Baġçede Ch.
4a cevrinden] cavrüñden T ; 4b yamana] yana B.
42 B. 21a-21b, Ch. 12a, T. 10b.

2 Hicrüñde şererdür ki türer āhum odından
Bu laʿl ki bir safḥa-i mīnū döşenüpdür

3 Hammāmda dün ġarḳ-ı ʿaraḳ cismüni gördüm
Ṣandum ki bilur üstine inci döşenüpdür

4 Şol gül ḳademin baṣmaġa gülşende gör anlar
Gülgūn u yaşıl al ile ṣaru döşenüpdür

5 Yir yoḫ ser-i kūyında ḳadem basmaġa anuñ
Çoḫ cān u göñülden ki beher su döşenüpdür

6 Cān göñlegini çāk idüp ol gövde Hidāyet
Yarı itine örtüp ü yaru döşenüpdür

43

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Aġyār hemilen meni ger yār iki böler
İncinmezem neden ki raḳībümle ḫūb keser

2 Yā Rab ne bāġ verdidür ol lāle yüzlü kim
Gül gördi luṭf-ı ārıżını derdim oldı ter

2a türer] düşer T.
3a cismini] çeşmüñi Ch.
4a gör anlar] görenler T.
5b göñülden] göñüller T.
6b yāru] yārı T.
43. B. 21b-22a, Ch. 12 b, T. 10b.
2b. luṭf-ı ʾārużını] zülf ü ʾārużını T.

3 Yitürdügiçün ol lebe sāġar dehānını
Gel gör ṣürāḥi sāḳi elinden ne ḳan töker

4 Ger yitdüse itüñ başına müddeʿī ne ġam
Devlet başında yoḫdur anuñ devletin yiter

5 Gül çaġıdur Hidāyet ü gülgūn çaġır demi
Tīz bir müṣāḥib isteyüben devletüñ biçer

44

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Oḫılan niçe gün iy dil arada ger ıraġlıġdur
Ümīd özme ṣabūr ol kim ḫamunuñ başı saġlıġdur

2 Raḳībüñ cevr ḳılduḫça ḳapuñdan gitmezem ammā
Aşaġa kişinüñ sözin işitmek hem aşaġlıġdur

3 Ḳızıl ḳan ile boyansa saru beñzüm ne ġam iy dil
Maña ol iki ʿālemde yaḳīn bil kim yüz aġlıġdur

4 Gizüp elden ele yaġlıġ lebinden būseler cerler
Görüñ nāzük ḫayālin kim ʿaceb ispāhi yaġlıġdur

4b yoḫdur] yoḫdurur T. ; yiter] biter B.
44. B. 22a-22b, Ch. 12b, T 10b.
1a Oḫılan niçe gün iy dil]Bizimle yār arasında T;1b Ümīd özme ṣabūr ol kim]Ḳayırma ġam yime T.
2a ḳılduḫça]ḳılduġça T. ; 2b işitmek] götürmek Ch.
3a Kan ile] ḳanıla B.

5 Göñül mülkiñi çapmaġa gelür ol Türk ayaġlanup
Hidāyet ol be-doludan ḳıraġ dutmaġ ulaġlıġdur

45

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Cān eytdi viṣāline ṣorġaç bahā nedür
Virdüm göñülle cān didi var kim bahānedür

2 Yār itile menüm arama girme iy raḳīb
Men bileyüm anuñla yüri it saña nedür

3 Dem görsedüp cemālini dem gizler ol ṣoruñ
Her dem meni bir od ile yaḫmaġ revā nedür

4 Ṣordum fakīḫe ḫāli nedür cān ḳuşına yār
Didi ne bilsün ol ṣıġar anı ki dānedür

5 Şimdi degül o yana Hidāyet teveccühi
Illardur ol şikeste bu derd ile yanadur

---

45 B. 22 b-23a, Ch. 13a, T. 10b-11a.
1b göñülle] göñle B.
2b bileyim] bile em T.
3b yaḫmaġ] yaḫmañ Ch.

46

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Her kimsenüñ ki hem-demi derd-i ḥabībdür
Hem-derdi var aña ne ḥacet-i ṭabībdür

2 Dün bād ḫāk-i kūyuñ aparurken uġradum
Göz almayup ötürdi didüm al naṣībdür

3 Şādılıġuñ göñül ivine gelmedi disem
Eydür ki n'eylesün yolı bilmez ġarībdür

4 Didüm ḥisābsız çekerem cām-ı ġuṣṣa men
Didi ḳayırma her ne çekersin ḥasībdür

5 Yüzüñ ḥikāyetini Hidāyet diyer müdām
Gülden belī rivāyet iden ʿandelībdür

47

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Her ḫaçan sünbül-i gül-pūşuñıza şāne deger
Yüz belā nāveki men ḥāli perīşāna deger

---

46 B. 23a-23b, Ch. 13a, T. 11a.
3bEydür] Ne eydür Ch.
5b Geldin] Geldi T.
47 B. 23b, Ch. 13b, T. 11a-11b.
1a ḥāli] ḥāl T.

2 Ḳara zülfüñ ki deger laʿline her laḥẓa anuñ
Ne ṣıfāt ile ḳılam vaṣfını kim cāna deger

3 Anca ḳan yaş töküpdür ser-i kūyında gözüm
Kim o ten ol ser-i kūdan etegi ḳana deger

4 İy diyen mihr vefāsı saña degmez yiri var
Şākirem cevr ü cefā ger men-i ḥayrāna deger

5 Ger Hidāyet ḳanın ol ġamze töker dinmeñ aña
Ki şerīʿat sözilen ḳul ḳanı ṣulṭāna deger

48

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Başumı kesmeġa ḳaṣd ol gözleri cellād ider
Bī-vefālıġ resmini başdan yine bünyād ider

2 H̱andasın iy ṭalʿatı ferẖunde gel kim sensizin
Cān ider feryād çün ol ṭalʿat u feryād ider

3 Bir nefesde ʿārıżuñ gözgüyi eyler tīre ḥāl
Yüzüñe ḳarşu durup yüzin ger ol pūlād ider

2a zülfüñ] zülfi
48 B. 24a, Ch. 13 b, T. 11b.
3b pulād] fulād T.

4 Şehd-i laʿlüñden şehā dadmış meger ḫālüñ ki zülf
Diz çöküp geymiş ḳara ḥüsnüñ ḳatında dād ider

5 Aḫıdur gözyaşını her dem Hidāyet kūyına
Cū-yı Şīrīne yine gör saʿy kim Ferhād ider

49

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Ḫatuñ reyḥān u zülfüñ müşg-i Çīndür
Ne kim dirler senüñ vaṣfuñda çīndür

2 Yanuñda ehl-i dīnler dinebilmez
Ne mezhebdür bu iy kāfir ne dīndür

3 Ötürdi dün iti didüm ki bir dem
Müşerref ḳılmaġ olur iv yaḫındur

4 Menümle müddeʿīden ötrü yāruñ
Arası bilmezem niçün serindür

5 Hidāyet ḳatna sen şūḫuñ ṣıfātı
Degül *ayne'l-yaḳīn ḥaḳḳa'l-yaḳīn*dür

5a kūyına] kūyıña Ch.
49 B. 24a-24b, Ch. 14a, T. 11b.
1a Ḫatuñ] Ḫatıñ T.
5b ayne'l-yaḳīn ḥaḳḳe'l-yaḳīndür] ḥaḳḳe'l-yaḳīn ayne'l-yaḳīndür T.

50

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Zer çehrede ger dīde yaşum sīmi yiridür
Yüzüñden ıraġ iy büt-i gül-çehre yiridür

2 Sen sīmberüñ eylesem ī̱s̱ār ayaġına
Yaş gevherini dutsa ẖamu gök ü yiridür

3 Atlandı meger seyr içün ol şāh-süvārum
Kim her yañadan naʿra gelüp yiri yiridür

4 Çoẖ naḳşına gök ile yirüñ olma muḳayyed
İy dil bulagör anı ki bu gök yiridür

5 Dün ẖaste Hidāyet'ni itüñ ḳavdı ḳapuñdan
Dinme didüm eytdi bura anuñ ne yiridür

51

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Āhumla çıẖdı sīnem odından şerāreler
Ol iñiden düzildi gök ilen sitāreler

---

50 B. 24 b-25a, Ch. 14a, T. 12a.
2b dutsa] duta C.
4b gök yiridür] gök ü yiridür Ch.
51 B. 25a-25b, Ch. 14b, T. 12a.

2 Yüz pāre ḳıldı baġrumı hicrüñ inanmasuñ
Çeşmüm yolında üşte düşer pāre pāreler

3 Gelgeç seni nefīre getürem dir ü menüm
Göñlimde çalınur bu feraḥdan neḳāreler

4 Dil aġzı remzi çaġladı ol ḫāl ü ḫaṭṭuñı
Bi'llah bu nükte ile degül kim o ḳaralar

5 Dün söyleme Hidāyet'e maʿşūk u bādeden
Var epsem iy faḳīh kim aña ne çāreler

52

Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün

1 Ol gün ki tāb-ı vechine şemʿ-i felek pervānedür
Ḳaşın çatup menden öter ḳılmaz maña pervā nedür

2 Bu nevʿ kim odlar yanar tāb-ı ruḫından sīnede
Nā-gāh āhumdan göre ʿālem dutuşmuş yanadur

3 Dün ṣanur iken itlerin ṣaldum özimni araya
Görgeç gülüp didi bu hem özini ādem ṣanadur

2a baġrumı hicrüñ] hicrüñ baġrumı T ; 2b yolında] yolından Ch.
3a dir] vir B.
5b iy] ol Ch.
52 B. 25b-26a, Ch. 14b-15a, T 12a-12b.
2a dutuşmuş] tutuşmuş Ch, T.
3a itlerin] itlerüñ T.

4 Ṣordum lebin ḫūnı diyüp ḳıldı ḳıṣāṣ eytdim neden
Mundan didi kim ḫūnı tek meyli hemīşe ḳanadur

5 Zencīr-i zülfinden dutup çekdüm men-i āşüfte dūn
Aġyār ḳaṣd itgeç didi dinmeñ aña dīvānedür

6 Ḳaş u gözüñ sevdāsılan cānā Hidāyet dün ü gün
Ki sācid-i mescid olur ki ḫādim-i meyḫānedür

53

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Tīġ o dellāk aluban anda ki bu başa çalar
Kesmeyiçaḫ başumı tīġin alup daşa çalar

2 Yoldaş ilen dilemez bir ḳılın az yoldaşuñ
Baḫ bu yoldaşa cefā tīġini yoldaşa çalar

3 Başumı eline virgeç idüben tīġini tīz
Ne anuñ ḳurusına baḫar u ne yaşa çalar

4 Baş u cāndan geçüp iy dil yine ḳallāş olagör
Çün cefā tīġin o mehveş ḫamu ḳallāşa çalar

6b ḫādım] sākin T.
53 B. 26a-26b, Ch. 15a, T 12b-13a.
1b daşa] başa Ch.
2b ilen] olan T. ; yoldaşa] yoldaşı Ch.
3b anuñ] anıñ T.

5 Daş işiginde yolı olmaduġıçün şāhā
Başını ḫaste Hidāyet dün ü gün daşa çalar

54

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Çıḫardı başuma dün sīneden buḫar çaġır
Getürdi yiryüzi gülçin maña bu ḫār çaġır

2 Nigār u naḳş ile meclis bezeklü çaġında
Ne naḳş ṣaldı araya gör iy nigār çaġır

3 Neden menüm kimi geh ṣararur gehī ḳızarur
Dökülse laʿli meyi ḳatna şerm-sār çaġır

4 Didüm var ise çaġır sāḳiyi çaġırsunlar
Lebi şeker töküp eytdi gerekse var çaġır

5 Ger aldı ise lebi menden iḫtiyār n'ola
Belī Hidāyet alur elden iḫtiyār çaġır

5a işiginde] işigüñde T.
54 B. 26b-27a, Ch. 15a-15b, T. 13a-13b.
3a ṣararur] ṣararu T.

55

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Didüm cānā ʿaceb fettān gözüñ var
Didi kim yaḫşı görmişsen gözüñ var

2 İ kim dirsiz naẓar ḳatʿ eyle andan
Aña beñzer maña bir kör gözüñ var

3 Elüñden ḫār aldı dāmen-i gül
Henüz iy bülbül-i şeydā sözüñ var

4 Meni yaşum aḫıdurken müneccim
Görüp didi ki güçlü yulduzuñ var

5 Sıġışmas nāmede şerḫ-ı cüdāyi
Hidāyet nāme gönderme özüñ var

56

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Her şām-ı ġam ki anda nesīm-i belā eser
Eyyām-ı hicr ü nālelerümden virür ḫaber

55 B. 27a-27b, Ch. 15b, T. 13b.
2b gör] baḫ T.
3b sözüñ] gözüñ T.
4a Meni] Menim T.
56 B. 27b-28a, Ch. 15b-16a, T. 13b-14a.
1a nâlelerümden] nâmelerümden T. ; ki] kim T.

2 Her lü'lü kim düşer bu şebīhden zümürrüde
La'lüñçün añdurur saña cez'am töken güher

3 'Aks ile bildürür saña yüz üzre yaşumı
Bu sīm ṣafḥası ki dağılmış yüzinde zer

4 Yaḫduġça kūh-ı ġam ten-i kāha kemer ṣanup
Ḳurşanmışam bu luṭfına men kūh tek kemer

5 Dāsın taḥammül eyle Hidāyet biçer ġamı
Cān mezra'ında niçe ki toḫm-ı belā eker

57

Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

1 Ger ġam çerisi ḳılsa göñül ḳal'asın ḥiṣār
Bir cām-ı 'işret ile anı bozmage ne var

2 Gerdūn ilen getürse ḳażā daşın atmage
Burc-ı bedenni çerḫ-ı ḳazanıla rūzgār

3 Cān ülkesinde çün şeh-i 'ışḳ iḫtiyārdur
'Aḳl anda yir ḫaçan duta tā vardur iḫtiyār

3b ṣafhası] ṣafhasın Ch.
4a yaḫduġca] yaḥduḫca Ch.
57 B. 28a-28b, Ch. 16a, B. 14a.
3b yir] her T.

4 Yüz miñ hezār mekr ile āl itse ādemi
Anı görür ki ālına yazdurdı Kirdgār

5 Biş gün bu nīş-i hicre göñül nūş-ı vaṣl içün
Ṣabr eyle kim müdām mey içen çeker ḫumār

6 Çerḫ-ı ḫarīf-gerdiş ilen olma teng dil
Kim bu çemende gāh ḫazāndur gehī bahār

7 Şāh-ı Necef ʿināyeti ilen Hidāyet'üñ
Her sözidür ḫavārici kesmekde ẕülfekār

58

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Tā yüzüñde bād şol zülf-i muʿanber tepredür
Berg-i nesrīn üzre ṣaġın sünbül-i ter tepredür

2 Titredür cān riştesin cismümde her ki dañ yili
Zülf dülbendüñi iy serv-i semen-ber tepredür

3 Āh idersem ḥasretünden gövdemi alup gider
Niçe kim ḫāşāki yirden bād-ı ṣarṣar tepredür

5b meyi] mey T, B.
7a ilen] ile T; 7b kesmegde] kesmaġda T.
58 B. 28b-29a, Ch. 16b, T. 14a-14b.

4 Būse istersem lebinden gör ḳaẖar dil-ber ṣoruñ
Men munuñlan sözde em ol nişe ẖancer tepredür

5 Ṣanasın cevlān ider ẖurşī̠d-i gerdūn üstine
Çün yirinden atın ol şūẖ-ı sitemger tepredür

59

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Göñlüm heves-i meşhed-i şāh-ı Necef eyler
Yalġuz ne göñül cān daẖı ʿazm-i ol ṭaraf eyler

2 Ol şāh ki her ıl kef-i kāfisini añup
Şūrī̠de olup baḥr urur cūş u kef eyler

3 Her kim ki anuñ ẕikrile evḳāt geçürmez
Bī̠-çāre günin żāyiʿ ü ömrin telef eyler

4 Esbāb-ı cihāndan öñe geçmez işiginde
Ḥayvāndur özin beste-i kāh u ʿalef eyler

5 Ol kimsene kim özgelere beñzedür anı
Dürr ü güherüñ nisbetini bā-ẖazef eyler

4a lebinden] lebüñden T; gör] göz B; 4b munuñlañ] munuñla T.
5a ṣanasın] ṣanasuñ Ch.
59 B. 29a-29b, Ch. 16b-17a, T. 14b.
1a bu T. ; ne] – T.
2a her ile] eyler T ; ki] kim T; añup] añut B.
3a zikrile] zikrine T.

6 Şāha ḳul olup geçti Hidāyet dil ü cāndan
Kim şāhı seven iki cihān ber-ṭaraf eyler

60

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Hicrüñ n'ola vaṣl içün eger baġrumı yarar
Bu yarama ger yaramasa bes neye yarar

2 Varur göñüli her yañadan yüz ġam u miḥnet
Her gāh ki meşşāṭa ser-i zülfüñi darar

3 Ḳaddüñde gözüm zülfüñi tā gördi dolanmış
Ilan gör özin dir ki niçe ʿarʿara ṣarar

4 Yüz üsne düşer ḳaṭre urup ṭıfl-ı sirişkim
Çoḫdan ki rikābuñda senüñ ḳatreyü arar

61

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Maña iy serv cemālüñ gül ü gülşen görünür
Bu sözi kim diyerem ʿāleme rūşen görünür

---

6 – B, – Ch.
60 B. 29b-30a, Ch. 17a, T. 14b.
3a gözüm] görem Ch.
4b ḳatreyü] ḳatreyüp Ch.
61 B. 30a-30b, Ch. 17a-17b, T. 15a.

2 Ṣanma iy fitne ki zülf ile ruḫuñ görmeyeli
Dile sünbül yörenür ya göze sūsen görünür

3 Ḫanda kim olsa yiter tāb-ı ruḫuñ iy mehveş
Niçe kim gün ḫamu āfāḳa ıraġdan görünür

4 Ögmeñiz ḫūr u ḳuṣūrı dil-i dīvāneye kim
Aña bu vech-i ḥasen ḫamudan aḥsen görünür

5 Ġamzesinden gözinüñ olma Hidāyet ġāfil
Ḥāżır ol kim bu Ġazanfer igen Evren görünür

62

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Geldi nevrūz u yine gülşen ü ṣaḥrā demidür
Yār-ı gül-çehre ilen ʿīş u temāşā demidür

2 Çoḫ ṣıyām ayı diyüp ġadr getürme araya
Sāḳiyā bāde getür kim gül-i ḫamrā demidür

3 Ḳāmetüñ görsedüben ḳıl naẓar aḥvālüme kim
Serv-i raʿnā çaġı vü nerges-i şehlā demidür

3a ḫande] cānda C.
62 B. 30 b, Ch. 17b, T. 15a.
2a Çoḫ] Çün T.
3b vü] – T.

4 Bile mevsimde men ol yārdan ayru vireyüm
İy ecel gel berü kim şimdi teḳāżā demidür

5 Ḳıl tevekkül Ḥaḳ'a varını yolında terk it
İy Hidāyet ki tevellā vü teberrā demidür

63

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Meni kūyından anuñ müddeʿi āvāre ḳılur
Baġrumı tīġ-i firāḳ ile yine pāre ḳılur

2 Çārem ol ʿārıż-ı zībāsını görmaġ idi bes
Neyleyem āh ki devrān meni bī-çāre ḳılur

3 Gördi derdümni didi öldüreyim ḳurtulasın
Doġrusı yaḫşı devā bu dil-i bīmāra ḳılur

4 N'ola ger yarar ise baġrumı ol yār menüm
Ḫoşdur iy ḫaste göñül yār ne kim yara ḳılur

5 Varmaġ ister ser-i kūyına Hidāyet göñlüm
Meyl bülbül n'ola ger cānib-i gülzāra ḳılur

---

63 B. 31a. Ch. 17b-18a, T. 15a-15b.
1b firāḳ] cefā T.

64

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Ol büt ki ḫaṭ u ḫāl ile āşūb-ı cihāndur
Cāndan ḫaṭ u ḫāline göñüller nigerāndur

2 Yüzüñdeki ol ḫāl u anuñ üsne biten ḫaṭ
Cān pāresidür ḫal u ḫatı rişte-i cāndur

3 Oddur yüzi şol ḫal ile ḫat ṣanasın iy dil
Oddan burulup çıḫmalu bir pāre duḫāndur

4 Kirpüklerinüñ ʿaksidür ol ḫaṭlar u ḫāli
Ḫūn-ı cigerümden yüzinüñ üsne nişāndur

5 Yoḫ ḫāl ile ḫaṭ sünbül-i nev-ḫīze Hidāyet
Müşg-i Ḫoteni ʿārıżı bāġında mekāndur

65

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Ölümüñ dir elimde olaçaḫdur
Didüm iy ḫūnī gözli n'olaçaḫdur

---

64 B. 31a-31b, T. 15b.
2a Yüzüñdeki] Yüzindeki T.
3a ḫāl] – B. sanasın] sanasuñ B.
4a hatlar u hali] hat ile hali T.
65 B. 31b-32a, Ch. 18a, T. 15b-16a.
1a olaçaḫdur] olaçaġdur T. ; n'olaçaḫdur] n'olaçaġdur T.

2 Görürse bāġbān zülf ü ruḫuñı
Gül ü reyḥānı dirdüm yolaçaḫdur

3 ʿAzīzüm firḳatüñden ber ilen baḥr
Menüm ḫūn-ı dilümden dolaçaḫdur

4 Gül-i devrāna iy dil olma ḫurrem
Ki ṣoñı rengi anuñ ṣolaçaḫdur

5 Didüm öldür Hidāyetni dil alma
Didi ġam yime ol hem öleçaḫdur

66

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ḫancaru kim seyr idüp şol ḫūblara sulṭān birür
Gövdesin terk idüben öñince yüz miñ cān birür

2 Ay degüldür kim aġılatmış felekde añlañız
Kim anuñ ḳurında gerdūn götürüp ḳalḫan birür

3 İy ki söylersin ser-i kūyından anuñ yiri var
Hiç gördüñ mi ölenden ṣoñra kim ḳurbān birür

3a ber ilen baḥr] baḥr ilen ber T. ; firḳatüñden] firḳatinden T.
4b soñı rengi] beñzi ṣoñra T.
66 B. 32a-32b, Ch. 18b(Minyatür var.)-19a, T. 16a.

4 İy ḳılan ser-çeşme çeşmüm suyunı taʿrīfe gel
Şimdi gör kim ol bulaġdan su yirine ḳan birür

5 Ta Hidāyet görmez oldı yüzüñ iy āb-ı ḥayāt
Gözlerinden her yaña mevc uruban ṭūfān birür

67

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Dañ yilinden her ḫaçan ol zülf-i müşgīn daġılur
Cümle-i eṭrāfa ʿıṭr-ı nāfe-i çīn daġılur

2 Daġılur cān u göñül duygaç gözüñ ālın şehā
Ḳarcıġaynı niçe kim görgeç gögerçin daġılur

3 Sünbül-i ter gölgesinde yaşınur gül yapraġı
ʿĀrıżuñda her ḫaçan ol zülf-i müşgīn daġılur

4 Görmez olsam ay yüzüñ bir dem benātüʿn-naʿş tek
Yüzüm üsne gözlerümden ʿıḳd-ı pervīn daġılur

5 Cevri azından dil ü cān iy Hidāyet ḳaçdılar
Ẓulm olan yirden belī dervīş ü miskīn daġılur

4b siveni] ḳılın T.
5b gözlerinden] gözlerüñden T.
67 B. 32b-33a, Ch. 19a, T. 16a.
5b yirden] yirde T.

68

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Cihānda kim ki bir cānānı yoẖdur
Yatan bir gövdedür kim cānı yoẖdur

2 Vefā ẖūblarda didüñ mendedür bes
Elā iy bende ẖanı ẖānı yoẖdur

3 Alup göñlümni ḳanum tökdi laʿlüñ
Ne diler daẖı mende ḳanı yoẖdur

4 Ḥayāt ābın didiler gerçi cān-baẖş
Lebüñ ḳatında anuñ cānı yoẖdur

5 Ġam-ı hicrān ilen ölmekden özge
Hidāyet'üñ şehā dermānı yoẖdur

69

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Gül-i vechüñi kim ehl-i maʿānī yāsemen dirler
Ḳızarma lāle söylersem özümden yā semen dirler

---

68 B. 33a-33b, Ch. 19b, T. 16b.
4a didiler] diler Ch.
69 B. 33b-34a, Ch. 19b-20a, T. 16b.

2 Semenlen nergis ol yüz ü gözüñ ẖādımlarıdur kim
Birini nergis oẖırlar birisini semen dirler

3 Güneş tek tevsen-i çerẖe senüñ tek çıẖmadı bir er
Egerçi gördi çoẖ minmiş özine bu semend erler

4 Semender tek dil ü cānum bir od ilen yanarlar kim
Ol oda tūş olurlarsa tutuşurlar semenderler

5 Ḫadengüñ açmadı revzen hemīn cānda ki tīġuñ hem
Açıpdur göñlüm ivinde çoẖ iy yüzi semen derler

6 Viṣālüñ devletin bulmaġ hemīşe vardur ümīdüm
Ümīdüm kesmezem gerçi düşübem yasa men dirler

7 Hidāyet girse seyr içün o nesrīn bir gülistāna
Yüzinden ġonca yüz büzer ḳızarur gül semen dirler

70

Mefāʿīlün Feʿilātün Mefāʿīlün Feʿilün

1 Ḳadi ẖayāli olur cān içinde yār bilür
Yalan dimeñ ki direm doġru Kirdgār bilür

2a semenlen] semenler Ch ; ẖādımlarıdur] ẖādımlarındur B.
7b ḳızarur gül] ḳızar gül T.
70 B. 34a-34b, Ch. 20a, T. 17a.
1b dogru] dogrı T.

2 Göñül ḳarārın u cān ṣabrın aldı dir ḫanı göz
Didüm ḫayālüñe ṣor gözde nem ki var bilür

3 Dudaġuñ alına iren döyer gözüñ mekrin
Neden ki çaġır içen ḥālet-i ḫumār bilür

4 Nigār ider didiler ḳanıla nigār yüzüñ
Didüm ki n'eyler ise durmışam nigār bilür

5 Yaḳan özini bilür iy Hidāyet ol ʿāşıḳ
Ki yār öñinde özin ḫāk-i reh-güẕār bilür

71

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Yüzüñ ki maẓhar-ı envār-ı luṭf-ı ḳādirdür
Gözümde dīdelerüm nūrı kimi ḥāżırdur

2 Yüzimde ḳanlu yaşumdan bu dürr ü laʿl ki var
Senüñ nis̱āruñ içün bir ṭabaḳ cevāhirdür

3 Didüm ki ḫāṭıruña düşmezem neden hergiz
Lebi tebessüm idüp söyledi ki ḫāṭırdur

3b ḥālet] leẕẕet T.
4a yüzüñ] yüzin T.
71 B. 34b-35a, Ch. 20a-20b, T. 17a.
2a Yüzimde] Yüziñde T.

4 Dururdı yār raḳīb eytdi bī-hużūr olma
Didüm ḥużūr ileyem şimdi şükri ḥāżırdur

5 Didüm ki ḳayġumı ḳayır yoḫ ise zār oluram
Didi gözüñ ki meni öldigiyle ḳayırdur

6 Hidāyet arı naẓarlan sev anı tā sevsün
Neden ki Tañrı sever her kimi ki ṭāhirdür

72

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Bu ne ḳaṣr-ı muʿallā vü ne uca ṭāḳ u eyvāndur
Ki alçaḫ pāyesi bu ḳaṣr tek gerdūn-ı gerdāndur

2 Felek dirdüm velī andan hem aʿlādur bu maʿnīden
Ki her burcında yüz miñ kevkeb-i iḳbāl tābāndur

3 Muʿallaḳdur güneş ḳandīl tek peyveste ṭāḳından
Özi hem nisbet ü hem ad içinde şemʿ-i Īrān'dur

4 Ne yalġuz topraġıdur kuḥl-ı bī-niş taḫt-ı Tebrīze
Çe cāy topraġı kim daşı [vü] hem ser-kūb-ı Geylān'dur

5 Görenden berlü bu maʿmūre-i çeşm-i cihān bīnüm
Kime pervā i taḫt-ı Fārs yā mülk-i Ḥorasān'dur

72 B. 35a-35b, Ch. 20b.

6 Ḫaṭ u ḫālüñden olmışdur Hidāyet vālih ü ḥayrān
Niçük kim çeşm ü rūyuñdan dil ü cān mest ü ḥayrāndur

73

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Ḫadeng-i ġamze şol ter ḫānı gözler
Ḳaşı yayına gizlep cānı gözler

2 Apardı ʿaḳl ile fehmimni ol ḳaş
Giderdi dīn ile īmānı gözler

3 ʿAceb yaġmaçılardur senden iy Türk
Meger ögrendiler tālānı gözler

4 Dime zāhid ki Ḥaḳḳ'ı görmek olmaz
Anı görmeġa sende ḫānı gözler

5 Ġamuñdan bile kim aġlar Hidāyet
Tiz ol bī-dilden ola ḳanı gözler

74

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 İḫtiyārumdur göñül şol tīġ u yār elindedür

5b. Vezin bozuk
73 B. 35b-36a, Ch. 21a, T. 17a-17b.
74 B. 36a-37a, T. 19a.

Ger menüm ḳanum tökerse iḫtiyār elindedür

2 Ṣāhuñ üstinden ki titrer nergis elinde nesīm
Sāġar-ı meydür ṣanasuñ kim ḫumār elindedür

3 Bostān şāhidleri Firdevsi ṭavf itmiş sağın
Hanḳısın görseñ birer şāḫ-ı bahār elindedür

4 Dem-be-dem çeşmüm töker kirpüklerümden ḳanlu yaş
Bī-baṣar gör dağıdur güllerni ḫār elindedür

5 Gitdi ṣabr u dīn u dil men ḳaldum u miskīn göñül
Ol daḫı bir dil-ber-i semīn-ʿiẕār elindedür

6 Gezdürür ḫalḳı Hidāyet ger felek bī-iḫtiyār
Sen sağınma kim anuñ hem iḫtiyār elindedür

7 İy göñül Yaʿḳūb sulṭāndur kim almış tīġ ile
Yā ʿAlīyyi Murtażā tek ẕülfeḳār elindedür

8 Ḫusrevi kim her ne Ḥaḳ var itdi yoḫ u vardan
Dimek olmaz kim yoḫ anda her ne vār elindedür

2a Ṣahuñ] Ṣahı T.
5a Oldahı] Oldagı T.
7 - T.
8 - T.

75

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Āh eylegeç yüzinden anuñ zülfi daġılur
Bāġda belī nesīm esicek gül tiz açılur

2 Dirler devā ḳılur aña bildür bu derdüñi
Didüm ki ḳılsa ḳılmasa dinmeñ özi bilür

3 Didüm saña yarar ki ne ḳılsañ maña cefā
Tañrı'ya yaraşur didi her nesne kim ḳılur

4 Aġzından istedüm ki dapam ẕerrece nişān
Didi ki ṣor ol istedügüñ hiç dapılur

5 Munıñ kimi ḥadīs̱i daḫı az işidilür

76

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Her ḫaçan āb-ı dehen ol dil-ber aġzından düşer
Ẓāhir olur bir ṣadef kim gevher aġzından düşer

---

75 B. 37 a, Ch. 21a, T. 17b.
3a ki ne] ne ki C.
4a dapam] tapam T. ; ki] –Ch , -B.
5a Yalnızca Ch'de var
76 B. 37a-37b, Ch. 21b, T. 18b.
1a ol] şol T. 1b kim] ki T.
2b şekker] gevher T. ; sanasın] sanasuñ Ch.
3b şem' teg] şemüñ B, T.

2 Dirlegeç her dür kim ol zanbaḳdan iy gül-ruḫ damar
Ṣanasın bir ṭūṭidür kim şekker aġzından düşer

3 Ger açarsam leb şehā şām-ı firāḳuñ şerḥine
Şemʿ tek yanmış göñülüñ odlar aġzından düşer

4 Düşse düşsün ādem aġzından raḳībüñ ṣanasuñ
Anuñ aġzından düşen peyġamber aġzından düşer

5 Ger Hidāyet dīdeden dūr oldı ammā bir nefes
Ṣanma ol leb ẕikri iy simin-ber aġzından düşer

77

Mefʿūlü Mefāʿīlün Mefʿūlü Mefāʿīlün

1 Çün atlanup ol mehveş başına yelek sancur
Kim gül yüzine baḫar kim başa çiçek sancur

2 Cān perdesi çāk olur kim aġrımasun şol el
Her gāh ki nāz ile biline etek sancur

3 Ruḫsāra seni görgeç cān ile ciger yanar
Kirpüklerini añġaç sīnemde yürek sancur

5b ol] iy T.
77 B. 37b-38a, T. 17b-18a.
3a Ruḫsāra seni] Ruḫsārını T.

4 Ṣorduḫça lebüñ ḥālin yanar dil-i mecrūḥum
Bir yaraya kim sepseñ elbette nemek sancur

5 Sürse çiçek ol servüñ başında Hidāyet dir
Yā Rab bu ne güldür kim başına çiçek sancur

78

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Göñlümüz şol kākül-i müşgīndedür
Cānımuz ol sünbül-i pür-çīndedür

2 Cān u dil ol ʿārıż u zülfeyn içün
Birisi Rūm içre biri Çīn’dedür

3 N’eylemişem müddeʿile bilmezem
Kim gice gündüz maña nefrīndedür

4 Derd ü ġam u miḥnet ü endūhuñı
Ṣor ne direm ki bu miskīndedür

5 Sögdi Hidāyetni didi müddeʿī
Yār senüñle neye taḥsīndedür

4a Sorduhça] Sordukça T. ; lebüñ] lebin T.
5a Sürse] Görse T.
78 B. 38b-39a, Ch. 21b, T. 18a.
1a şol]ol B.

79

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 İy yüzi cennet lebi mā-ı maʿīn ü özi ḫūr
Ṣūretüñ şānında menzil sūre-i Allāh u nūr

2 Naġme-i Dāvudi eyden ṣanma ayruḫ kimsedür
Özidür Dāvud u öz nuṭḳından işidür Zebūr

3 İy diyen kim Ḥaḳ'dan ayru her ne vardur nefret
Ḥaḳ'dan ayru nesne var mı kim ḳılam neden nüfūr

4 İstegüm anuñ viṣālidür ucursın Ḥaḳ meni
Cennet içün ger ḳılursam şol ṣırat üsne ʿubūr

5 Yār ile ḫoş ṣoḥbeti vardur Hidāyet'üñ raḳīb
Gitme yaḫın ḳoy ḥużūr ilen anı bir laḥẓa dur

80

Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

1 Bu çeşme kim gözinden āb-ı revānı ḳaynar
Bir reh-nişīndür ol kim dāyim ḳazanı ḳaynar

---

79 T. 18a.
80 B. 38a-38b, T. 18a-18b.

2 İtini dün göricek gözden töküldi yaşum
Uġraşa ḫˇīş hˇīşe elbette ḳanı ḳaynar

3 Teb-ḫāle ḫaste-ḥāle ṣıḥḥat nişānesidür
Şemʿ ölümi neden çün dāyim dehānı ḳaynar

4 Çerḫ ābile çıḫardı çoḫ devr eylemekden
Yoḫsa cereble dāyim cism ile cānı ḳaynar

5 İtüñ maḥabbetinden dem urdısa Hidāyet
Ḳadrince her kişinüñ cānā ḳazanı ḳaynar

81

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 İy kim cihān hevāsına dirsin heves budur
Cān ḳuşına ḥaḳīḳate baḫsañ ḳafes budur

2 Görgeç gözin didüm bu mıdur ḳanumı töken
Göñlüm didi ki sen munı bilmeñ mi bes budur

3 Derd ü ġam u belāñu göñülden kem eyleme
Senden men-i şikeste-dile mültemes budur

---

81 B. 39a-39b, Ch. 22a, T. 18b-19a.
1a hevasına] sevdasına T.

4 Vaṣlum umanlara didi bir dest-res gerek
Dutdum men etegini didüm dest-res budur

5 Vaṣf-ı lebüñde sözlerümi añlayın dir
Taḥsīn saña Hidāyet-i bī-dil nefes budur

82

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Dil ki sen meh-liḳāya meyl itmez
Kāfir olmış Ḫudā'ya meyl itmez

2 Sözüñi añlayan şeker dilemez
Yüzüñi gören aya meyl itmez

3 Nil'e baḫmaz yaşum gören ne ʿaceb
Ögrenen baḥra cāya meyl itmez

4 Derdüñüñ ḳadrini bilen ʿāşıḳ
Ölür ise devāya meyl itmez

5 N'ola meyl itmese Hidāyet'e yār
Pādşehdür gedāya meyl itmez

4b dutdum] dutam B, dutum T.
82 B. 39b-40a, Ch. 22a, T 19a-19b.
3b Öğrenen] Öğreten C.
4a ʿāşıḳ] ʿārif Ch.
5a Padşehdür] Badşehdür B ; Pādşāhdur Ch.

83

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ḫaçan kim at ṣalup ol şūḫ menden saru segirtmez
İrişmez cān murādına göñül maḳṣūdına yitmez

2 Yüzi yādıyla yir dutmaz göñülde özgeler fikri
Bu rūşendür kim od yanan ocaġda hergiz ot bitmez

3 Viṣālin isteyen geç ḫamudan kim bulmaya vaṣlın
Dil ü cān ṣafḥasından kim ki ġayruñ naḳşın aratmaz

4 Neden itdi menüm baġrumda iy ebrū-kemān oḫuñ
Çü söylerler ḫalāyıḳ bu mes̱el kim yaḫşılıġ itmez

5 Żaʿīf oldı Hidāyet tār-ı zülfüñ hicrilen şöyle
Ki ger mūr üsne minse bir ser-i mū anı incitmez

84

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Her ḫaçan kim başara oḫ ilen ol ġamze savaş
Yaya dönsün boyı anuñ ki fedā ḳılmaya baş

---

83 B. 40a-40b, Ch. 22b, T. 19b.
2a kim] ki T.
3a gayruñ] gayrın T.
4a itdi] ittiT.
5 –Ch.
84 B. 40b-41a, Ch. 22b, T. 19b.

2 Cān uġurlar gözi ʿāşıḳ dil-i bī-raḥmin añar
Ne maḥalde görüñüz añdurur ol uġrıya daş

3 Dolaşursa n’ola zülfüñle lebüñçün göñlüm
Anı ʿayb eyleme kim eyleye cān üsne dalaş

4 Yār uġurunda eger menzil ü yol daş olsa
Başıla kesdüre ol menzili girçek yoldaş

5 Sınaduñ özüñi aġyār Hidāyet’le öküş
Savuş imdi dimiş ölüm saña çoḫ itme savaş

85

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Göz dükānı içre ḳat ḳat n’ola ger baġlansa baş
ʿIşḳ bezzāzı menem oldur maña rengīn ḳumaş

2 Gördi bam üstin yüzüñ yaş oldı çeşmüm yaş ilen
Ay ṭuluʿ itdi felek yüzinde kevkeb oldı fāş

3 Tīz gün ola müddeʿī āhumla baġruñ yarıla
Ḳalmaya beytüñ bilürsin yanar od içinde daş

3b eyleme] eylemeye B ; dalaş] savaş T.
4a olsa] ola B.
85 B.41a-41b, Ch. 23a, T. 20a
1a bezzazı] bazarı T.
2a ilen] ile Ch.
3b od] ot Ch.

4 Yār ile ḳavlüm budur ʿışḳında kim baş oynadam
Öz sözümden dönmezem Tañrı bilür ger gitse baş

5 Āb-ı rū ṣatup Hidāyet ḫak-i dergāhuñ alur
Āstānuñdan cüdā bu vech ilen eyler maʿāş

86

Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün

1 Her kimse kim envār-ı Ḥaḳ būd-ı vücūdın dār imiş
Manṣūr tek anuñ yiri dār-ı fenāda var imiş

2 Her ẕerrede ẓāhir durur gün tek cemāli dil-berüñ
Mūsī̄ tecellī̄ nūrını görmek niçe güftār imiş

3 Mūsī̄ ilen Firʿavnı ḳoy bu sözi ʾārifler bilür
Dī̄vār imiş ʿābidlerüñ ʿāşıḳlaruñ dī̄dār imiş

4 Kirdāruna ḫoş dut göñül vaṣlından özge umma gel
N'işün ki görür ḫūblıġ her kim ki ḫoş kirdār imiş

5 Ḳıldı tecellī̄ gün yüzi her ẕerrede şol dil-berüñ
Oldı Hidāyet maḥv çün her ẕerreye miḳdār imiş

4a ile] ilen T.
86 T. 20a.

87

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ol ki ḫaṭṭ-ı müşg-bārı nesḫ-i reyḥān eylemiş
Ḫāl imişdür ol ki yüz üzre perīşān eylemiş

2 Gözleri naḳḳāşı şol kirpüklerinüñ līfesin
Ḳanuma yanmış gül evrāḳını efşān eylemiş

3 Bād esüp yapraġ güli örter tek āhumdan bu serv
El yüzine dutuban menden ne pinhān eylemiş

4 Dişleme laʿlüñi ger cevr ile ḳanum tökdise
Saḫla göñlüm cānuma ilenme kim ḳan eylemiş

5 İy güneş duyduñ mu āfāḳı neden dutmış tufān
Şām-ı hicrüñde Hidāyet āh u efġān eylemiş

88

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Men ol terkeşden iy Türk-i Ḫıṭā bir oḫa em ḳāniʿ
Sen artuḫ luṭf eger ḳılsañ zihī baḫt u zihī ṭāliʿ

---

87 B. 41b, Ch. 23b, T. 20a-20b.
4b ilenme] eyleme Ch.
5a tufan] tuman Ch. ; ah u figan] dün gün efgan Ch.
88 B. 42a, Ch. 23b, T. 20b-21a.
1b eger] ile T ; artuġ] artuḫ B.

2 Yüzüñ gördüm didüm dün gün ki nā-geh maʿni görsetdüñ
Ne ṣūret bu ne maʿnīdür Teʿālallāh zihī ṣāniʿ

3 Ezel naḳḳāşı ḥüsnüñ tek yöküş ṣūret niġār itdi
Velī görk ile hiç ḫansı senüñ tek olmadı vāḳiʿ

4 İki zülfüñ arasından ṭulūʿ itgeç yüzüñ mihri
Ḳaranġu gice içinde ṣanasuñ ay olur ṭāliʿ

5 Ser-i kūyında ḫāk oldı Hidāyet āḫir-i ʿömri
Belī her nesne kim vardur öz aṣlına olur rāciʿ

89

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Delülüp şevḳ-ı ruḫuñdan güneş iy yüzi çerāġ
Yazıya düşdi yine baş açuban yalın ayaġ

2 Sürgil aġyār u raḳībi ḳapudan yā Rab kim
Göreyüm ola ḳażā ile belāsından ıraġ

3 Yār itilen meni görgeç n'ola ger gülse raḳīb
Bu mes̱eldür ola ger atluya gülmeye yayaġ

2a gördüm] görmek Ch,T.
4a olur] alur B.
5b aslına olur] olur öz aslına Ch, T. ; rāciʿ] vāṣıl T.
89 B. 42a-42b, Ch. 23b, T. 21a-21b.

4 Gözümüñ yaşı çoḫalur göricek ʿārıżuñı
Nişekim faṣl-ı bahār olıcaġın arta bulaġ

5 Diñlemeñ dir idi aġyār Hidāyet sözüñi
Tā ki sen söz ile söz başladuñ ol dutdı ḳulaġ

90

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Men ki işümdür lebüñ devrinde dürd-āşāmlıġ
Rindem adum zāhid oḫırlar zihī bed-nāmlıġ

2 Dem-be-dem iy yaş çehrem nem ḳılup fāş itme rāz
Yaş sen bu yaş ile yaḫşı degül nemmāmlıġ

3 Görsedüp yüz aldı dil ṭavḳ itdi cān boyına zülf
Bu ṣabūḥıdur saña didi vü ol aḫşamlıġ

4 Zāhide ser-sām söylersem meni ʿayb eylemeñ
Sevmemek maḥbūb u mey fiʿli nedür ser-sāmlıġ

5 Ṣormaġ isterken lebin oldı Hidāyet derd ile
Leblerinden almadan kāmı zihī nā-kāmlıġ

---

90 B. 42b-43a, T. 21b.
5a sormag] sormañ T; lebin] lebüñ T. 5b leblerinden] leblerüñden T.

6 Gitdi hicrüñde ḳarār u ḳalmadı ārām-ı cān
Niçe iy ārām-ı cān hicrüñde bī-ārāmlıġ

7 Firḳatüñden ḫalḳ ara tā niçe düşmen kām olam
Dostluġ göster ki ḥadden aşdı düşmen kāmlıġ

91

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Şemʿ-i ruḫından alduñ ışıġ şimdi iy çerāġ
Ger tanıman diseñ n'ola dutmış gözüñi yaġ

2 Cāna raḳībi ehl-i naẓar çün belā bilür
Menʿ itme göñlüm istese senden anı ıraġ

3 Başdan ayaġı farḳ idemezse ʿaceb degül
ʿAşḳuñ meyinden ol ki çekipdür bir er ayaġ

4 Bir dāġ kim firāḳ-ı ruḫuñ çekdi sīneme
Dözmez o dāġ-ı ḥasrete iy lāle yüzlü daġ

5 İvde sözin disem duyar aġyār dışradan
Divār-ı çīn imiş ki diyürler dutar ḳulaġ

---

6 –T.
7 –T.
91 B. 43b, Ch. 24a, T. 21b-22a.
1a alduñ] aldı T.
5a sözin disem duyar] disem sözüñ duyar T.

92

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Zülfine bende ẖāli ẖaçan biline anuñ
Men tek yüz olsa gelmeye bir ḳılına anuñ

2 Ṣaldı ḥadīs̱-i zülfüñi dilden dile daraġ
Yā Rab ki dilini göreyüm diline anuñ

3 İy dil ḳanuñ tökem dise oyınla yār inan
Göñüldekidür ol ki gelür diline anuñ

4 Senden göñül raḳībi ne ġam yigler ise yār
Yār olsa yār yigligi tīz bilene anuñ

5 H̱açan Hidāyet ola ġam u ġuṣṣadan ıraġ
Kim ḳıldılar ezel güni taḥvīline anuñ

93

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 İy dil cihānda nesne bulınmaz nigār tek
Cehd it nigār elin duta görgil nigār tek

---

92 B. 43b-44a, Ch. 24a, T. 22a.
2b dilini göreyim diline] göreyim dilini dileyip T.
3b göñüldekidür] gönlindeki durur T.
4a göñül rakîbi] rakîbi göñül T.
93 B. 44a-44b, Ch. 24b, T. 22a.
1a cehd] ceht T.

2 Ḳıldan ḳalem alup ḳılur eşküm muḥarriri
Taḥrīr-i çehremi varaḳ-ı zer nigār tek

3 Ḳan yaş ilen raḳīb yüzin eylemek nigār
Āsāndur eylesün maña meyl ol nigār tek

4 Dil Ḥamza kimi Ṭālib u anuñ ḫayālinüñ
Ten ḳalʿasında meskeni mihr-i nigār tek

5 ʿĀşıḳ Hidāyet özine bilür yüz aġlıġı
Boyansa ḳan ilen yüzi her dem nigār tek

94

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Göñül güler göricek ḳaşın ol dil-ārāynuñ
Neden ki gülse gerek yüzine nigi aynuñ

2 Gözüme çekmega vir ḫāk-i pāyuñ iy dil-ber
Kim aṣṣısı degeyiñ yoḫsul olana bāynuñ

3 Didüm ki kirpük ile baġlayam yaşum yolını
Velī ḫaçan çöp ola öñi baġlana cāynuñ

3a ilen] ilen Ch.
4b, Ten] Can T.
5b yüzi her dem] her dem Ch, bu iy her dem T.
94 B. 44b-45a, Ch. 24b, T. 22b.
1a kaşın] kaşuñ T; 1b yüzine] gülicek T.
3b öñi baglana cayuñ] baglana yolı cayuñ T ; öñin bagna cayuñ C.

4 Faḳīh bendine dutmaz ḳulaġ dil olalı
Esīr bendine şol ṭurra-ı semen sāynüñ

5 Yaşur ḳaşuñı Hidāyet yaşın aḫar göricek
Kim olmaya bu yaġışdan ḫalel dapa yaynuñ

95

Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün

1 Ṣordum bu datlu şehdümi yoḫsa dehānuñdur senüñ
Açdı nebāt-ı leb didi kim datlu cānuñdur senüñ

2 Aġzından isterken öpüş laᶜlüñ yaşuran dişledüñ
Gözden ḳızıl ḳanum töken zaḫm-ı nihānuñdur senüñ

3 Laᶜli didi göñlüñ ḳaçar zülfi didi kim men ẓamān
Baş oyna iy dil cānıla gör kim żamānuñdur senüñ

4 Virse Hidāyet yār öpüş ister mi ki cān u göñül
Sende ne var anuñ gerek niçün ki anuñdur senüñ

---

95 B. 45a-45b, Ch. 25a, T. 22b.
1a bu] ki T ; -] vü B.
2a azgından] agzuñdan Ch.
4a yar] can T.

96

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Cānā ġamuñdan aḫdı gözüm yaşı Nīl tek
Cismüm pelengi isteyüp inceldi ḳıl tek

2 Laʿl-i lebüñi ṣormadın iy meh-liḳā be-kām
Düşdüm ḫalāyıḳ aġzınıñ içinde dil tek

3 Her sürme kim degül ayaġuñ tozı çeşmüme
Çeksem görünür iy büt-i gül-çehre mīl tek

4 Kāfir olam getürmesem īmānı ḫālüñe
Çün gördüm oldı nāz aña gülşen Ḫalīl tek

5 Her niçe nātüvānsa Hidāyet mis̱āl-i mūr
Yār-ı firākuñı çekedür bāri fīl tek

97

Feʿilātün Fāʿilātün Feʿilātün Fāʿilātün

1 Ḳatı düşdi ḥālden dil göreli ḫaṭ ile ḫālüñ
Ola mı o gün ki ṣorsañ nedür iy şikeste ḥālüñ

---

96 B. 45b-46a, Ch. 25a, T. 22b-23a.
2b düşdüm] düştüm T.
97 B.47b-48a, T. 23a.

2 Gözüme şebīh kılma öziñi bulut nem ile
Kişide ḥayā gerekdür niçe virsün infiʿālüñ

3 Yüzine berāber olġaç başuña zevāl ider çün
Ne zevāldür çekerisen nedür iy güneş zevālüñ

4 Meyi sen ḥarām dirsüñ yidügüñ ḥelāl ṣūfī
Bu ḥarāma ḳorḫum oldur ki yine ṣoñı ḥelālüñ

5 Niçe bir ṣorarsın iy cān ki dilek nedür Hidāyet
Dilegüm sensüñ ḥużūrıñ ġarażım sensüñ cemālüñ

98

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Görset ol yüzi gider revnaḳını mihr ü mehüñ
Al niḳābuñı yüzin aġ ide gör ṣubḥ-gehüñ

2 Yetmeye ol lebe her niçe ki zībā ise ḫāl
Olmaya laʿl kimi ḳıymeti hergiz şebihüñ

3 Kesme cāndan ġam u derdüñi ʿazīzüm nişe kim
Mülk-i vīrān ola ẓulm olsa işi pādişehüñ

---

98 B. 46a-46b, Ch. 25b, T. 23a.
2b olmaya] dilmeye T.
3 – T.

4 Ḳorḫum oldur ki süm-i merkebüñe toz ḳona
Yoḫsa taḳsi̇̄r degül olmasa cān ḫāk-i rehüñ

5 Ne mübārek ḳarasın bāġ-ı ruḫında iy zülf
Ki ḫamu lāle vü berg-i güledür tekye-gehüñ

6 Tā Hidāyet ẕeḳanuñda ḳara ḫālüñ gördi
Ḳıldı taḥḳi̇̄ḳ rivāyetini Yūsuf'la çehüñ

99

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 İy maña ḳahruñ āferi̇̄nden yig
Sögüşüñ şehd ü engübi̇̄nden yig

2 Dutma ʿuşşāḳuñı raḳi̇̄b ile bir
Biri mū tek anuñ miñinden yig

3 Ḳadr-i ġam dil bilür kişi bilmez
Hem-nişi̇̄n ḥāli hem-nişi̇̄nden yig

4 Ṣanma ḳadrüm itinden artuġdur
Men ne itüm olam itinden yig

5 Ḫalḳ eyler kemān ki yaramsın
Bu kemān olmayan yaḳi̇̄nden yig

---

99 B. 46b-47a, Ch. 25b-26a, T. 23b.

6 Ruẖ u zülfüñ viṣāli ʿuşşāḳa
Milket-i Rūm u taẖt-ı Çīn'den yig

7 Ḳoydı başın Hidāyet ol gövde
Görmedi çün bu ser- zemīnden yig

100

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Deste-i sünbül mi yā bir bāġ-ı reyḥān kākülüñ
Yoẖsa bir ṭāvūs bir serv-i ẖırāmān kākülüñ

2 Ger degül ebr-i siyeh gün tek yüzüñ ḳaşa digil
Gāh bī-dānişe olur gāh pinhān kākülüñ

3 Berkidüp başda bir uçın yiri dutmış çizginür
Kav kav oynar meger göñlümlen iy cān kākülüñ

4 Gölge ṣalur āftāb-ı bī-zevāle şübhesiz
ʿĀrıżuñda her ẖaçan olur perīşān kākülüñ

5 Rūzgārlar tek dil ü cānın Hidāyet'üñ şehā
Baġlayup bir tāre ilen çekdi āsān kākülüñ

100 B. 47a-47b, Ch. 26a, T. 23b.
4a ṣalup] düşüp T.

101

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 İy ḫaṭuñ reyḥān u ḫālüñ dāne tek
Mest kim şol nergis-i mestāne tek

2 Kevn felekde iştiyāḳuñdan senüñ
Yazıya düşmiş durur dīvāne tek

3 İncü diş ü laʿl-i nābuñçün müdām
Gözlerüm yaşı aḫardur dāne tek

4 İy çerāġum şemʿ-i rūyuñdan cüdā
Ölmege mum olmışam pervāne tek

5 İy Hidāyet cān u dil alsa gözi
Rāżıyam ḳasd itmesün īmāna tek

102

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Şevḳ-ı rūyuñdan göñüldür gözden āşnā gerek
Ḥasretüñden sīne hem ber-sīnesinden çā gerek

5b baġlayup] baġladup Ch.
101 B. 48a-48b, Ch. 26a-26b, T. 23b-24a.
3a senüñ] müdām C.
102 B. 48b-49a, Ch. 26b, T. 24a.

2 Cismüm içre mihr-i ʿışḳuñ ṣanma hergiz ʿış dāpa
Niçe kim topraġda ḳalsa altun olur pā gerek

3 Gördi peykānlar göñülde göze mihrüñ ḳıldı meyl
Ṣandı bu ser-menzil andan olalı ẖaşā gerek

4 Degmeye tā ẖāki oẖuñ degmeye ol ḳapuda
Şöyle ẖākem olmaya hiç kimse menden ẖā gerek

5 İy Hidāyet rekreküñ çāk istese gögsüñ kimi
Ḫancer-i müjgān ile sen hem ḳıla gör çā gerek

103

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mübārek olsun iy sulṭān-ı ʿālem faṣl-ı nev-rūzuñ
Müsāʿid giceden giceñ müvāfıḳ rūzdan rūzuñ

2 Hemīşe burc-ı devletden ṭulūʿ-ı māh-ı iḳbālüñ
Müdāmī evc-i himmetden ẓuhūrı saʿd yulduzuñ

3 Ne gicem gicedür şāhā ne rūzum rūz Ḥaḳ bilür
Gözümden tā ıraġ oldı cemāl-i ʿālem-efrūzuñ

2b olsa] ḳalsa Ch.
3b ẖaşa] bī-ẖaşā Ch.
103 B. 49a-49b, Ch. 27a, T. 24a-24b.

4 Gidüpdür cān u dil yanar ġamuñla kimse bilmez kim
Nedür sırrı bu cān-bāzuñ nedür ḥāli bu dil-sūzuñ

5 Yeter hicr odına yaḫmañ Hidāyet'ni şehā şimdi
Viṣālüñ şehrini yasuñ firāḳ iklīmini bozuñ

104

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Aldı menüm göñlümi bir şūḫ u seng
Şīşe-i nāmūsumıza urdı seng

2 Ḥācibidür her biri ḥācı kemān
Ġamzeleri her biri tīr-i ḫadeng

3 ʿAşḳı bize dünyede nāmūsdur
Līk aña ʿāşıḳlıġumuz oldı tek

4 Teng şeker söyler idüm aġzını
Olmasa sözümden anuñ aġzı teng

5 Dime Hidāyet gözin āhū anuñ
Özidür aṣlan velī ḫuyı peleng

4a Gidüpdür] Geçüpdür T.
104 B. 49b-50a, Ch. 27a, T. 24b.
1a bir] her Ch ; 1b urdı] virdi T.

105

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Yüzüñden ayru menüm derd ü āh ġam-gīnlik
İşüm şikestelik ol zülf kimi miskīnlik

2 Ḳo aldum itüñi görgeç ḳapuñdan oldum dūr
Muḥaḳḳaḳ oldı degül yaḫşı ʿaceb ü ḫodbīnlik

3 Her ay başında degüldür hilāl kim görünür
Felek ḳuluñ kimi baş urdı ḳıldı miskīnlik

4 Niçe çekem men avāre bi-dil ü dīnligüñ
Olur çü şāhlaruñ ḳapusı gögerçinlik

106

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Şimdi ki çeker nāle gülistānda ʿınā dil
Gül bāde gülgūn çek ü ḳor ter raʿnā dil

2 Bu demde göñül ʿācil ü acil ġamı ilen
Dutulma yöküş ġonce-ṣıfat gül kimi açıl

---

105 T. 24b.
T. 25 a'da bir gonca resmi var
106 B. 50a, Ch. 27b, T. 25b.

3 Bir ġonce-dehen siz içine bülbüle ḳanın
Gül çağı belābil tek anı ʿayn-ı belā bil

4 ʿAyn oldı gözüñ ḳadüñ elif ḳıl ḳaralıġuñ
Bu vech ile her kim seni gördi didi ʿāḳil

5 Her ḫancaru kim varsa ḳātil dönme Hidāyet
Ayrıl dise menden çeküben ḫancer o ḳātil

107

Fāʿilātün Fāʿilütün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Yā Rab anuñ aġzınuñ sırrın maña mefhūm ḳıl
Yā menüm bu vücūdım aġzı tek maʿdūm ḳıl

2 Yandı bağrum ḫāˇn-ı vaṣlıñdan bu göñlüm ḳısmeti
Zehr-i hicrān ile iy gerdūn tīr-i mesmūm ḳıl

3 Yiter iy dil āteş-i āh ile ḳayġu daşunı
Göre miḥnet ü her semīn-ber içün mūm ḳıl

4 Olmışam ʿışḳuñda āhımlan ʿalem ʿālem bilür
Budur iʿlām eylerem ḥālüm saña maʿlūm ḳıl

5b o] – T.
107 B. 51a-51b, Ch. 28a, T. 25 b.
1a sırrın] şerbetin T.

5 Çün ʿIraḳ içre Hidāyet yoḫdurur söz ḳıymeti
Tīz Ḫorāsān ʿazmin eyle yoḫsa meyl-i Rūm ḳıl

108

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Naẓardan ġāyib olgeç ol boyı dal
Elif tek ḳāmetim ġamdan olur dāl

2 Ḳaddi üstinde zülfini ṣanasuñ
Yuda bir servere dutmış iki dal

3 Yüzi ḫurşīdüm idüp daʿvī eyler
Seḥāb-ı zülfidür şol maʿniye dal

4 Ṭarīḳ-i zühdden dön ʿışḳa zāhid
Bu baḥra gevher-i maḳṣūd içün dal

5 ʿAlāyıḳdan eger geçseñ Hidāyet
Ṭarīḳ-i ʿışḳ içinde sensin abdāl

109

Mefāʿilün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Ṣabā ol kūya luṭf idüp güẕer ḳıl

---

108 B. 50b, Ch. 27b, T. 25b-26a.
109 B. 50b-51a, Ch. 28a.

Nigārı ḥāl-i zārımdan ḫaber ḳıl

2 Digil kim añıçaḫ kirpüklerüñi
Durur ḫancer kimi cismümde her ḳıl

3 Lebin ṣor çeşm ü aġzın yād it iy dil
Mey iç naḳlüñi bādām u şeker ḳıl

4 Raḳi̅bā öldürem didüñ özümni
Ḫamu ʿaybuñla cehd it bir hüner ḳıl

5 Yaġış tek ger seper ol Türk nāvek
Hidāyet virme yan si̅neñ siper ḳıl

110

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Şimdi kim yüz ḥüsn ilen görsetdi māh-ı nev-cemāl
Sāḳi mehveş elinden cām bir yād cem āl

2 Görünen gök güllügünden gizlü altun ṣikke mi
Miḥneti mi rūzeden yā ay olupdur bir ḫayāl

3 Yoḫsa levḥ-i si̅me bir nūn yazdı altun su ilen
Kātib-i ḳudret kim ol nūn oldı ʿayn-ı īde dal

---

110 B. 51b-52a, Ch. 28b, T. 26a.
1a ile] ilen T ; māh] – Ch.

4 Ya ḥamlnüñ boynımız neden dostuña mı yasmış
Ḫusrev-i gerdūn ḳanuñla gidere dilden melāl

5 Lenger-i eflākde yoḫsa çalar ābdāl-ı dehr
Yine burġusın ki ḥālet çaġıdur iy ehl-i ḥāl

6 Anuñiçün görsedür her ay saña çevgān felek
Yaʿni ʿişret ṭopın ol virdükçe taḳṣīr itme çal

7 Ḳoyma elden cām-ı ṣahbāyı Hidāyet bir zamān
Tā müneccim ictimaʿ itmiş göre bedr ü hilāl

111

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Men her ḫaçan kim ol dehenüñ remzi yazaram
Olur ʿadem vücūdım ü yazmaġda yazaram

2 İy laʿl-i leb ġamuñda senüñ eşk ü çehreden
Men bilmezem ki maʿden-i simem mi yā zerem

3 Çeşmüñ görende laʿlüñi ṣorsam ʿacebleme
Maḫmūram ol mey ile ḫumārımnı yazaram

---

111 B. 52b, Ch. 29a, T. 26a-26b.
1a kim] ki Ch.
2a çehreden] dīdeden T.

4 Men ṣayru cāna em direm ol laʿli ger ḥakīm
Ṣayrularuñ ʿilācına ʿaṭṭāra yazar em

5 Olmaz tamām ḳıṣṣa-ı şevḳı Hidāyet'üñ
Her dem eger cenābuña yüz nāme yazaram

112

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Niçe gümān ilen lebine engübīn diyem
Bir kez ṣoram ḥaḳīḳatin andan yaḳīn diyem

2 Her gün dir ki dañla helāk eyleyem seni
Çoḫdur yalānı ol ṣanemüñ dogrısın diyem

3 Din didügümçün ol yüzi gül dinmez oldı āh
Men kāfir ehli olam eger daḫı dīn diyem

4 Cevrin diyem cefāsını yoḫsa sitemlerin
Çoḫdur munuñ kimi hüneri hanḳısın diyem

5 İller belā oḫın çekesin sīneden raḳīb
Ger men Hidāyet'üñ saña göñlindekin diyem

---

112 B. 52b-53a, Ch. 29a-29b, T. 26b.
1a lebine] lebüñe T
4a sitemlerin] sitemleri T.

113

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Cānā saña şikāyet-i hicrān ne söyleyem
Çün yoḫdur ol ḥikāyete pāyān ne söyleyem

2 Senden ıraġ çektügümi derd ü ġuṣṣadan
Sen hem bilürsin iy şeh-i ḫūbān ne söyleyem

3 Dingeç ġamuñdan aġzuma çalduñ ki söyleme
Şimden girü ne dineyim iy cān ne söyleyem

4 Ḫāl ü ḫaṭuñ rumūzı dimen şeyḫ u ṣūfīye
Bir dīv içün ḥaḳīḳat-i Ḳurʿān ne söyleyem

5 Söyle didüñ Hidāyet'e ḥayrān ne vechesin
İy cān u dil cemālüñe ḥayrān ne söyleyem

114

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Cānā saña göñül ġamı ya göz nemi diyem
Sensiz hezār derde esīrem nemi diyem

113 B. 53a-53b, Ch. 29b, T. 26b-27a.
114 B. 53b-54a, Ch. 29b-30a, T. 27a.

2 İy seng-dil yaḳīn ki ḳıla raḥm ḫāṭıruñ
Ger men saña göñüldeki derd ü ġamı diyem

3 Hem-demlū hem-demin diyüben ṣorsalar maña
İy ġamla yaş men daḫı siz hem-demi diyem

4 Ögren ṭarīḳ-i ḫidmeti mey-ḫāˇreden faḳīh
İy dīv niçe bir saña ol ādemī diyem

5 Gözyaşı üsne ḳıldı Hidāyet tenüñ maḳām
Bu baḥr içinde ada aña yā gemi diyem

115

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 İşitdüm būy-ı zülfinüñ ruḫuñ bāġı gülin derdüm
Menüm iy ġonce-i devlet cihānda bu idi derdüm

2 Yüzüñ verdümdür ol zülf-i muʿanber sünbülim b'illāh
Görüp ol verd ü sünbülni revān cān u göñül virdüm

3 Ulu devlet durur irmek İrem tek kūyuña şāhā
Saʿādet yarlıġ ḳıldı gedā ol devlete irdüm

4 Belā çoḫ çekdi bu göñlüm ıraġ ol ḳadd ü bālādan
Bu doġru ḳavle danuġdur ruḫ-ı zer ü dem-i serdüm

115 B. 54a-54b, Ch. 30a, T. 27a.

5 Muḳīm ile vü ṣıdḳ ile ser-i kūyuñda iy cān kim
Ölürsem ḫāk oldum hem işigüñ yaşuna gerdüm

6 Bilür mi iy Hidāyet ṣor bir oldur kirāmı kim
Dutupdur baḥr ʿummāna ġamuñdan dīde-i merdüm

116

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 İy cān nedīmi ṣorma meni kim demde em
Hem-dem ġam oldı göñlüme sensiz nedemde em

2 Her günde ḳanlu yaşuma ġarḳım bu dīdeden
Gel gör ki senden ayru ne günde ne demde em

3 Gözden ıraġa ṣalma meni āb-ı dīde tek
İy serv-i ḳad ki ḫancer ü varsuñ ḳademde em

4 Gāhī vücūd-ı terkin ider men yüzüñ görüp
Gāh ol aġız ḫayālile ṣaġın ʿademde em

5 Dün öldürem didüñ ġamumı kim ki yirinden
Öldürmedüñ Hidāyet'i men hem bu ġamda hem

5a cān kim] şāhā T. ; vü] - B. Ch.
116 B. 54b-55a, Ch. 30b, T. 27b.

117

Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün

1 Bir serv-i sīmin bir k’anuñ cān u dil ilen yārıyam
Ḫāᵛn-ı viṣālüñden anuñ fikrim budur kim yarıyam

2 Başum kesüp yā Rab n’ola çekse melāmet dāruna
Tā ḫalḳ ᶜālem bile kim ᶜışḳ ehlinüñ serdārıyam

3 Göñlüm anuñçün bilirim ansuz dirilmen n’eyleyem
Ol gerçi cānumdur menüm men hem onuñ dildārıyam

4 Şehlā gözi ṣayruları dirler ṣorar yā Rab neden
Ṣormaz men-i mehcūrı kim çoḫdan anun bīmārıyam

5 Vaṣlından ayru şol mehüñ dāyim yirüm hicrüñde ġam
Ama Hidāyet bilmez ol kim men anuñ ġam-ḫᵛārıyam

118

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Vaṣl içün cān ister anuñ ṣanma taḳṣīr eyleyem
Kāfirem ger men bu ḫayr işine tā ḫayr eyleyem

---

117 B. 55a-55b, Ch. 30b, T. 27b.
2a dāruna] vāruna Ch.
4a ṣayruları] ṣayruların Ch.
118 B. 55b-56a, Ch. 31a, T. 27b.
2. beyitten sonra T nüshasında yan sayfada başka bir şiire geçiliyor.

2 Şol kemān-ebrū ḳılan bu bağrı yanmış cānuma
Bulmazam bir kimsene kim aña taḳrīr eyleyem

3 Tīġ ilen cān u dilüñ ḳıldumsa her yirin iki
İmdi oḫımlan ider her ikisin bir eyleyem

4 Özine her kim oḫın tedbīr ider yā ḫancerin
Āh kim men ḳalmışam bilmen ne tedbīr eyleyem

5 Gördi āşüfte Hidāyet'ni burup zülfin didi
Uma iy Mecnūn senüñçün fikr-i zencīr eyleyem

119

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Men gāh gün cemālüñe gāhī ḳamer direm
Dīvāne olmışam yine bilmen neler direm

2 Hicrüñ yüki egerçi ḳademni eger şehā
Men ḳāfirim ki kimseye ḥālüm eger direm

3 Ol ʿārıż ile laʿli görüp ḫaste göñlümüñ
İy şehd-leb şifāsı içün gül-şeker direm

---

3 –T.
4 –T.
5 –T.
T'de 27 b'den sonra farklı bir şiire geçilmiş. Buradaki sayfalar kopmuştur. Devam eden sayfada (28a olarak işaretlediğimiz) 128. şiirin 4. ve 5. beyitleri ve 129. şiir yer almaktadır. B. ve Ch'de olan 10 şiir T. nüshasında yoktur.
119 B. 56a-56b, Ch. 31a.

4 İy cān u dil dehānı sözin söylerem size
Bir dem ḳulaġ olañ ki nihānı ḫaber direm

5 ʿAyne'l-yaḳīn Hidāyet o kim gördi ḥaḳını
Her şeyde bī-gümān aña ṣāḥib naẓar direm

120

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Kimde vardur bu ḳāmet ile ḳıyām
Ana ṣanma ḳıyāmet olsa ḳıyām

2 Didi her dem saña yüz oḫ döküzem
Didügi söz göñülle dökdi tamām

3 Yüz çevirdüñ cihānı dutdı ẓalām
Gün dolanġaç belī olur aḫşām

4 Dil ü cān ile hicrüñüzde ne ġam
İl ile ḳara gün olur bayrām

5 Dün selām eylegeç ger dem eydür
Seni ger olmayaydı Ḥaḳ selām

6 Yüzini görgeç aldı aġazı göñül
Ger yoḫ eydürse var arada kelām

---

120 B. 56b-57a, Ch. 31b.

7 Çünki duyduñ Hidāyet'üñ ḥālin
Sözleründen ne ḥācet-i bī-ġām

121

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 H̱andasın iy derde dermān olduġum
Ṣūret-i ḫūbına ḥayrān olduġum

2 Söyledüñ gitmede ḳurbān olagör
Başımuñ üstinde ḳurbān olduġum

3 Ṣaçduñ zāhid ʿaẕāb oḫır faḳīh
Senden andandur girīzān olduġum

4 Rişte-i zülfüñ elimden düşdi gör
Ol sebebdendür perīşān olduġum

5 İy Hidāyet sāʿid içündür anuñ
ʿĀlemüñ dilinde destān olduġum

122

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Men ne yalġuz ʿışḳ içinde āb-rūdan el yudum

---

121 B. 57a-57b, Ch. 31b-32a.
122 B. 57b-58a, Ch.32a

Gitdi dīn ü dil seni görgeç ḫamudan el yudum

2 Cüst ü cūy-ı ḥūr-ı ʿīn göñlimde var idi burun
Tā yüzüñ gördüm şehā ol cüst ü cūdan el yudum

3 Zülfüñe baġlanmadan o merdüm uṣlana göñül
Tā kim ol zencīre düşdi ol delüden el yudum

4 Lebleri yanında ögmeñ āb-ı ḥayvānı ki men
Bu suyı tā aġzıma aldum o sudan el yudum

5 Göz yaşı kūyuñı dün bir ḥad ilen almışdı kim
Dışra çün baṣdum ayaġ ivden ḳapudan el yudum

6 Ārzūm idi Hidāyet ḳan yaş ilen el yumeg
Ḥāṣıl oldı kām-ı dil ol ārzūdan el yudum

123

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 ʿĀşıḳsam ʿāşıḳam engīn zāram
Bir ʿaceb kimseye giriftāram

2 İstemen cān u dīn u dil ansuz
Varlıġımdan cihānda bī-zāram

---

123 B. 58a-58b.

3 Eyle yoḫ olmışam ki ḳılmasam āh
Kimse bilmez meni ki men varam

4 Kāha döndümse kūh iken yüz şükr
Kim işiginde naḳş-ı divāram

5 İy Hidāyet ʿadem ki söylerler
Bende ol nükteden nümūdāram

124

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ger ġamuñdan iy güneş ser-geşte çün gerdūn olam
Ẕerrece ger mihr-i ʿışḳuñdan dönersem dūn olam

2 Niçe servüm lāle tek şol gül yañaġuñ şevḳılan
Çehreden altuna dönem dīdeden Ceyhūn olam

3 Yā nice sīmīn nacaġuñ añup iy dürdānesi
Ḳan yaşılan dem-be-dem ser-tā ḳadem gülgūn olam

4 Anda kim derd ehlini cemʿ ideler maḥşer güni
Caġlama eksükligim kim ḫamudan efzūn olam

5 Niçe söylerdüñ ki Mecnūn yiridür ṣaḥrā vü kūh
Daġı yig tek var mıdur bu işde kim Mecnūn [olam]

124 B. 58b-59a.

6 İy felek sen tek cihānda niçe ser-gerdān girüp
Men Hidāyet kim dāyim ḫāsir u maġbūn olam

125

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Gelse gerdūn tek belā ol meh-cebīnden dönmezem
Çerḫ iderse yüz kemīnler ol kemīnden dönmezem

2 İy yüzüñ döndür diyen ol ḳıble-gāhumdan maña
Kāfir-i ʿışḳam yüri dönme bu dīnden dönmezem

3 Döndürürse başıla devrān meni pergār tek
Dönerem her nesneden ol nāzenīnden dönmezem

4 Ḫānḳāha varmazam meyḫāne[y]i terk eyleyüp
Damu içün doġrusı ḫuld-ı berīnden dönmezem

5 İy ṣoran kim zülf ü ḳaddi vālihi sen doġru di
Egrilik yaḫşı degül men doġrusından dönmezem

6 Dön didükçe ʿışḳdan zāhid Hidāyet Ḥaḳ bilür
Uymazam bāṭıl söze ehl-i yaḳīnden dönmezem

---

125 B. 59a-59b, Ch. 32b-33a.
2a ol] şol Ch.
3a başıla] yaş ile Ch.
5 –B.

126

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Tañrı bilür ki ḳalmadı iy şūh dil-berüm
Göz ü yüzüñden ayru menüm ḫāˇbla ḫaverüm

2 Virdi fenā yiline gözüm suyı ʿālemi
Topraġa döndi āteş-i ʿışḳuñda beykerüm

3 Dür dişüñ ü ʿaḳīk lebüñden cüdā niçe
Zer tek yüzümde mevc ura yāḳūt-ı aḥmerüm

4 Baḥr-ı ġam içre ten gemisi olmışıdı ġarḳ
Ger ḳayġu daġı saḫlamaz olsaydı lengerüm

5 Cān gülşeninde beslemişem bir nihāli kim
Dāyim ḫadeng-i ġuṣṣadur ol naḫlden berüm

6 Silmeñ ayaġı tozını yüzden kim oldurur
Āḫir nefes kefende ʿabīr ile ʿanberüm

7 Yaşlu yüzüme gülme Hidāyet ki bu durur
ʿIşḳuñda ḥāsıl eyledügim sīm ile zerüm

---

126 B. 59b-60a, Ch. 33a.
6a tozını] yüzini Ch.

127

Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün

1 Tā niçe men her behle tek bu elden ol ele düşem
Şehbāzum ol gün ola mı kūyuñda laçin tek düşem

2 Dün atlu irdüm yāruma emdür lebüñ emdür didüm
Güldi yüzüme didi kim iy ṣayru emse gel düş em

3 Topraġ olursa ger tenüm şehd-i lebüñçün iy gülüm
Her ẕerrem ola pür-çīn ol şeker üstinde üşem

4 Aġyār ḳatına sen meni ger ḳaẖısañ yārum n'ola
Buşmaz ümīdüm ṣanma kim sen ḳaẖımañdın men buşem

5 Söyler Hidāyet sensizin baẖman cihānuñ yüzine
Yüzinden ayru iy gülüm men gözi baġlu bir ḳuşam

128

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Tā niçe iy göñül saña men pāy-bend olam
Vaḳtidür imdi bendümi üzüp levend olam

127 B. 60a-60b, Ch. 33a-33b.
128 B. 60b-61a.

2 Oldur güvāysa ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ olan saña
Öldür meni ki cümle-i ʿuşşāḳa pend olam

3 Bī-derd olam ger istemesem derdi cānıla
Ol dil-ber ister ise ki men derd-mend olam

4 Nāṣıḥ dir ki ʿışḳ işine ḳılma çoẖ heves
H̱açan bu iş ḳılam men eger ẖūş-mend olam

5 Yaġış kimi bu ġam ki Hidāyet yaġar maña
Şek yoẖ ki ḳar tek eriyem ger Sehend olam

129

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Baẖmazlar oldı tā ruẖ-ı aḥbāba gözlerüm
Döndiler iki çeşmine ẖun-āba gözlerüm

2 Tesẖīr eger degülse bu baẖduẖları nedür
Ḳarşuda ṭaslar ḳoyuban āba gözlerüm

3 Gāhī bu kirpüge yapışurlar ki ol yire
Şol ṭıflı kimi kim düşe ġarḳ-āba gözlerüm

---

4 T'de 28a.
5 a yaġış] yaġmur T.
129 B. 61a-61b, Ch. 33b-34a, T. 28a.
3b kimi] gibi T.

4 Seyl-i sirişk ile uradurlar cihāna nāʿt

Oḫşadılar gözüñ iki niḳāba gözlerüm

5 Kirpüklerüme tekye ḳılup gittiler be-ḫāb

Degindiler bu bister-i sincāba gözlerüm

6 Batarlar imdi kaplayuban sırça başlara

Ġavvāṣ kimi ḳulzüm-i sīm-āba gözlerüm

7 Yākūtuñ iştiyāḳı içün niçe tökeler

Laʿl ü dür ü güherni zer-i nāba gözlerüm

8 Ger destüm Hidāyet öküş ḳondı anlara

Ger dönseler ʿacebleme dolāba gözlerüm

130

Feʿilātün Feʿilütün Feʿilātün Feʿilün

1 Sensiz iy ḳaddi elif gözüme ḫᵛāb oldı ḥarām

Leb-i laʿlüñden ıraġ cām-ı şarāb oldı ḥarām

2 Maña ḳapuñda neden dem-be-dem uġrar aġyār

Cennet ehli olana çünki ʿaẕāb oldı ḥarām

4a ile] ilen Ch. ; uradurlar] vuradurlar Ch.
5 Ch'de 7. beyit.
6a sırça] şişe Ch. ; yatarlar] batarlar Ch.
8a anlara] atlara B.
130 T. 28a-28b.

3 ʿĀrıżuñ muṣḥafı tā oldı gözimden ġāyib
Oḫımaġlıġ maña evrād u kitāb oldı ḥarām

4 Oldum ol ḳapuda maḥrūm yüzüñ görmeyüben
Kaʿbetu'llāh'da neden ḫayr u s̱evāb oldı ḥarām

5 Dil-berinden umar ol ḫaste Hidāyet kāmın
Aña ʿışḳ arasına rāḥat u ḫˇāb oldı ḥarām

131

Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün

1 Yoluñdadur bi'l-lāh fedā ruḫ u revān-ı rūşenüm
Geh gāh topraġdan götür luṭf ile iy sīmīn-tenüm

2 Bu dīde-i pür-nemle cān iy cān ṭıfluñdur senüñ
Sen ḫod bilürsin dil-berüm nem vardur daḫı menüm

3 Yüzüñden özge bāġ ile bostāna olman mültefit
Ol rūy u kūy u mūydur bāġ u bahār u gülşenüm

4 ʿIşḳuñda iy baḥr-ı kerem men şöyle bākem bilmiş ol
ʿĀlem eger deryā ola ālūde olmaz dāmenüm

---

131 B. 62a, Ch. 34a, T. 28b.
3a özge] ayruġ T. ; 3b kūy u mūydur] mūy u kūydur Ch.
4a kerem] güher C.

5 Gizleridüm ʿışḳı odın cāna Hidāyet doġrusı
Bildürür ammā ʿāleme dūd-ı çerāġ-ı revzenim

132

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 İy yüzi gül başuña ḳurbān olam
Ol göz ile ḳaşuña ḳurbān olam

2 Ḥāsid ü bed-ḫᵛahuñı ḳurbān idem
Yāruña yoldaşuña ḳurbān olam

3 Ḫāk-i rāhuñdan süpürür ḫār u ḫas
Yā Rab ol ferrāşuña ḳurbān olam

4 Ser-ḫoş olup sīm üze çoḫ tökme laʿl
Saçma güher başuña ḳurbān olam

5 Niçe ciger kākül ile göñlümi
Aġrımasun başuña ḳurbān olam

6 Görmedi ʿaḳlum gözi naḳşuñ kimi
Doġrusı naḳḳāşuña ḳurbān olam

5a -] men Ch. ; gizlerdüm] gizlerüm Ch; cāna] cānda T. , Ch; 5b Bildürür] Bildürürdi T; ammā] āḫir T.
132 B. 62a-63a, Ch. 34a-34b, T. 28b-29a.
3a rāhundan] rehüñden B, Ch ; 3b ol] o B, Ch.
4 –T.
5 –T.

7 Ḳıldı Hidāyet saña cānın fidā
ʿĀşıḳ-ı ḳallāşuña ḳurbān olam

133

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ol cemāli Kaʿbe k'anuñ mest ü ḥayrānı menem
ʿĪd-ı ekberdür meh-i ruḫsārı ḳurbānı menem

2 Gün kimi meşhūr olan ḥüsn ile oldur dünyede
Ḥasretinden yitüren eflāke efġānı menem

3 Leblerüñden özgeler ger cān umarlar dem-be-dem
Ol ki başın terk idüp teslīm ider cānı menem

4 Derd-i hicrinden meni kim ḳurtara yā Rab didüm
Tīġ ile yitdi ecel didi ki dermānı menem

5 Kime ḥālüm bildürem iy yār iti bir söyle kim
Bu işigde senden özge kimseni tanı menem

6 Yanasın derdüm firāḳından eger āh eylesem
Doġru sözümdür seni iy müddeʿī yanı menem

133 B. 63a-63b, Ch. 34b-35a, T. 29a.
3a leblerüñden]leblerinden Ch.
5b kimseni] kimesne Ch.
6b seni] menüm T.

7 Duymak istersen Hidāyet ger lebi esrārunı
Kimseden ṣorma bu remzi kim duyan anı menem

134

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ḫalḳ arasında be-ġāyet bī-dil ü dīn olmışam
Zülf-i müşgīni ġamından gör ne miskīn olmışam

2 Ḳaşı hicrinden ḳad-i ḫam birle ḳanlu yaşdan
Bir görüñ niçe hilālem yā ne pervīn olmışam

3 Olmışam tābende şol vechi ḥasen iḥsānına
Muḥsin olmış ṭāliʿüm ez-ehl-i taḥsīn olmışam

4 Her ne reng ilen kim ol dil-ber görünmiş ʿaynuma
Ḳanlu yaşdan men daḫı şol resme rengīn olmışam

5 Dimişem tā şehd-i laʿli vaṣfını Ferhād tek
İy Hidāyet ʿālemüñ gözinde Şīrīn olmışam

135

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ḳadi ʿaksi gözde serv-i cūy-bārumdur menüm

---

134 B. 63b-64a, Ch. 34b, T. 29a-29b.
5a la’li] la’lini B.
135 B. 64a-64b, Ch. 35a-35b, T. 29b.

Ṭurrasınuñ tāresi müşg-i tatārumdur menüm

2 Ḳatre ḳatre yaşdan beñzüm ki gül güldür müdām
ʿIşkı bostānında ḫurrem lālezārumdur menüm

3 Vardı elden dil didüm tā gördi ġamzeñ didi kim
Ḫancaru varur ki ṣayd-ı zaḫm-dārumdur menüm

4 İy menüm çün ḳayıran kim ḫāk-i reh tek olma ḫˇār
Ḫāk-i rāh olmaġ bu yolda iʿtibārumdur menüm

5 Çaġlamañ kim lāledür yollar ḳaraġından biten
Muntaẓır yolında çeşm-i intiẓārumdur menüm

6 Men ölicek ger yüz ilden ṣoñra dāmānuñ duta
Nāgehān bir ḫāk-i reh bil kim ġubārumdur menüm

7 Ḫaremüm tā ṣordılar kimdür Hidāyet didi kim
Bir ġarīb-i bī-dil-i zār u nizārumdur menüm

136

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ger itiylen bir gice mihmān olam
İki cihān ehline sulṭān olam

5a çaġlamañ] çaġlaman T.
136 T. 29b-30a.

2 Her kişi bir kimseye ḳurbān olur
Gel berü kim men saña ḳurbān olam

3 Dir imiş ol yār meni öz itüm
Ger didiyse aġzına ḳurbān olam

4 Men bu sözi işidiler dōstlar
Yiri degül mi aña ḳurbān olam

5 Zülf-i perīşānı perīşānum
Herze yire nişe perīşān olam

6 Ḳapuda gören meni derbān ṣanur
Men kimem ol ḳapuda derbān olam

7 San diler ol şāh Hidāyet bu gün
Yā Rab onuñ sanına san san olam

137

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Gül yañılur ki sen ṣanem-i ḫoş-ḫıṣāl ilen
Daʿviyy-i ḥüsn iderse bu ḥüsn ü cemāl ilen

137 B. 64b-65a, Ch. 35b, T. 30a.
1b ḥüsn] luṭf Ch.

2 Derdüm ruḫ u lebüñ giderür yā sögüşlerüñ
Gül-şeker ilen olmasa nā-çār bal ilen

3 Cān al yüzüñle gitdi vü ḳanlu yaşumla dil
Menden bu dem gider velī bilmez ne āl ilen

4 Baş düşde pāy-māli olur dil görür ġamın
Yoḫsul mes̱el durur düş ile pāy-māl ilen

5 Gözüñle bilüñi göreliden Hidāyet'üñ
Ṣarf oldı ʿömri ḫamuca ḫᵛāb u ḫayāl ilen

138

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 İrişdi yaz u saçuñ dutdı bāġ u rāġ etegin
Ṭavāf içün bile çaldı şükūfe aġ etegin

2 Ḳonaġ oldı gül ü ġonca bostānda yine
Nesīm altun ile doldurur ḳonaġ etegin

3 ʿAceb mi ḳoymasa elden gül etegin bülbül
Ḳoyar mı dil-berinüñ ehl olan bu caġ etegin

4b ile] ilen T.
138 B. 65a-65b, Ch. 36a, T. 30a-30b.

4 Sağınma lāle durur ya şaḳāyıḳ iy gül-çihr
Ġamuñda ḳanlu yaşumdur ki dutdı daġ etegin

5 Hidāyet eyleye cān u göñlüni yüz pāre
Elinden itse felek yārınuñ ıraġ etegin

139

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Raḳīb aldı tiken tek bu gülnüñ al etegin
Göñül ne āl ilen olsa elinden al etegin

2 Ümīd-vāram eger dāmenin dutam aġyār
Elümden almaya ḳılduḫça mekr ü āl etegin

3 Bilem diseñ bili remzin göñül uyaġlıġ tek
Ḫayālüñ özgeye aldurma dut ḫayāl etegin

4 Yüzüñ güliyle meger lāle lāf-ı ḥüsn urmış
Ki ḳalıçaḫ başına ḳapladı şimāl etegin

5 O serv bāġda gül-geşt ider Hidāyet tīz
Tiken yapışmaya nā-geh biline çal etegin

---

139 B. 65b-66a, Ch. 36a, T. 30b.
2a dāmenin] dāmenüñ T. ; ḳılduḫça] ḳılduġça T.
4a urmış] urdı Ch.

140

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 ʿUşşāḳı öldürende cefā tīġilen bu gün
Yā Rab yitür meni o güne ḫamudan burun

2 Zülfin görüp ne āh ki çekdümse bilmedi
Bilinmeye ḳara gicelerde belī tütün

3 Yār utdı urdı cānuma dil derdi daġlar
Cān gitdiçaḫ tenümde göñül daġı n'eylesün

4 Tā ḳurtulup firāḳdan irdüm viṣālüñe
Yād eyleyip o günleri şükr eylerem bu gün

5 Cām-ı lebin ṣunanda saña yār zülfi tek
Baş ile el uzat Hidāyet revān yükün

141

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Od mısan iy cānı yaḫan yoḫsa hicrān daġısan
Kim eridürsen bu ḥasret daġı ilen daġı sen

---

140 B. 66a-66b, Ch. 36b, T. 30b.
3a dil] yüz T; daġı] dahı T.
141 B. 66b-67a, Ch. 36b, T. 31a.

2 Dün ḳapuñda yüz çevürdi müddeʿī menden didüm
Çoḫlaruñ munda ḳafasın görmişem pür-dağı sen

3 Görsedüp gülgūn yüzi göñlümni alduñ āl ilen
Kimden ögrendüñ bu vech ilen göñül almağı sen

4 Alduġın cānum gözi bildüñ dilā bildürmedüñ
Sen daḫı oldı yaḳīn k'ol uġrınuñ ortağı [sen]

5 Dutdı elüm bağrumuñ yağı iritdi didi kim
İl misen söyle Hidāyet doğrısın yayağı sen

142

Mefʿūlü Mefāʿilün Feʿilün

1 Sensiz ṣanemā bu ordu ilen
Yaḫdı meni çerḫ ḳayġu ilen

2 Göñlüm ḫaṭ u tīġuñuzdan ayru
Toḫtur çemen aḫar su ilen

3 Gözden ayaġuñ tozın gidermen
Ögrendi gözüm bu dāru ilen

2a ḳapuñda] ḳapuñdan T. ; 2b ilen] ile Ch.
3a yüzi] yüzüñ T.
5a yağı] yağın T.
142 B. 67a, Ch. 37a, T. 31a.

4 ʿĀşıḳdan ider kenāre zāhid
Bī-ʿaḳl düzülmez uslu ilen

5 Laʿlüñni añup Hidāyet eyler
Dolu etegüni incü ilen

143

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Oldı cigerüm āteş-i hicrān ile biryān
Yā Rab ḫaçan işüm ola bu derd ile püryān

2 Zülfüñni gider çehreden ay yüzüñi görset
İy şemʿ-i murādum bu ḳara gicede bir yan

3 Cān ile göñül her biri bir yanuya düşdi
Yüz üzre dü-zülfüñ düşeli her biri bir yan

4 İy yüz n'ola ṣararduñ ise ḳaşı ġamından
Sen tek yüz anuñ ḳaşlarınuñ yayına ḳurbān

5 Ḥaḳḳuñ gül-i vaṣlına Hidāyet iy aparmaz
Ḫūblar yüzine kim ki degül vālih ü ḥayrān

---

143 B. 67b, Ch. 37a, T. 31a-31b.
3b üzre] üsne T.

144

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Yüzüñ nūrı ki tābāndur hemīşe pertev-i Ḥaḳ’dan
Göründi çeşmüme dün gün güneş tek burc-ı ablaḳdan

2 Ne ser-ḫoşlardur ol gözler yüzüñle ḳaşlaruñlan kim
Güle ḳarşu çekerler mey hemīşe iki zevraḳdan

3 Ruḫ-ı meh-peykerüñ ṭarfın dutupdur ḫāl igen zībā
Felek ḫurşīdi māt olmış gözüñ bir niçe beydāḳdan

4 Göñül Manṣūr tek olduñ çü yaruñ vaṣlına vāṣıl
Demidür ger dem urursın bu dem sırr-ı Ene’l-Ḫaḳ’dan

5 ʿAceblenme gözüñ yaşı Hidāyet cismüñ aḫıtsa
Ne umsun mundan özge kimse bu baḥr-i muʿallaḳdan

145

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Göñül ger baḥr-i ʿışḳuna ḥabībüñ dalabilmezsin
Yaḳın bil gevher-i maḳṣūd elüñe ṣalabilmezsin

---

144 B. 67b-68a, 37b (minyatür var)-38a, T. 31b.
2a yüzüñle] yüzüñlen T.
4a olduñ çü yāruñ] yāruñ çü olduñ Ch.
145 B. 68a-68b, Ch. 38a, T. 31b-32a.

2 Didi ḥālüñ nedür söyle didüm iy şūḫ-ı sengīn dil
Esīr olduġumı yaʿni o ḫaṭṭ u ḫāle bilmezsin

3 Ḳaşı çevgāndur ü ḫāli anuñ top iy göñül ammā
Bu çevgānıla ol tobı n'idem sen çalabilmezsin

4 Raḳīb ol kūya varduḫça kesilmez sen bu bī-dilden
Men-i bī-çāreye yā Rab ne virdüñ alabilmezsin

5 Iraġdur yarusın ṣayru ḳaluban yārdan ayru
Hidāyet çareñ ölmekdür sen ansuz ḳalabilmezsin

146

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şehā ḫoşdur bu göñlüm dāyim ol ruḫsāra baḫmaġdan
Belī ḫurrem olur ḫāṭır gül ü gülzāra baḫmaġdan

2 Gözüm aġyāra baḫsa ʿārıżuñ māhiyyetin duymaz
Bu vech ilen ki günden göz ḳamaşur ḳara baḫmaġdan

3 Göñülden el yudum tā baḫmaz oldı ḥāline çeşmüñ
Ki ḫayr itmez ṭabīb uṣançaġ bīmāra baḫmaġdan

4a varduḫça] varduġça T.
146 T. 32a.

4 Meni dīdārdan çoḫ daʿvet itme mescide zāhid
Ne keşf olur maña bir söyle ol divāra baḫmaġdan

5 Yüzüñe baḫmaġ isterken Hidāyet yitti aġyāruñ
Gör iy cān kim ne demde ḳaldı ol bī-çāre baḫmaġdan

147

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Dem-be-dem gözden ṣaru beñzümde yaş olur revān
Çeşmelerden niçe kim su aḫa bir berg-i ḫazān

2 Titreşüp yapraġ tökende ön aġaçlardan degül
Kim çemen eṭfālinüñ üsne nesīm eyler fiġān

3 Görmedi çün ʿālemüñ bāġında bir gül pāyidār
Doġalıdan anadan yasın dutupdur erġuvān

4 Rūzgārın çoḫ süren ḳarı kimi kim fikr ide
Tepredür başın bu ḥālet içre serv-i bostān

5 Gül çemen taḫtında sulṭāndur reyāḥin leşkeri
Ḫancaru şeh gitse ol yan döndürür leşker ʿinān

6 Gül geçüp gülzār ötürse n'ola çün pāyındadur
ʿĀlemüñ bağında serv-i himmet-i Yaʿḳūb Ḫ ˇān

---

147 B. 71b-72b, T. 32a-32b.

7 Serveri kim rūz u şeb gül çehrelerden meclisi
Eyledür kim bellü olmaz ḳışda eyyām-ı ḫazān

8 Ṣayra bülbül tek Hidāyet şāh medḥin kim gerek
Ol gül-i bostān-ı ʿadl içün senüñ tek medḥ-ḫᵛān

148

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Şehā zībā cemālüñden yaman gözler ıraġ olsun
Felek ḳandīline şemʿ-i ruḫuñ çeşm ü çerāġ olsun

2 O kim cān bülbülin gülzār-ı ḥüsnüñden ıraġ ister
Yüregi lāle tek ḥasret odılan dāġ dāġ olsun

3 Viṣālüñ ḳadri bilmezdüm velīkin imdiden ṣoñra
Eger il virse ol devlet bu baş u ol ayaġ olsun

4 Ümīd oldur itin göñlüm buluna nişe kim anı
Lebinden ṣordum ü aġzına hem didüm ṣoraġ olsun

5 Dil ol ḳaş u gözi mekkāre tek söyler lebi vaṣfın
Raḳībe söyleñ aġzın açmasun bir dem ḳulaġ olsun

6b Yaʿḳūb Ḫan] şāh-ı cihān T.
148 B. 68b-69a, Ch. 38b, T. 32b.
2a ıraġ] cüdāCh.
4b Lebinden] Lebüñden T.
5b aġzın] aġzuñ T.

6 Dil ü cānuñı yār eydür ṣorar ṣaru gözüm didüm
Ġarībler ṣormaġıçün dünye durduġunca saġ olsun

7 Ḥabībe söylerem baḫtum raḳībüñ gözidür baḫdum
Gülüp didi Hidāyet kim hemīşe baḫtuñ aġ olsun

149

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Añdı leb-i laʿlüñ yine bu dīde-i pür-ḫūn
Ḳıldı ṣaru beñzümni ḳızıl ḳanıla gülgūn

2 Ol ḳaş u gözüñ mekri ayırdı meni senden
Gör baḫt-ı siyeh n'eyledi vü ṭāliʿ vü ārūn

3 Şol zülf-i siyeh remzini göñlüm duyar ançaḫ
Leylī işini duymaya hiç kimse çü Mecnūn

4 Bir vechi ḥasen kim menüm apardı ḳarārum
Yūsufdur özi ḥüsn ile vü ḳaşları züʾn-nūn

5 Kesdürdi Hidāyet yüzini tīġ-i ġam ilen
Ol sīm-ten eli ḫamu işde keser altun

7b Hidāyet kim] kim Hidāyet T.
149 B. 69b, Ch. 38b-39a, T. 32b-33a.

150

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ol ki ʿömrüm tek giçer baḫmaz maña taʿcīlden
Ḥüsnini Ḥaḳ saḫlasun taġyīr ile tebdīlden

2 Gül yüzine açdı nergis dīde oldı ehl-i dīd
Sünbüline dil uzatgaç sūsen oldı dilden

3 Zaḫm-ı hicründen gögermiş gözde ʿaḳsi ḳaşınuñ
Görünür şekl-i meh-i nev tek bu baḥr-ı Nīl'den

4 Öldürürken bili hicrānı meni gördüm yüzin
Didi var şükr it ki ḳurtulduñ yine bir ḳıldan

5 Yüzi ayımdur Hidāyet zülfi ilüm Ḥaḳ bilür
Ayım aydın yeg olur geldükçe ilüm ilden

151

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Bir güneş doġdı dirīg oldı bulut içre nihān
Bir gül açıldı yire ṣaldı anı bād-ı ḫazān

---

150 B. 69b-70a, Ch. 39a, T. 33a.
1a geçer] atup Ch. ; 1b ile] ilen T.
2a açdı] çekdi T ; 2b dil] el T.
3a hicründen] hicrüñden T.
151 B. 70a-70b, Ch. 39a-39b.

2 Bir-girān-māye güher ḫalḳ iline dutmış iken
Ḳapdı fiʿl-ḥāl amān virmeyüben devr-i zamān

3 Bir nişān ḫalḳa nüzūl itmiş iken raḥmetden
Yitdi ḥükm-i ezel oldı yine bī-nām u nişān

4 Ten idi ʿālem ü cān zāt-ı şerīfi ne diyem
Ki ne turken ḳoyuban bu teni cān oldı revān

5 Ḫayr u şer her ne ki var çünki Hidāyet ḥaḳ ider
Çerḫ-ı divār elinden ne diyem āh u fiġān

152

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Utdı dün gülşen ṣaru şol ʿārıżı ḫuld-ı berīn
Al yañaġuñdan ḳızardı gül ṣarardı yāsemīn

2 Bes ki envāʿ-ı reyāḥīnden utup ḫoş-bū alur
Yüz ḫacālet bir nesīm-i bostāndan müşg-i çīn

3 Ḫātem-i çīn imdi yaraşdı gülüñ barmaġına
Kim anuñçün laʿlden ġonceye ṣatdurdı nigīn

152 B. 70b-71a, Ch. 39b, T. 33a-33b.
1a yanaġından] yanaġuñdan T.

4 Ġonce tikdürmiş zümürrüd dikme gülgūn göñlüñe
Ḫoş güler gül tek dirīġā tīz üzerler degmesin

5 Ḫāli dīnümdür menüm cennāt-ı ʿadnüm ṣūreti
Hezihi cennāt-ı adnin fedḫulüha ḫālidīn

6 Ḫurrem oldı bülbül-i miskīn görüp müşgīn güli
Āh kim muḥkem Hidāyet sensiz olmışdur ḥazīn

153

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 İy yüzi ḳıble men ḳula bildür vesīlesin
Kim nişe bozdı ḳaş u gözüñ cān ḳıblesin

2 Görmez cemāl u dost olur cümleden berī
Her bī-baṣar ki sevdi cihānuñ cemīlesin

3 Bir ḳurtdan kim ölme elem çek şifā yitür
Gör ʿālem ipegini giyer kendü bilesin

4 Yulduz degül kim oynadı çerḫ urdı dāġ-ı ʿışḳ
Ḳatlanmadı bu derde bıraḫdı fetīlesin

4b üzerler] üzeler B.
6b muḥkem Hidāyet sensiz] sensiz Hidāyet muḥkem T.
153 B. 71a-71b.

5 Şükr it Hidāyet aña ki göñlüñde şāh-ı ʿışḳ
Ḳondurdı pīş-hāne vü çekdi ṭavīlesin

154

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Bir zamān terlik giyüp iy şūẖ çıẖ ol bāġdan
Tā ki dāġ dāġ olmaya nāzük tenüñ ol bāġdan

2 Lāle vü gül ʿārıżuñ şevḳıyla men tek gör niçe
Çāk iderler pirehen bu dāġdan ol bāġdan

3 Ḫāk-i rāhuñ üsne düşmişdüm senüñ bir būy içün
Esdi bād-ı ṣubḥ u götürdi meni topraġdan

4 Ol kemān-dāruñ yitende cānuña nāvekleri
Dut ʿazīz anı göñül çünkim gelür ıraġdan

5 Şol kemer üstindeki yaġlıġ ẖayālinden müdām
Gözleri yaşı Hidāyet'üñ çalar ḳurşaġdan

155

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Tā benefşe ne didi zülf-i perīşānuñ içün

---

154 B. 72b, Ch. 40a, T. 33b.
1b olmaya] olmasun T.
155 T. 33b.

K’eñseden çekdi dilin dest-i ḳażā anuñ içün

2 İy göñül her oẖı kim çekse saña ol ḳaşı yay
Ḳoyma kim żāyiʿ ola bilegil öz cānuñ içün

3 Būyuñı ḳoçmaġa çün yetmez elüm ẖayyāṭa
Virübem rişte-i cān kūy-ı girībānuñ içün

4 Anı isterse kim anuñçün ölem n’ola menüm
Öldügüm daẖı budur kim öleyim anuñ içün

5 Ḳanuñı içmege ḳanıẖdısa yār iti n’ola
İy Hidāyet ḳanayan kimdür anı ḳanuñ içün

156

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Yaş tökse ayaġına n’ola göz o leb içün
Naẖli suvaranlar ola bir gün raṭıb içün

2 Dimek diler idüm ki ʿaceb fitnesin itdi
Dinme yoẖ ise ḳanuñı tökdüm ʿaceb içün

3 Görgeç yüzi aldı dil idür zülfime vir cān
Gündüz munı ṣayd itdi anı ḳoydı şeb içün

156 B. 73a, Ch. 40a, T. 34a.
3b itdi] itti T.

4 Digeç ki melūlem gideli zülfüñ elümden
Men daḫı perīşānam idür ol sebeb içün

5 Pā-māl ola Türk ü ʿAcem içinde Hidāyet
Baş oynamayan ṣıdḳ ile şāh-ı ʿArab içün

157

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Ḳurbān dileseñ ʿīd-i visāle eger iy cān
Öldür men-i sergeşte[y]i iy men saña ḳurbān

2 Men ḳaldum u cān oldı göñül ḥükmüñe tābiʿ
Dapşuram anı daḫı ḫaçan kim yite fermān

3 Hicrüñde senüñ eşk ile bu nāle-i zārum
Ol birisi nīsāndur u bu birisi nīsān

4 Īmāndur o māhuñ yüzi āḫir nefesimde
Bir kimsene bulman ki maña ʿarż ide īmān

5 Ol yār bilür ḫaste Hidāyet sözin ancaḫ
Ḳuş dilini fehm eylemez illā ki Süleymān

---

157 B. 73a-73b, Ch. 40b, T. 34a.
1b ser-geşte] bī-çāre Ch. ; öldür] ol T.
2a Dapşuram] Tapşuram T.
4a āḫir] bu soñ Ch. T.

158

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Delü göñlüm ki ʿışḳ oynar o zülf-i pür-zi-tāb ilen
Ḫaṭā yolın ṣorar gerçi gider rāh-ı ṣavāb ilen

2 Ol iki nergis öñine dil-i büryān çeker ʿāşıḳ
Aġırlar iki ser-ḫoşnı görüñ bir şiş kebāb ilen

3 Felekden gün ṭulūʿ itgeç ivinden çıḫdı ol dil-ber
Ḳıyāmetdür bu gün kim ay çıḫuptur āftāb ilen

4 ʿAceb mi göñlüme düşse yaşum aḫgeç lebüñ ʿaḳsi
Ki çaġır çoḫı oldur kim gelür Baġdād'a āb ilen

5 Hidāyet ḫāk-i rāhını gözüñe bu türābuñ çek
Ki hiç dār u menāfiʿde bir olmaz bu türāb ilen

159

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Göñül zülf ü ruḫuñdan döydi dün gün
Ki yüzüñ ḳatnadur iy ay dün gün

---

158 B. 73b-74a, Ch. 40b, T. 34a-34b.
2a dil] göñül T. ; çeker] olur T.
3a Felekden] Felekde B.
4a lebüñ] lebi T.
159 B. 74a-74b, Ch. 41a, T. 34b-35a.

2 Göñüldesin ḳaşı yay oḫlarınuñ
Ḫayāli bir ḳoşın ḳuşuñdur ötkün

3 Raḳīb ölgeç ḳıyāmetler ḳoparsa
Ḳoyuñ olsun ne kim ölürse ölsün

4 Egerçi gözlerüñdür başlayın siḥr
Dil almaġda ḳaşuñdur andan üstün

5 Oḫı göñlüñde üşte iy Hidāyet
Bu munca çektü[gü]ñ feryād niçün

160

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Açanda söz içinde o şīrīn dehān dehen
Nāmūs u ʿār ʿāri olurdur zamān zemen

2 Şīrīnlik ile oḫşamaya ol ḥadīs̱e şehd
Nāzüklik ile beñzemeye gül bedān beden

3 Didüm yüzüme ḳoy yüzüñi bir dem iy gülüm
Didi ḫaçan muvāfıḳ ola yāsemān semen

---

160 B. 74b-75a, Ch. 41a, T. 35a.
2a şehd] ḳand T, B. ; 2b beñzemeye] oḫşamaya Ch.

4 İy sidre boylu görmedi ġāyetde müntehā
Naḫl-i ḳadüñ kimi daḫı serv-i çemān çemen

5 Digeç kim aldı ṣabr u ḳarārın Hidāyet'üñ
Güldi didi o dil-ber-i ebrū kemān ki men

161

Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün

1 Neden baġlar ol şūḫ dülbend aġzın
Ne artuḫ didi kim ḳılur bend aġzın

2 Güneşde olur ẕerre ammā bulınmaz
Yüzinde gözetdükçe her çend aġzın

3 Giderken dil ol kākülі ṣaru dün gün
Ḫaber ḳıldı laʿl-i şeker ḫand aġzın

4 Ḳara ḫāli şol iki ḳaş arasında
Siyeh-pūş tek aldı der-bend aġzın

5 Hidāyet bu bir şiʿr ilen bend ḳılduñ
Ḫorasān u ehl-i Semerḳand aġzın

161 B. 75a-75b, Ch. 70b, T. 35b.

162

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Rüstem bu belā çekmedi Suhrāb ġamından
Kim men çekerem sen yüzi mehtāb ġamından

2 Laʿlüñden ıraġ hicrüñ içinde menem iy dost
Ol teşne ki çöllerde öle āb ġamından

3 Ṣordur maña laʿlüñi ki mestāne gözüñ tek
Maḫmūram u āşüfte mey-i nāb ġamından

4 Bir kez didi uyḫuda görürsen yüzim ol ay
Göz açmamışam ıllar ola ḫᵛāb ġamından

5 Bu nevʿ ile kim dostları yād idüp aġlar
Ṣoñ ucı Hidāyet olur aḥbāb ġamından

163

Mefʿūlü Fāʿılātü Mefāʿīlü Fāʿılün

1 Laʿlinde bulmışam dil-i bīmārumuñ emīn
İẓhār ḳılmaġa bu sözi bulmazam emīn

---

162 B. 75b-76a, Ch. 41b, T. 35b.
1a men] sen T.
4a yüzim] nūrım T.
4 – Ch.
5 – Ch.
163 Ch. 41b.

2 Yā Rab neme apardısa ol ḳaşları kemān

Kim men kemīnesiyle işidür kemīn

3 Aġyāra hem-dem olma ki soñuñ yaman olur

Yaẖşılar ile olsa yaman kimse hem-nişīn

4 Bir pūl müddeʿī meni ṣanmaz velī menem

Evvel kişi ki tīġ çalup eyler āẖirin

164

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Ḳaşın dutup yüzin n'ola yār eylese yaman

Çün kim güneş ẓuhūr idicek ay olur nihān

2 Doġruken olsa düz n'ola ol zülf-i şānda

Kim doġrular ẖaçan ki yiter inine ılan

3 Göñlüñ ḳuşın didi uçaram kūh-ı ġuṣṣadan

Yā Rab uçur götür kim uçurdur velī yalān

165

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Laʿli ġamından anca anuñ dīde sürdi su

164 Ch. 42a.

165 B. 76a-76b, Ch. 42a, T. 35b-36a.

Kim kūyı çevresinde diñiz kimi durdı su

2 Aġyār dirse kim gözi yaşı degül anuñ
Ṣoruñ yaşum degülse neden şūr olurdı [su]

3 Hicrinde tīġin ister iken çaldı başuma
Raḥmet ki ḫoş bu susıza çölde yitürdi su

4 Dürdānedür ki zer varaḳ üstinde daġılur
Yā yüzüm üsne dīdelerimden yügürdi su

5 Anca aḫıtdı yaş Hidāyet ki ḥāsidin
Ḫaşāke beñzer ol ser-i kūdan süpürdi su

166

Fe ʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Firḳat-i laʿlüñ iy büt-i meh-rū
Gözümi ḳıldı maʿden-i lülü

2 Būy-ı zülfüñ belāya ṣaldı meni
Tañrı'nuñ bir belāsı imiş bu

3 Ġamdan ölsem ʿaceb mi laʿlüñ içün
Çölde ölür kişi bulunmasa su

2b olurdı] oldı T.
3b bu] – Ch. ; ḫoş] ḫoş ki T.
166 B. 76b-77a, T. 36a.

4 Yārdan dönme müddeʿī sözilen
İy göñül işiden gerek uṣlu

5 Aḫıdur gözyaşı Hidāyet'ni
Şimdi var andan iy ṣanem el yu

167

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Şehā yüzüñ hevesinden gözimden aḫar su
Neẓāre ḳıl ki güle ḳarşu ḫoşdur aḫar su

2 Gözüñ ḳanum içiçaḫ ġamze tīġilen ṣoġılur
Meger bu çaġırı güçlü görür ki ḳatar su

3 Lebüñ şarābı dururken ḫıżır serābı nedür
Ḫaçan göze görünür bu su var iken her su

4 Gözüñ görüp n'ola dil dem-be-dem lebüñ ṣorsa
Belī ḫumār olıçaḫ kimsene çoḫ ister su

5 Hidāyet isteme çoḫ yaş töküp ḳılıcın anuñ
Göz açıçaḫ göresin başuñ üsne oynar su

---

167 B. 77a-77b, Ch. 42b, T. 36a-36b.
4b olıçaḫ] olıçaġ T.

168

Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün

1 Çekmiş gözüñ müjgān oḫın ister ki ḫūn-rīz eyleye
Tā niçe ol ḫūnı ṣoruñ her dem pür-engīz eyleye

2 Fikrüm didüm tīġuñ durur ḳaṣduñda dir tīz eylerem
Bi'llāh ʿaceb devlet maña ger fikrümi tīz eyleye

3 Aġyāra tūş idüp meni ayurdı yārumdan felek
Ḳaṣdumdadur tā bilmezem daḫı ne engīz eyleye

4 Yitmez anuñ evṣāfınuñ ucına yüz miñ ıl eger
ʿAḳlum minüp vehm atını fikrümni mahmīz eyleye

5 Surḫāb içinde ḳanuñı tökse Hidāyet incime
ʿAyn-ı keremdür her ne kim ol terk-i Tebrīz eyleye

169

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Ṣūfi ger meykedenüñ içine daşına göre
Daḫı mescide ḳarār itmeye daşına göre

168 B. 77b, Ch. 42b, T. 37b.
1b ṣoruñ] gözüñ T.
2a didüm] didi T. ; ṭīġuñdadur] ṭīġumdadur T ; ḳaṣduñda] ḳaṣda Ch.
169 B. 78a, Ch. 43a, T. 36b.

2 Yā siten işigi daşın ḥacerü'l-esved içün
Ne vara Mekke ṣaru bir ḳara daşı ne göre

3 Ṣatman aġyāra güherlen ayaġuñ topraġını
Ki bu göz görmege yig anuñ o daşına göre

4 Niyyeti müddeʿinüñ tīġ-i cefā çalmaġ ise
Var ümīdüm Ḥaḳ'a kim niyeti başına göre

5 Baḥra beñzetme Hidāyet yaşın iy dür dişlü
Baḥr bir ḳaṭredür anuñ gözi yaşına göre

170

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Gözi çekdi tīġ-i bedel kim töke ḳanuñ yine
Meyli ḳan tökmek durur ol çeşm-i fettānuñ yine

2 Eyleyüp fermān aparduñsa ḳarār-ı dīn ü dil
Durmışam uş baş ile tā n'ola fermānuñ yine

3 Var ise gerçi tükenmez niʿmetüñ iy gülsitān
Beslegil kim irişür gül kimi mihmānuñ yine

2a siten] sitenin Ch. ; sitānın B.
4a Niyeti müdde'īnüñ] Müdde'īnüñ niyeti T.
170 T. 37a.

4 Ḳaḫıyup sürdürdi yüzden müddeᶜīni dün ḥabīb
Bendesine merḥametle irdi sulṭānuñ yine

5 Başını ḳırḫup ᶜiẕār-ı ḫaṭṭunı geydürdi yār
Tāzelendi iy Hidāyet başdan īmānuñ yine

171

Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün

1 Göñlüm doludur şöyle oḫuñlan bu gün iy māh
Kim ḳanlu demür dışra çıḫar ger çekerem āh

2 Göñlüm ṣanemā kevn ü mekāndan seni ister
İy serv-i revān dünyede sensin maña dilḫᵛāh

3 Ḳaddüñdür elif lām elif ol zülf ü aġız mı
Bu vech ile görgeç seni cānā direm Allāh

4 Hicrüñde saçuñ būyı maña hem-dem olur pes
Ancaḫ budur aḥvāl-i dil-i ḫasteden āgāh

5 Zāhid ser-i kūyından anuñ gitdi Hidāyet
Cennet ṣaru adı ne ᶜaceb oldısa gümrāh

---

171 B. 78a-78b, Ch. 43a, T. 37a.
5a gitdi] gitti T ; 5b ṣaru adı] ṣarı vardı T.

172

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 N’ola ḳanasa degüp diş lebi piyālesine
Belī çaġır töküle her ḫaçan piyāle sine

2 Bahār mevsimi bī-cām-ı bāde olma vü bil
Nedür gülüñ ḳadehi lāle tek piyāle sına

3 Cihān anāsınuñ aldanma leẕẕetine göñül
Ki bala aġu ḳaṭup ṣoñı vire nālesine

4 Eger inanmaz isen ceẕbesin meyüñ ṣūfī
Şarāb-ḫānede çek bir niçe piyāle sına

5 Yüzüñ ġamında göñül yüz risāle ger yazsa
Hidāyet’üñ ola meyli o yüz risālesine

173

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Didüm alsam dudaġuñdan bir öpüşnüñ azala
Didi çoḫ ide heves ḫāṭıruñ ammā az ala

---

172 B. 78b-79a, Ch. 43b, T. 37a-37b.
3 Ch’de 4. beyit.
3b nālesine] bālesine Ch.
5a -] günde C. ; ger] –Ch. ; yazsa ; dise Ch.
173 B. 79a-79b, Ch. 43b, T. 37b.

2 Ġamze tīġıyla hemīn çalmadı göñlümni gözüñ
Ol ṣurāḥī yine kim uġraşa fi ʾl-ḥāl çala

3 Seyl aḫıtdı gözüm ḳaldı çü bir dem sensiz
Göz ne ṭūfān ide ger bir niçe gün bile ḳala

4 Lāf urur çoḫ yaşamış serv didüm ḳaddüñ ile
Ġam degül ʿaḳlı azala didi her kim o lāle

5 Dün Hidāyet'den o göz almış idi siḥr ile cān
Şimdi yüz luṭf ile ister ki yine göñlin ala

174

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Ḥaḳḳ'uñ ṣıfātını görübem sen nigārda
Ol veche nāẓıram men o naḳş u nigārda

2 Yüzüñ kim ol selāsil-i pür-çīnde gizlüdür
Bir rūmidür ki ḳalmış ola zeng-bārda

3 Yaşum aḫanda isterem ol māhı kim olur
Ḥācet ḳabūl olıçaḫ aḫter güẕārda

2b harāmī] ṣurāḥī B.
3a gözüm]göz hem Ch; 3b ide] ḳala T.
5a Hidâyetden] Hidâyetni B ; 5b yine] anuñ T; ki] kim T ; göñlin] göñlüñ T.
174 B. 79b-80a, Ch. 70a, T. 37b.

4 Yüzin görende ṣormaġıma açmadı aġız
Baḫtum güli açılmadı derdā bahārda

5 Ṣorma Hidāyet ol ṣanemüñ ḫışm u ġamzesin
Emn ü ferāġat isteme bu rūzgārda

175

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Ṣanma dil cevr ile sen ġonca dehāndan kesile
Cānısın kimse ḫaçan sevgülü cāndan kesile

2 Kesilebilmen itüñden nişe kim müşkil olur
Kişi her nesne[y]i kim ögrene andan kesile

3 Yāra irdüm kesilüp müddeʿiden girçek imiş
Kim ki yaḫşılıġ umar olsa yamandan kesile

4 Tā seni buldı göñül geçdi ḫamu ʿālemden
Ḥaḳḳ'a her kim ṣıġına cümle cihāndan kesile

5 Aġzuñı yoḫ didiler ehl-i yaḳīn bir söze gel
Tā Hidāyet ṣanemā şekk ü gümāndan kesile

4a Yüzin] Yüzüñ T.
5 – T.
175 B. 80a-80b, Ch. 44a, T. 38a.
1b sen kimse] kimsenüñ T.
3b olsa] bulsa T.

176

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Ançaḫ ten ivin dīde-i ḫūn-bār nem eyle
Yandum meni yaḫ āteş-i dil bir kerem eyle

2 Çün olduġumuñ fāyidesi yoḫ żararınca
Es bād-ı fenā ḫāk-i vücūdım ʿadem eyle

3 Kesdürmez isem ḫaṭṭı içün başı ḳalem tek
İy tīġ-i ḳażā başumı dirdüm ḳalem eyle

4 Hicr ile savaşur dil ü göz gözcülük eyler
Sen sīne revān şuʿle-i āhı ʿalem eyle

5 Laʿlini Hidāyet ṣoragör hicr idicek cevr
Bir cām-ı mey-i nāb çeküp defʿ-i ġam eyle

177

Mefʿūlü Fāʿılātü Mefāʿīlü Fāʿılün

1 Danışmazam dehānı sözin ʿaḳl u dānişe
Her cāhil ile sırrını kimse ne danışa

---

176 B. 80b-81a, T. 38a.
3a Kesdürmez] Kestürmez T.
5a hicr idicek cevr] cevr idicek hicr T.
177 B. 81a-81b, Ch. 44a, T. 38a-38b.
1a sözin] sözi T.

2 Cān virürem lebinden alam bir öpüş velī
Ol ile yād olmadı menden kim alışa

3 Gör yüzin aġız u göz ü ḫālin teferrüc it
Baḫ bir ṭabaḳda piste vü bādam u kişmişe

4 Bir dişleyem lebüñ dise dir gördügüñ yiter
Gözden ne aṣı nesne gerek toḫuna dişe

5 Luṭfın görüp Hidāyet anuñ cevrine dürüş
Yār ol durur ki yār ile her işde varışa

178

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 İy ki hiç yirde dişüñ tek sulu incü olmaya
Laʿlüñi ṣordur maña tā yüregim su olmaya

2 Luṭf idüp zülfüñüñ ol ruḫsāreler üstün gider
Nişe kim nevrūz olan günler bulutlu olmaya

3 Tā seni buldum ne yirde var isem yāduñla em
Ḥaḳḳ'ı bilen ḫanda varsa Ḥaḳ'dan ayru olmaya

4b toḫuna] toḫuta B.
178 B. 81b-82a, Ch. 44b, T. 38b.
3a isem] ise T.

4 Söylegeç ki derd ü ġam gönder gehī būyuñ maña
Güldi ol mehveş didi ḫamu ola bu olmaya

5 Geldi yanuñdan gider üşte Hidāyet yār iti
Yoḫsa nesüñ tök yaşuñ tā yolı ḳuru olmaya

179

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Zülfüñni ṣalma yüzüñe günim dün eyleme
Işıġ virürken od dolaşup tütün eyleme

2 İtiyle gizlü söz dir idüm ol perī didi
Ādem tek ādemīlere söz di ün eyleme

3 Oḫuñ sözi egerçi öter baş u cānuma
Göñlümden özge yirde anı ötkün eyleme

4 Ger yār cān dilerse revān vir aña göñül
Cānān ilen müżāyaḳa cānuñ çün eyleme

5 Dur yāre ḳarşu yitse Hidāyet saña raḳīb
Kim menʿ ide seni ki ḳış olġaç gün eyleme

5a Geldi] Güldi Ch. ; yanuñdan] yanuñ T.
179 B. 82a-82b, Ch. 44b, T. 38b-39a.
4b ilen] ile T.

180

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ẕerre tekdür didüm aġzın ḳanumı tökdi yire
Yoḫsa iy dil gözi ḳan tökmez anuñ tek siz yire

2 Sāyil-i eşkümni maḥrūm itme yüzden nişe kim
Yüz ümīd ilen ivirdi göz anı yirden yire

3 Söylerem eyler heves dirmek gül-i vaṣluñ raḳīb
Bu heves ilen dir ol ḫas dirse ḫār-ı ġam dire

4 Devletümdür yār ilen öpmaġ içün baş oynaram
Ḫoş saʿādet men gedāya ger bu devlet el vire

5 Ġam ivirmekden Hidāyet göñlin almage murād
Umma iy cān sen tegi maḳṣūdına ol hem ire

181

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Ne yirüñ k'ol biri utar yirine
Lāle vü serv ü gül biter yirine

180 B. 82b, Ch. 45a, T. 39a.
1b siz] - Ch.
181 B. 83a, Ch. 45a-45b, T. 39a.

2 Ġamzelen ḳan töker ṣorar leb ile
Yaralar cānı dür seper yirine

3 Sen lebi ġoncadan özin yegler
Doġrusı gül güler biter yirine

4 Saña düşmez raḳīb yār yiri
Er gerek kim otura er yirine

5 Ol ḳadi ney-şeker neyistāna
Ola ḫarc ola ney-şeker yirine

6 Gitdi ol oḫla cān Hidāyet'den
Oḫla bir daḥı cān iver yirine

182

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 ʿĀşıḳuñ devletidür tīġuñuz anı görene
Başınuñ üsne yaḳın başına devlet yörene

2 Yürigeç yaş çerisi yüze yüz gözle şehā
Dil ü cāndan ġam-ı hicrüñ savaşanda sürüne

5b ola] ötse T, Ch. ; ḫarc] çarḫ Ch.
182 B. 83b, Ch. 45b, T. 39b.

3 N’ola çekseñ ṣaluban ḥalḳuma şol ḥalḳa-i zülf
Bu mes̱eldür ki süridürler iti öldürene

4 İy giyik gözlü işit ʿāşıḳuñ efġānı disem
Kim ḳulaġ aṣa dir muñda her it tek ürüne

5 Göz yüzin gördi göñül çekdi Hidāyet ġamını
Beli her işde ki var yüz göreler yüz görene

183

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ṣaru beñzüm laʿli olur dem-be-dem ḳan yaş ile
Al yañaġuñ çevresi tā dutdı ḫaṭdan yaşıla

2 Cehlden ṣatma ululıġ yāra iy aġyāra var
Kim ululıġ bilek ilendür degüldür yaş ile

3 Tīġ ile budarlarum menden dir ol ḳaṣṣāb dön
Dönmegüm yoḫ sen bil eytdüm ya budarla yaşıla

4 Olmasun kim men olam ölgeç kefen biz yā ḥarīr
Ölüye yeksān ola ger şala dutsañ ya şile

3b süridürler] süridür Ch.
183 B. 83b-84a, Ch. 45b-46a, T. 39b.
2a Cehlden] Cehle T. ; -] gül T.
3b itdüm] itdüm T.
4a olur] durur T.

5 Çoḫ dolaşma göz yaşıla ḳoy Hidāyet vara kim
Ulular ʿayb ola dolaşsa özinden yaşıla

184

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Kim ki ḳalb altun kimi içi degül bir daş ile
Aḳça ilen alup anı öldüresin daş ile

2 Olma yoldaşı raḳībüñ yārı görmegçün göñül
Cehl ola yaḫşı umup varmaġ yaman yoldaş ile

3 Göz yüzüñçün yaş töküp dirdüm ki ile yitmeye
Şükr kim Ḥaḳ luṭf idüp ol yüze yitdi yaş ile

4 Menʿ iderken varmege meyḫāneye zāhid gözüñ
Gördi mescidden ayaġı çekdi vardı yaş ile

5 Al Hidāyet'den dil ü cān ṣat o zülfüñ bir ḳılın
Çek ziyān ḳılgıl bu bir sevdāyı ol ḳallāş ile

---

184 B. 84a-84b, Ch. 46a, T. 39b-40a.
1b alup anı] ṣatun alup T.
5b bir]- T. ; -] isen T.

185

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Şeker tekdür lebüñ leẕẕet dehende
Ne şekker daḫı ḫoş leẕẕet dehende

2 Çemān görgeç ḳadüñ gülşende didüm
Çemende serv kim gördi çemende

3 Digeç kim bende düşdi zülfüm içün
Didüm iy pādşāh-ı ḥüsn bende

4 Aparduñ dīn ü dil iy hicr menden
Ne istersüñ daḫı neñ var mende

5 Hidāyet'den utup cān ḥāli ṣorma
Utanda cān mı ḳalur sen o tende

186

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Niçe göñlüñ didi yār oḫum içün nā-ḫoş ola
Yayı ṣundum ki birer oḫ atar iseñ ḫoş ola

---

185 B. 84b-85a, Ch. 46a-46b, T. 40a.
5a ṣorma] ṣoram B, ṣorduñ T.
186 B. 85a-85b, Ch. 46b, T. 40a.

2 İti oldum maña uş istedügüñ bir dimedi
Tūle tek isteşürem ola ki sözi uş ola

3 Leblerini ṣorup elden gider isem ne ʿaceb
Tīz ola mest o ki her devr ayaġı ḳuş ola

4 Muḥtesib avradına dir ki ṣurāḥī doldur
Ger o doldurmasa bu kūzeyi andan boş ola

5 Sāḳiye söyledüm ol ser-ḫoşa az vir ayāġ
İy Hidāyet didi ol yaḫşı ki tīz ser-ḫoş ola

187

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Gör yüzin baḫıçaḫ ol ebrūya
Yiñi ayı gören baḫar suya

2 Yüzüñi göricek gözüm uyumaz
Kimse bayrām güni ḫaçan uya

3 Uymazam sözüñe git iy zāhid
Sen tek ola o kim saña uya

4b kūzeyi] kūze T, Ch.
187 B.85b-86a, Ch. 46b-47a, T. 40b.

4 Tāb-ı ḥüsnüñle dil o zülfe varur
Şemᶜ yaḫup gider ḳaranġuya

5 Tevbeden geç Hidāyet olgeç ᶜīd
Şādlıġ çaġı varma ḳayġuya

188

Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün

1 Tā düşdi müşgīn sünbülüñ gül-berg-i ḫandān üstine
Çekdi taḳ-ı ebr-i siyeh ḫurşīd-i tābān üstine

2 Her dem nigārın barmaġı başma turunc-ı ġabġaba
Taḳdīm ḳılma ḳandaḳı sīb-i Ṣıfāhan üstine

3 Duyduñ ki ḥāl-i dil direm yākūtveş mercānuña
Başduñ revān lülüleri laᶜl-i bedaḫşān üstine

4 Zencīr-i zülfüñ ᶜaḳsini gözden gidermez hīç dil
Ḫoş cisr çekmiş doġrusı deryā-yı ᶜummān üstine

5 Oldı cemālüñden cüdā vīrān Hidāyet ḫāṭırı
İy genc-i maḫfī sāye ṣal ol künc-i virān üstine

---

188 B. 86a-86b, Ch. 47a, T. 40b.
2a barmaġı] barmaġuñ T.
3a Didüñ] Didüm T.

189

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Her nice ġarḳ olur yer ü gök ḳanlu yaşuma
Od ṣaldı āh u nāle menüm iç ü daşuma

2 Cām-ı viṣāl nūş ider iken irişdi hicr
Devrān ṣoñı görüñ ne aġu ḳattı aşuma

3 Ṣaldı belā tebūklerine firḳatüñ meni
Senden ıraġ ṣorma neler geldi başuma

4 Hicrüñde cān ile savaşumdur ẖamu nefes
Ḫanı ecel ki yardum ide bu savaşuma

5 Bir ḳıl Hidāyet eylesem ol zülfden tırāş
Taḥsīn ide tırāş ḳılanlar tırāşuma

190

Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün

1 Bir āhū içün düşmişem derd ü dāġa
ʿAceb ger meni ṣalmaz ol derd daġa

---

189 B. 86b-87a, Ch. 47b, T. 40b-41a.
2b ḳatdı] ḳattı T.
3b ṣorma gör ki T.
4b bu] ol Ch.
190 B. 87a-87b, Ch. 47b, T. 41a.

2 Gözüme lebi ʿaksi hiç bāb düşmez
Neden meyl ḳılmaz o şi̇̄ri̇̄n bulaġa

3 Yanup şemʿa pervāne ṣalsa ḳanadın
Ne ḳayġu anuñ ekmegi düşdi yaġa

4 Ölürem yitür bir bıçaġ tā raḳi̇̄büñ
Dimesün ölüp yitmedi ol bıçaġa

5 Dime zāhid ol laʿlden diş ḳopar kim
Eger dir ise sözüñ alman ḳulaġa

191

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ḥaṭṭ-ı sebzüñ her ẖaçan ol laʿl-i ẖandāndan çıẖa
Her yaña seyl-āb-ı ẖūnın çeşm-i giryāndan çıẖa

2 Ẓulmet içinden çıẖarsa āb-ı ḥayvān yoẖ ʿaceb
Bu ʿacāyibdür ki ẓulmet āb-ı ḥayvāndan çıẖa

3 Devr-i ḥüsnüñde eger ḳıl olsa göñlüm Yūsuf'ı
Olmasun yā Rab kim ol çāh-ı zenahdāndan çıẖa

3b düşdi] düşti T.
5b alman] almaz T.
191 B. 87b-88a, Ch. 48a, T. 41a-41b.
1b ẖūnın] ẖūnı T.
2a içinden] içinde B.

4 Cān oẖuñ vaṣfın digeç yir dutdı göñlümde belī
Göñüle yir eyleye her söz kim ol cāndan çıẖa

5 Göz yaşından çıẖmadı miskīn Hidāyet ʿāḳıbet
Müşkil iy cān her düşen deryā-yı ʿummāndan çıẖa

192

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Çoẖ göñüller ki bu gün ol gözi ẖun-ẖᵛāresile
Ger işāret ḳıla bir ġamze ẖunẖᵛāresile

2 Her zamān ẖaste-dile söyledügüm söz bu ki yār
Ger dile dilüñi cevrinden anuñ gelme dile

3 Eyle hicrüñde nizār olmışam iy cān ki ṣabā
Esse kūyuñ ṣaru men ẖaste apara Nīl'e

4 Çekmezüz baş Hidāyet ser-i mū tīġinden
Ḳılcadur boynımuz ol mūy-ı miyān her ne ḳıla

193

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Bu Tañrı maẓharınuñ aġzı sırrını ne bile

4a oẖuñ] oẖın T.
192 C. 48a-48b.
193 B. 88a, Ch. 48b, T. 41b.

Göñül ki bilmegine ʿacz ider velī nebile

2 ʿAceb belā ki göñülle ḫalāyıḳ ilinden
Ne ayru varabilürem o servden ne bile

3 Bili ḫayālile yitmek diler o zülfe raḳīb
Bu ince fikr ile müşkil ger ol yiterse ile

4 Saçı ki ile kesād itdi müşgi cehd iderem
Ki ṣalam ile ʿaceb k'ol meni gözine ile

194

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Dañ yiline fāş itdi saçuñ sırrın o şāne
Yā Rab kesilüp dili anuñ aġzı uşana

2 Sidre ḳadüñüz şānına inmedi hemīn pes
"*Ṭubī lehemüñ*" āyeti hem indi o şāna

3 Şīrīnlik ile şehd-i lebüñ şān-ı ʿaseldür
Ḳonmış ḳara ḫālüñ çü meges dāyim üşene

1a nebile kelimesi vezin gereği kısa okunmuştur.
2b servden] serv ile T.
3b ger ol yiterse] yiterse ger ol B.
4a itdi] itti T. ; gül] ger T.
194 B. 88a-88b, Ch. 48b-49a, T. 41b.
1a itdi] itti T. ; 1b aġzı] dişi T.
2b hem indi] indi hem T.

4 Dir müddeʿi cānum üşenür çıẖmage tenden
İy peyk-i ecel söyle aña ancaẖ üşene

5 Yā Rab bu ne yüzdür ki görüp anı Hidāyet
Ḥayrān oluban dir ki Teʿālallah u şāne

195

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Göz ḳılmasa zülfinden o ruẖsāra neẓāre
Ġamdan gögerüp yaşı azalursa ne çāre

2 Od yanmasa külden niçe bir bir görünür köz
Gökde bulut olsa görünür ile sitāre

3 Aġyār cefā ḳılsa göñül yār saġ olsun
Ger müddeʿi raḥm eylemese Tañrı oñara

4 Niçe aña söz içre Hidāyet ruẖ u zülfin
K'anuñla ne aġ dine bilür kimse ne ḳara

4a çıẖmage] çıẖmaga T.
5a ki görüp anı] kim anı gördi T ; 5b aluben] kaluben T.
195 B. 88b-89a, Ch. 49a, T. 41b-42a.
1a zülfinden] zülfüñden T.
4 – Ch.
4a zülfin] zülfüñ T.

196

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Niçe bıraẖa çerẖ meni miḥnet ü bīme
Yā niçe firāḳ ile yaẖa nār-ı caḥīme

2 Yüzüm suyını tökdüre her laḥẓada yüz kez
Bir ekmek içün dünyede her dūn-ı leʿīme

3 Bir ẕāt-ı raḥīm ile eger hem-dem olursam
Fiʿl-ḥāl meni uġrada yüz dīv-i racīme

4 ʿUşşāḳ ṭarīḳıyla sülūk itmedi hergiz
Hiç dutmadı insān ṣıfātını bu behīme

5 ʿAks ile düşüpdür menüm ile felek işi
Men sīmi zer üsne tökerem ol zeri sīme

6 Raḥmetden ıraġ ister eger miḥnete yavaẖ
Yüz şükr göñül şol kerem ü luṭf-ı kerīme

7 Ger dost Hidāyet meni damuya dilerse
Meyl eyler isem kāfir olam bāġ-ı naʿīme

---

196 B. 89a-89b, Ch. 49a-49b, T. 42a.
1b firāḳ ile] firāḳıyla T.
4a ṭarīḳıyla] ṭarīk ile T.
7a damuya] damuda Ch.

197

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Niçe gün ger ḫāṭır olmışdı muḳayyed miḥnete
Fażl-ı Ḥaḳ yārılıġ itdi irdi ʿīş u ʿişrete

2 İy uyan şeyṭān sözine ger selāmet isteseñ
Kör idüp şeyṭānı yüz döndür bu ẓıll-ı raḥmete

3 Uymaduġumçün raḳībe ehl-i Ḥaḳ menʿ eylemez
Ġayr-ı millet ola her kim uysa ġayr-ı millete

4 Uġradumsa ger ḳoşunı tözine menden degül
Devleti olan kişi elbette uġrar devlete

5 Yār ilen hem-dem olup içer Hidāyet cām-ı vaṣl
Bu melāletden raḳībi gör ne batmış nikbete

198

Mefāʿilün Feʿilatün Mefāʿilün Feʿilün

1 İrişe yāra göñül secde ḳılsa ʿādet ile
Neden ki bende bulur ḳurb-ı Ḥaḳ ʿibādet ile

---

197 B. 89b-90a, Ch. 49b-50a, T. 42a-42b.
2b idüp] irüp Ch.
4a ḳoşunı] ḳoşunuñ T.
198 B. 90a-90b, Ch. 50a, T. 42b-43a.

2 Cemāli ayını ger seyyidem diyen görse
Muṭīʿi ola ḫamu daʿvā-yı siyādet ile

3 Oturdı atlu saʿādetle devlet öñince
Didüm yine yürüye devlet ü saʿādet ile

4 Maḥabbetüm saña vardur irādet eyle şehā
Ḳabūl ḳıl meni kim yoldaşum irādet ile

5 Hidāyet itse o şāhid seni şehīd n'ola
Zihī yüz aġlıġı kim gidesin şehādet ile

199

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 İy ki şīr-efgen gözüñ tek çeşm-i āhū olmaya
Ger disem āhū aña nā-gāh āhū olmaya

2 Gözlerüm ivini aġardup yasatdum cāmlar
Tā ḫayālüñ ḳonıçaḫ yiri ḳaranġu olmaya

3 Bulmasa tīġüñ dudaġuñnı ṣorar susız göñül
Laʿl nāfiʿdür belī her gāh kim su olmaya

2a Cemāli] Cemālüñ Ch.
199 B. 90b-91a, Ch. 50a-50b, T. 43a-43b.
2a -] men T. ; 2b kanıhah] kanıgaç T.

4 Dişlerüñ ʿaḳsi yaşumda kim ki gördi didi kim
Hiç diñizde bile şeffāf arı incü olmaya

5 Ḳoçmeg isterdüm bilin didi Hidāyet çek elüñ
Yārlıġ oldur kim aralıġda bir mū olmaya

200

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Dañ yili iḥyā-yı bāġ u bostān eyler yine
Gül yüzin bülbül görüp āh u fiġān eyler yine

2 Ġonce Ḳārūn'ı ne altūnlar ki ḳılmışdı nihān
Mehdi [-i] gül ṣaḥn-ı gülşende ʿayān eyler yine

3 Raḳṣ ider serv-i sehī bāġda ṣabā āhengile
Başına ebr-i bahārı dür-feşān eyler yine

4 Tā hezār-engīz ilen gül vaṣfın ide bülbüle
Özini sūsen niçe kürde zebān eyler yine

5 Ḫoş durur mescid Hidāyet'ni velī būy-ı bahār
Dartup andan ʿāzim-i kūy-ı muġān eyler yine

5a Ḳoçmeg] Ḳoçmaġ T.
200 B. 91a-91b, Ch. 50b, T. 43b.
2a ki] kim Ch.
3a ṣabā āhengile] belī āhengile T.
4a ide] iden T.

201

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 İşitdüm ḳanuma ʿazmüñdür iy māh
Yine ʿazm eylesüñ yāriçün Allāh

2 Yüzümüñ ḳadri yoẖ ẖālüñden ayru
Belī bī-ḳıymet olur dānesiz kāh

3 Dehānuñ remzini hem sen bilürsin
Ki sırr-ı ġaybdan Tañrı'dur āgāh

4 Ser-i zülfini iy meşşāṭa kesme
K'idersin ʿāşıḳuñ ömrini kūtāh

5 Didüñ ḳıl tevbe ʿışḳumdan Hidāyet
Munıñ tek tevbeden estaġfiru'l-lāh

202

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Av ʿazmine ḥabībüm alıçaẖ ḳuş eline
Göñlümüñ ḳuşını yā Rab idegör tuş eline

---

201 B. 91b-92a, Ch. 50b-51a, T. 43b-44a.
3a bilürsin] bilürseñ T.
202 B. 92a-92b, Ch. 51a, T. 44a.

2 Ṣormañ ol ḳaş u göz ü ḫāl ile ḥālüñ niçedür
N’ola ḥāli düşenüñ munca siyeh-pūş eline

3 Veh ne ʿīş eyler idi ḫaste göñül laʿli ilen
Bir gice düşse idi bī-hod u bī-hūş eline

4 Ol lebi nūş ki men nūş iderem zehr-i ġamın
Nūş dirmen alıçaḫ bāde çün nūş eline

5 Ḫaçan irişe Hidāyet itinüñ cergesine
Pādşeh manṣıbı hergiz düşe çavuş eline

203

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Niçe ḳıla baġrumnı menüm müddeʿi pāre
Bir yār ḫanı kim bu sözi ʿarż ide yāre

2 Gör muʿcizini ḳaşı arasındaki ḫālüñ
Kim niçe ḳılur bir yiñi ayı iki pāre

3 Dönmen çekerem özimi ber-dār anuñçün
Biʿl-lāh ki dönmekligüme daḫı ne çāre

3a ḫaste göñül la’li ilen] la’li ilen ḫaste göñül Ch. ; eyler] ider T.
5a ḫaçan irişe] Hoş irişdi Ch.
203 B. 92b-93a, Ch. 51a-51b, T. 44a.
3b -] bu T.

4 Müşkil ki göñül bāġ-ı ruḥuñdan dire bir gül
Bu nevʿ ile kim ḫaṭṭuñ anı çekdi ḥiṣāre

5 Ḳılġaç bir işāret dil ü cān virdi Hidāyet
Güldi didi *el-ʿāḳılü yekfīhü'l- işāre*

204

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Aġzuñ ruḫ çün mihr-i dıraḫşān arasında
Bülbül kimi yir dutdı gülistān arasında

2 Ol iki ḳaşuñ aralıġında ḳara ḫālüñ
Bir ṭop kimidür iki çevġān arasında

3 Dün baḫmaduñ aġyārı itüñden nişe yā Rab
Farḳ eylemedüñ gebr ü müselmān arasında

4 Dīnüm menüm ile senüñ arañda raḳībüñ
Kimdür ki dine bende vü sulṭān arasında

5 Her kimsene bir arada yir dutdı Hidāyet
Göñlüm menüm ol zülf-i perīşān arasında

---

204 B. 93a-93b, Ch. 51b, T. 44a.
1a mihr] māh T.
4a arañda] arada T.
5b ol] – Ch.

205

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Gitme iy gül-çehre terk-i ʿahd ü peymān eyleme
Gel oṭur çoẖ ġonca kimi baġrumı ḳan eyleme

2 Eyleme pinhān yüzüñi zülf-i ʿanber-bār ile
Yine men āşüfte[y]i bī-dīn ü īmān eyleme

3 Sögmez olduñ men faḳīr-i bī-nevāyı bilmezem
Kim didi yā Rab saña kim daẖı iḥsān eyleme

4 Gel bu daġı kimi her dem eyleme bir yaña meyl
Yaẖşı olmaz bile iş eyleme iy cān eyleme

5 H̱aṭṭ u ẖāli ẕikrin anuñ ḳoyma aġzuñdan müdām
Ger müselmānsın Hidāyet terk-i Ḳur'ān eyleme

206

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 N'idem yā Rab bu dūn perver münāfıḳ dehr-i dil-gīre
Azar her kim virür göñlüñi bu azgun kühen-pīre

---

205 B. 93b, Ch. 52a, T. 44a.
2a ile] ilen T. ; 2b āşüfte[y]i] āşüfte ü T.
206 B. 94a, Ch. 52a, T. 44a-45a.
1a N'idem] N'idüp T.

2 Firībine göñül virme neden k'ol şāhid-i ra'nā
Yaman yaḫşını farḳ itmez virür her dem göñül yire

3 Göñül şād ol ġam u şādını bu 'ālemde yeksān dut
Neden kim hiç tedbīr ile yoḫdur çāre taḳdīre

4 Eger zencīre çekdürse seni men tek ḳara zülfi
N'ola her ḫanda kim olsa çekerler şīri zencīre

5 Hidāyet ḳāṣır oldıysa niçe gün gerçi ḫıdmetden
Feleknüñ iḳtiżāsı bil anı ḥaml itme taḳṣīre

207

Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ūlün

1 Ad eylerem añup seni gülşen bucaġında
Dil-s̱uḫteler niçe ki külḫan bucaġında

2 Dil ḥālini ṣorma ki nedür zülfile yā Rab
Hiç bende esīr olmaya düşmen bucaġında

3 Tā *inni enallāh* odına hanḳısı yanar
Yüz Mūsi yatur vādi-yi Eymen bucaġında

4a seni men] meni sen T. ; 4b olsa] vardur T.
207 B. 94a-94b.

4 İy cān idegör ṣaḥn-ı felek üstine cevlān
Tā niçe giriftār ola men ten bucaġında

5 Gülşende sen ü ġam güli üstinde Hidāyet
Her gice yanar od kimi külḫan bu çaġında

208

Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

1 Tā gördüm iy ṣanem ruḫ-ı ferḫunde-fāluñı
Cān ile söylerem ṣıfat-ı ḫaṭ u ḫālüñi

2 Şol al yañaġı görsedüp alduñ ḳarār u ṣabr
İy mekr issi kimse senüñ döymez āluñı

3 Gülşende dāne bulmayıçaḫ ḳuş helāk olur
Bu vech ilen naẓardan ıraġ itme ḫālüñi

4 Sen av idende cān u dil olur saña şeġāl
Cehd ile ḳoyma özgeler aṭa şeġālüñi

5 Bir kez ḫayāl ile seni ḳoçsam didüm n’ola
Başdan Hidāyet eytdi gider bu ḫayālüñi

---

208 B. 94b-95a, Ch. 52b, T. 45a.
2a yañaġı] yañaġuñı T. ; 2b duymaz] bilmez T.
3a bulmayıçaḫ] bulmayıçag T. ; 3b ilen] ile T.
5a n’ola] NileT ; 5b itdi] itti T.

209

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Ger düşde göñül zülfüñ ucın dutdısa n'oldı
Çoḫ olma perīşān ṣanemā olası oldı

2 Lāf urduġıçün sünbül o zülf ile çemende
Ṣaldı tepük altına ṣabā ceʿdini yoldı

3 Gök yaġlıġ ile ḳaşın ucı siliçaḫ yār
Gün gökde yaşundurdı yüzin ay dutuldı

4 Yüzi hevesinden göñül aṣıldı o zülfe
Isınmadın odına tütünine boġuldı

5 Çoḫ dolu ayaġ ṣunma Hidāyet saru dirsem
Dir sāḳi ki bu devrde peymānesi doldı

210

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 İnce aḫıtdı gözüm derd ile ḫūn-ı cigeri
Ki ṣaru beñzümi hicrüñde boyadı cigeri

---

209 Ch. 53a, T. 45a-45b.
4b Isınmadan] Isınmadı T.
210 B. 95a-95b, Ch. 52b, T. 45b.
1b beñzümi] beñzüni Ch.

2 Anuñ içün cigeri itlerüñ öñine çeker
Dil ki tā dimeyeler yoḫ imiş anuñ cigeri

3 Ger biri görse senüñ ḥüsnüñi iy reşk-i melek
Ḥayret odıyla gümānsız yaḫıla bāl u peri

4 Dirmesün müddeʿi ʿömri budaġından biri kim
Bir naẓar ḳoymadı baḫa beri sen sīm-beri

5 Ḥaḳḳını gördi Hidāyet naẓar itgeç aña şāh
Uş bu maʿnī ile kim er naẓarı Ḥaḳ naẓarı

211

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Atlandı tīġ ilen yine ol ay gün kimi
Tā ḫancaru gidüp ide ḳurbān bu gün kimi

2 Yüzini görsedüp yine gizletdi zülf ile
Od ṣaldı cāna gitdi gözümden tütün kimi

3 Dün atlananda zülfini görsetdi aldı dil
Cān virürem olursa bu gün daḫı dün kimi

---

211 B. 95b-96a, Ch. 53a, T. 45b.
1a ilen] ,ile Ch.
2a gizletdi] gizlendi T.
3a görsetdi] görsetti T.

4 Açdum didi ṣabā ḳara zülfi dügünlerin
Göñlimde ḳaldı sözleri anuñ dügün kimi

5 Gözden Hidāyet anuñ içün yulduz aḫıdur
Kim ol perī görünür aña ay u gün kimi

212

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Añmazlar ılda bir o yüzü lāleler meni
Her niçe añdurur olara nāleler meni

2 Men menlügümdenem bu melāmetlere sezā
Menden ne ḳutlu gün ola kim alalar meni

3 Çoḫ yoḫ birer raḳībini ḳurbān ḳıluñ aña
Ger ḳorḫar iseñiz olar az alalar meni

4 Ṭop tek başum anuñ ayaġından gidermezem
Çevgān-ı hicr ile niçe kim çalalar meni

5 Yār içün ölenüñ diyeti yār imiş ne ġam
Ger yār içün Hidāyet ölü ṣalalar meni

4a zülfi] zülfüñ T.
212 B. 96a-96b, Ch. 53b, T. 46a.
4b ile] ilen Ch. ; kim] ki B.

213

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 İy menüm maḳṣadum u suḫte-göñlüm emeli
Leblerüñ derdüme emdür kerem it bir emeli

2 N'ola luṭf eyleyüben ger basa el yüregüme
Çün göñül derdine şol māh-ruḫuñdur em eli

3 Ördügi zülf ayaġına dolaşursa ne ʿaceb
Dolaşa her kişinüñ ayaġına öz ʿameli

4 Ölürem ḳurṣ-ı ruḫuñ ʿışḳıla didüm didi kim
Çobanuñ ekmegi bir kiçi yitiçaḫ eceli

5 Müddeʿī ḳılsa ḳalem tek dil eger ġıybete tīz
Söz uzatmayalı iy ḫaste Hidāyet keseli

214

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Sāḳiyā çoḫ kereminden çekübem cām-ı Cemi
Bir daḫı luṭf idüben bendeye görkez keremi

---

213 B. 96b-97a, Ch. 53b, T. 46a.
3a Ördügi] Ördügüñ Ch. ; ayaġına] ayaġuña Ch ; 3b Dolaşa] Dolaşur T.
4b yitiçaḫ] yiticek T.
4b ile] ilen C; kim] ki B.
214 B. 97a-97b, Ch. 54a, T. 46a-46b.
1a kereminden] keremüñden Ch.

2 Ḳadümi kim ġam-ı hicrānuñ egüpdür düzele
Eyleseñ ṣormaġuma rence mübārek ḳademi

3 Ḳaşlaruñ ol göz ü kirpükle yaşum içre ṣaġın
Dicle'de oẖlaşuban ḳarşulamış iki gemi

4 Ol ḳad ü zülf ü aġız naḳşına tā baẖmadı dil
Mekteb-i ʿışḳda fehm itmedi naḳş-ı elemi

5 Bir naẓar görmek içün ḳanuñı ger aẖıda yār
İy Hidāyet yüri ġam yime vü ẖoş gör bu demi

215

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Tā ki geydüñ iy ẖaṭı reyḥān ḳabā-yı sūseni
Sünbül-i zülfüñ utandurdı çemende sūseni

2 Ḫansı daġuñ lālesisin iy benefşe ẖaṭlu kim
Sünbülüñ būyından alur bāġ içinde sūseni

3 Gözlerüm suyın gören laʿlüñ ġamından dir maña
Ġāfil olma kim aparur nāgehān bu su seni

---

215 B. 97b-98a, Ch. 54a-54b, T. 46b.
3a la'lüñ] la'li T.

4 İy göñül maṭlūbı çün her yirde ḥāżırsın maña
Küfr ola beyhūde gezmek istemek her sū seni

5 Ger busarsan bus göñül meydān-ı ʿışḳ içinde yol
Kim yitürür ʿāḳıbet maḳṣūda ol bu sū seni

6 Dām-ı ġamdan bulmadum bir dem Hidāyet tek ḫalāṣ
Tā ki gördüm bir naẓar iy ʿanberīn gīsū seni

216

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1 Didi göñül ol dem ki bu ḳaş u gözi gördi
Birikdi menüm ḳanumı tökmeġa bu durdı

2 Ḳayd eyledi her ḥalḳada miñ cān u göñüller
Meşşāṭa-i ṣunʿ anda ki zülüfini ördi

3 Ötürmedi laʿli çün ayaġdan göñül anca
Kim ʿāḳıbet'ül-emr meni cāna yitürdi

4 Ol söz ü aġız vaṣfıladur sözüm işit kim
Ne kimse işitdi bu kelāmı vü ne gördi

5a yol] bul Ch.
216 B. 98a-98b, Ch. 54b, T. 46b-47a.
1a bu durdı] kudurdı T.
2b urdı] ururdı T.
3a laʿliçün] laʿlüñçün T.

5 Her ḫanda ki geçdüyse oḫuñ sözi Hidāyet
Yayuñ kimi boynın egüben gögsin ötürdi

217

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Dilerüm şol dü zülf-i müşgīni
K’andan alur Ḫotende müşg ini

2 Micmer-i dilde yandı cān ʿūdı
Tā geyipdür ḳabā-yı müşgīni

3 Yüzi ayını görsedüp dil alur
Budur anuñ menümle āyīni

4 Dişinüñ cevherini dür görgeç
Tīz ḳulaġ dutdı ḳıldı miskīni

5 Zāhidā zühd ü sen Hidāyet ü ʿışḳ
Ki *leküm dinüküm veliyedīni*

5b egüben] – Ch.
217 B. 98b-99a, Ch. 54b-55a, T. 47a.
5 –T. “Sizin dininiz size; benim dinim bana.”

218

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Ġamıla yaḫtı meni şol ḫaṭ-ı ʿārıż es̱eri
N'eyledi cānuma gör fitne-i devr-i ḳameri

2 Derd ü endūh u belā vü sitem ü miḥnet ü ġam
Yine cān ülkesini pozmaġıçün çekdi çeri

3 Naẓarı var idi geh gāh menümlen itinüñ
N'eyleyem āh ki ḳaṭʿ eyledi menden naẓarı

4 Ser-i kūyından eserdi getürüp būyı nesīm
Dostlar çāre nedür şimdi bulınmaz es̱eri

5 Ne ṣorarsın ṣanemā ḫaste Hidāyet ḫaberin
Ḫaberüñ añlayalı yoḫdur özündin ḫaberi

219

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Āh kim yār degül ıla ki bir aña meni
Ḫanı bildürmege bir ehl-i kerem aña meni

218 T. 47a.
219 B. 99a-99b, Ch. 55a, T. 47a-47b.

2 Bile kim şevḳ odı cānumda yanar şemʿ-ṣıfāt
ʿAceb ola bu gice ger yitüre daña meni

3 Gitdi dil bir yaña cān bir yaña men senden ıraġ
Ḳalubam ẖanı ecel kim ḳıla bir yaña meni

4 Göz yaşından giçebilmen üzüp iy murġ-ı seḥer
Bu diñizden geçüre göz alup arẖaña meni

5 Men Hidāyet kimi gitmen işiginden zāhid
Niçe daʿvet ḳılasın cennet-i aʿlāña meni

220

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Tökdükçe gözyaşını bulınmaz nihāyeti
Baḥr-ı muḥītüñ olmaz imiş ḥadd u ġāyeti

2 İy dil darıẖma nāz u ʿitābından ol mehüñ
Şād ol neden ki var senüñlen ʿināyeti

3 N’ola dalarsa müddeʿi içün meni itüñ
Öz cinsi ide her kime cānā ḥimāyeti

3a Gitdi] Gitti T. dil …. cān] cān ….. dil T.
220 B. 99b, Ch. 55a-55b, T. 47b.

4 Ḥālinden olma cān u dilüñ ġāfil iy ṣanem
Kim şāha vācib ola raʿiyyet riʿāyeti

5 Ger öldürür Hidāyet'i ġamzeñ ʿacebleme
Munuñ tek iş durur aña Ḥaḳ'dan hidāyeti

221

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Kimdür perī kim anda ola yüz anuñ kimi
Ḥayrānıdur bu ʿādeminüñ yüz anuñ kimi

2 Göz tek yüziyle kim ki diler āşnālıġı
Seyl-āb-ı ġamda söyle yiri yüz anuñ kimi

3 Ten ḳaydın üzgeç irdi göñül vaṣla sen daḫı
İy cān viṣālin ister iseñ yüz anuñ [kimi]

4 Göz doġru baḫdı ḳaddine dür düzdi yaşdan
Dür düze doġrulıġda olan düz anuñ kimi

5 Bir ḳıl ucını cāna virürse Hidāyet al
K'iliñe düşmese daḫı ucūz anuñ kimi

5a 'acebleme] 'aceb degül T.
221 B. 100a, Ch. 55b, T. 48a.
3b visalin] visâlüñ T. ; iseñ] isen T.

222

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Āl ile aldı cān ile dil ʿaynuñ alası
Mekr itdügi nedür daḫı ne ḳoydı alası

2 Yār aradan ḳaraḫladı men ḳaldum u raḳīb
Gör ḳalmayası ḳaldı vü ḳalmadı ḳalası

3 Ger çerḫ daḫı men teki ser-geşte olmasa
Bu aġlamaġı bes nedür ü āh u nālesi

4 Açgeç ṣurāḥi aġzını derdümni dimege
Ḳan yaşla doldı sāḳinüñ elde piyālesi

5 Senden Hidāyet incimez iy cān ne kim gelür
Ḫoşdur ne ola bendeye Ḥaḳḳ'uñ ḥavālesi

223

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Geldi ḫoş devrān ki gerdūn terk-i bī-dād eyledi
Terk iden mihr ü vefā resmini bünyād eyledi

---

222 B. 100a-100b, Ch. 55b-56a.
1a dil]göñül T.; 1b itdügi] itdügin C.
3b aġlamaġı] aġladuġı T.
4a dimege] dökmege T.; 4b yaşla] yaşa T. ; doldı] döndi T.; sākinüñ] sāki T. ; elde] elinde T.
223 B. 100b-101a, Ch. 56a, T. 48a.
1b iden] idüp T.

2 Kārvān-ı mülk-i ḳuds ötürdi mıṣr-ı cān ṣaru
Yūsuf-ı göñlümni cāh-ı ġamdan āzād eyledi

3 Ṣubḥ-ı devlet ṭāliʿ oldı maşrıḳ-ı iḳbālden
Ẕerre[y]i mihr-i dıraẖşān vaṣlına şād eyledi

4 Şāh-ı luṭfından cihān ehline oldı fetḥ-ı bāb
Bendeyi devlet bu fetḥuʿl bāba irşād eyledi

5 Dünyede her kimse bir ayın ḳurar devletlü ol
Kim özine luṭf u iḥsān içre bir ād eyledi

6 Eydedür her dem Hidāyet iştiyāḳuñdan şehā
Ol ki Şīrīn ḥasretinden ẖaste Ferhād eyledi

224

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Maña tā sāḳi[y]i cān bāde virdi
Göñül ṣabr u ḳarārın bāda virdi

2 Vücūdım kūh-ı ġam sökmekde Şīrīn
Sebaḳlar Ḫusrev'im Ferhād'a virdi

4b Bende-yi] Bendeye T.
5a ḳurar] ḳoyar B.
224 B. 101a-101b, Ch. 56b, T. 48a-49b.
T'de 48b ve 49a'da minyatürler var.

3 Ḳanı dolmışdur ol bī-çārenüñ kim
Göñül sen gözleri cellāda virdi

4 Şehā mensiz ġarīb sinmişdür itüñ
Meni dün görgeç il feryāda virdi

5 Hidāyet menʿ-i zāhid itme kim Ḥaḳ
Saña zühd aña cām-ı bāde virdi

225

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Ol ki yastanur anuñ sünbüli berg-i semeni
Ḳurşanur lāle-i sīr-ābını müşg-i Ḫoten'i

2 Yaşurur ġabġab-ı sīminin anuñ ḫaṭ-ı ġubār
Dolanur luṭf ile reyḥānı ʿaḳīḳ-i Yemen'i

3 Serv kim gördi ki gül-berg-i ṭarı göñlüñ ide
Ḳoca gül-bergi anuñ ʿişret idüp nestereni

4 Dem tiker kirpügüñüñ ignesi baġrum yarasın
Dem firāḳı tikeni pāreledür ol tikeni

5a Ḥaḳ] ḥüsn B.
225 B. 101b-102a, Ch. 56b, T. 49b.
2a sīminin] sīmini T.
4a Dem] Ki T. ; 4b Dem] Ki T.

5 Tī̄z gün ola ki Hidāyet ölü düşmiş göresiz
Lāle tek şol gül içün ḳana bulaşuġ kefeni

226

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Töker yulduz kimi yaşum yaşurup yüzi ayını
Menümle dāyimā budur ol ayuñ resm ü āyīni

2 Felek kim ḳan ider ġamdan müdām ehl-i cihān baġrın
İşitse baġrı ḳan ola göñülnüñ āh u āyını

3 Muʿaṭṭar ḳıldı ḫoş-būdan meşām-ı cān u dil esgeç
Meger zülfüñden almışdur ṣabā iy yüzi ay ini

4 Göñül tā mihr ile baḫdı meh-i ruḫsāruña bi'llāh
Gözine ẕerrece ilmez felek tek günle ayını

5 Ger ol Türk serāyını Hidāyet görmesem bir dem
Ġam-ı hicrān bozar dirdüm dil ü cānuñ serāyını

227

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Ḳaş ucın görsedüp dil aldı ol ay

---

226 B. 102a-102b, Ch. 57a, T. 50a.
4a baḫdı] baḫtı T.
227 B. 102b-103a, Ch. 57a, T. 50a.

Meni nā-dān görüp satdı sınuẖ yay

2 Ḳulaġına göñül ḥālin diyür zülf
Gözüñüz kim ne maḥremdür bu girāy

3 Ḳad-i servüñ ẖayālinden dü-çeşmüm
İki ser-çeşme iken oldılar çay

4 Zekāt-ı ḥüsn virgil men gedāya
Birer būse kim olduñ ḥüsn ile bay

5 Hidāyet dem belā dem ġam çekersin
Bu yükler çekmega yoẖdur saña tay

228

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Yandurdı cevr ile yine gerdūn-ı dūn meni
Ancaẖ meger bu devrde gördi zebūn meni

2 Bu nevʿ ilen ki dīdelerüm ḳanını töker
Tīz günde ġarḳa eyleye seyl-āb-ı ẖūn meni

2a Gözü] Gözüñ T. ; ne] nice T.
3a dü-çeşmüm] bu çeşmüm T.
4b kim] ki T.
228 B. 103a-103b, Ch. 57b, T. 50a-50b.

3 Yüz ile zerger oldum u ṣarrāf ʿayn ile
İy şūḫ ḳıldı hicr-i ruḫuñ zü-fünūn meni

4 Yaʿḳūb egerçi Yūsuf içün çekdi çoḫ belā
Bu işde ḳıldı firḳatüñ andan füzūn meni

5 Ger tökdiyise gözleri ḳanum ʿaceblemeñ
Gözetmiş idi ġamzesi andan burun meni

6 Tā ġāyib oldı dīdeden ol ebrū çü nūn
Yaḫdı Hidāyet āteş-i şevḳ u cünūn meni

229

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Bilürem men ḳıymet-i vaṣluñ ki çekdüm firḳati
Devletüñ ḳadrini ol bilür ki gördi miḥneti

2 Niyyet itgeç ḳaddüñi göñlimde irdüm kūyuña
Menzile irür anuñ kim ola doġru niyyeti

3 Zülfüñi görgeç n'ola ḳapsa lebüñden būse dil
Kim ḳaranġu gice olgaç uġrınuñdur fırṣatı

6b Yaḫdı] Yaḫtı T. ; u] – T.
229 B. 103b-104a, Ch. 57b-58a, T. 50b.
1a çekdüm] çektüm T. ; 1b. gördi] çekti T.
2b ola doġru] doġrı ola T.

4 Ṣorduġumca leblerüñi olmadum sīr-āb men
Gerçi laʿlüñ teşneliġ kesmege durur ḫāṣiyyeti

5 Oḫuñ idi ḥasreti miskīn Hidāyet'üñ dirīġ
Öldi vü göñlinde ḳaldı şol faḳīrüñ ḥasreti

230

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Zāhid bu ṣorduġuñ ne kim ol gül-beden ḫanı
Zāhir durur güneş teki dil-ber gören ḫanı

2 Yüz dil ile ḥikāyet ider şol enīs-i dil
Derdā bu dili bilmege bir dil bilen ḫanı

3 Ḫᵛān-ı viṣāline didüm irem göñül didi
Epsem dur iy şikeste göñül ḫanı sen ḫanı

4 İy vaṣf iden maña gül ü gülzār u gülşeni
Ḫoşdur didükleri veli göñlüm seven ḫanı

5 Ger ṣormadı lebi bir aġız ḥālimi n'ola
Andan melūl olımazam iy dil dehen ḫanı

6 Dün dişledüm lebini Hidāyet gülüp didi
Sen tek cihānda ṭūṭi-yi şekker-şiken ḫanı

230 T. 50b-51a.

231

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Zülfden görmedüm ol ḥüsn-i cihān-ārāyı
Müşkil ola bulut olan gice görmek ayı

2 Atmaz oldı maña yār oḫını gelgeç aġyār
Geldi ḳaş oldı meger ḳulına güçlü yayı

3 Ṣorıñız yārumı kim cevr ü cefāda niçedür
Bile işlerde yoḫ ol Türk-i Ḫıṭā'nuñ tayı

4 Maña ögretmeñiz ol kūyda cān ṣatmagı kim
Zülfi sevdāsıla çoḫdan olubam sevdāyī

5 İsterem men seni geh mescid ü geh ṣavmaʿada
İstemez zāhid ü ādemni ḳoyar hercāyī

6 Dön Hidāyet'ni dimeñ ʿışḳıla rüsvālıġdan
Ḳoyuñ öz ḥāline şol ġam-zede-i rüsvāyı

231 B. 104a-104b, Ch. 58a, T. 51a.
3a cefāda] cefā T ; niçedür] niçe durur T.
6b rüsvāyı] sevdāyı T.

232

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Ol ola er ki gelse ḳılıç u cıda güni
Özine ol güni bile ẕevḳ u ṣafā güni

2 Ḫoşlıġda deġme lāf uranı ṣanma baş igit
Ol baş ola ki baş ḳoya cevr ü cefā güni

3 Oḫ yaġup oyınında ḳılıç ildürem kimi
Girçek erüñ yaḳın doġa ol gün şehā güni

4 Ḳurbānam o doġru erüñ k'anda doġruşup
Gözine düşmenüñ ḳıla dirdüm ḳara güni

5 Ḳorḫu nedür fenādan eger var ise beḳā
Ummañ beḳā ne aṣsı ger olsa fenā güni

6 Sözüñ Hidāyet oynamagıdı yolında baş
Merdāna ol ki şimdidür ol mācerā güni

---

232 B. 104b, Ch. 58a-58b, T. 51a-51b.
1a u] la T.
3 –B.
3b ol gün] oldum T.
4 – B.
4a doġruşup] uġraşup T.
5 –B.
5b assı ger olsa] asılularsa C.
6 –B.
B'de 105a'da farklı bir şiir vardır. 105a'da tahmis var. Burada yer alması gereken dokuz şiir burada yer almamaktadır. Tahminimizce bu sayfalar kopmuştur.

233

*Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿi*lün

1 İy yüzüñ çākeri ḫurşīd senüñ māh daḫı
Bende muḥtāc ayaġuñ topraġına şāh daḫı

2 Gözlerüñ cānuma urduḫça ḫadeng-i müje[y]i
Çekerem nāle elinden diyerem āh daḫı

3 İy göñül ḳaddin anuñ serv ile şimşād oḫıduñ
Bile sözler dime iy himmeti kūtāh daḫı

4 Cān u dil ister idüñ baş ile ḳoydum naẓara
İsteseñ söyle nedür bendeden iy māh daḫı

5 İy Hidāyet bu ki hicrān güni çekdüm ansuz
Maña ol günleri görsetmesün Allāh daḫı

234

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Seni görmeklik içün iy gül-i maʿnī çemeni
Kirpügüm daḫı olupdur maña gözüm tikeni

---

233 Ch. 58b, T. 51b.
1b topraġına] tozına T.
2a urduḫça] urduġça T.
4 –T.
5a çekdüm] çektüm T.
234 Ch. 59a, T. 51b.

2 Kerbelā-yı ġam-ı hicrüñde şehīdem çü Ḥüseyn
Bir naẓar tā ki gözüm gördi bu vech-i ḥaseni

3 Yüzi Ruḫu'l-lāh u zülf-i siyehüdür Mūsī
Ḳaşı Zü'n-nūn u ḳara gözleri Veyse'l-Ḳarenī

4 Dutdı zülfi veli yüzin göricek bes dutalar
Ḫalḳ bāġına girüp öz başına gül direni

5 Bedenin ṣordum anuñ kim nedür iy dil didi kim
İy Hidāyet ne diyem men saña cāndur bedeni

235

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Tā ki sözden yār laʿl-i dür-feşānın baġladı
ʿĀşıḳuñ ol laʿl tek baġrında ḳanın baġladı

2 Laʿline ḳarşu ṣurāḥī aġzın açdı gülmege
Ṣāḳi dirdüm ḳanını tökdi dehānın baġladı

3 Şol şeker yanında tā acılıġı fāş olmaya
Ḳuyılar ḳazdı girüp zenbūr şānın baġladı

2a ġam-ı hicrüñde] şeh-i ʻışḳında T.
4a veli yüzin] yüzi devrin T.
235 Ch. 59a-59b, T. 52a.
2b tökdi] içdi C.

4 Geydürüp ḥüsn atını ol göz savaş ister yine
Çekdi kirpükden ṣaf uş tīr ü kemānın baġladı

5 ʿŪd-ı nālem tek fiġān itmek dilerdi çalıcı
Çoẖ ḳulaġın burdı çaldı bām lisānın baġladı

6 Yüz ṭarīḳ ilen getürdi berg-i nesrīn araya
Ḳarġu tā perçemin anuñ miyānuñ baġladı

7 Serv ayaġında ḳadiçün yaşumı görgeç revān
Bāġbān bostānda key āb-ı revānın baġladı

8 Bāġbān-ı ṣunʿ tā āb-ı ruẖı maḥfūẓ ola
Çekdi sünbülden ḥiṣār u ẖamı yanın baġladı

9 Tā Hidāyet'den işitdi şol nebāt-ı leb sözin
Şekkerin ezdi şekerci vü dükānın baġladı

236

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Gördi göz yüzini bir görüşe māyil ḳaldı
Gitdi vü dīdede şol şekl ü şemāyil ḳaldı

5b çoẖ] tiz T.
8a āb] bāg Ch.
9a Ta] Şol T.
236 Ch. 59b-60a, T. 52a-52b.

2 Ne şeker yedügini bilmedi kimse dilinüñ
Ḫamı aġızlar içinde bu mesāyil ḳaldı

3 Ḳoçmadın öldüm ise şol ṣanemi şükr iderem
Ki ḫayāli ḳolı boynımda ḥamāyil ḳaldı

4 Şemʿ-i vaḥdet oḫıdı pīr-i ṭarīḳat yüzini
Ol çerāġum sözi dilümde delāyil ḳaldı

5 Su ḳıraġına meger kim ola şol serv revān
Gör Hidāyet ki gözüm suyı ne sāyil ḳaldı

237

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 Çekdi sīnemden oḫın dil-ber ü peykān ḳaldı
Ger göñül gitdise yüz şükr aña kim cān ḳaldı

2 Zenaḫı çāhına cān ḳoydı göñül dānesini
Ad mı andan berüden çāh-ı zenaḫdān ḳaldı

3 Ḳaçdı menden göñül ol zülfi görüp ṣoñı maña
Ġuṣṣa vü miḥnet ü endūh firāvān ḳaldı

2b Ḫamı] Ḫamu T.

237 Ch. 60a-60b, T. 52b.

4 Baẖmayup utdı iti nāle vü efġānıma dün
Yādgārı maña bu nāle vü efġān ḳaldı

5 Gitdi ol şūẖ u sözi ḳaldı cihān aġzında
Māh-ı Kenʿānı gidüp ḳıṣṣa-ı Kenʿān ḳaldı

6 Çekmek isterdi ḳaşı naḳşını naḳḳāş-ı ezel
Baẖdı çün ṣūret-i zībāsına ḥayrān ḳaldı

7 Ḳalmadı kimse ki duymadı Hidāyet ġamuñı
Āh kim duymayan ol gözleri fettān ḳaldı

238

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 İy ruẖ u zülfüñ gül ü sünbül kimi
Çizgineyüm başuña kākül kimi

2 Ḳıldı tevekkül ġam-ı ʿışḳuñda dil
Olmaya hiç nesne tevekkül kimi

3 Dutdı yüzüñ devrini zülf-i siyāh
Ṣorma niçe devr ü teselsül kimi

5a Gitdi] Gitti T.
6a naḳḳāş] üstād T.
7a ki duymadı Hidâyet] Hidâyet ki duymadı T.
238 Ch. 60b, T. 52b-53a.
238 ʿışḳuñda] ʿışḳında T.

4 Kaşlaruñuz ṭāḳı gözimde menüm
Çaylar üsne görünür pīl kimi

5 Bāġ-ı kelām içre Hidāyet oḫur
Vaṣf-ı gül-i rūyuñı bülbül kimi

239

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1 Gelse başum aparmaġıçün şāh buyruġı
Baş ḳoymışam ne kim ola Allāh buyruġı

2 Ḥacı azup ḳapuñ yolı gel dir ḥarem sarı
Mundan yig olmaya beli gümrāh buyruġı

3 Dil menden istedüñ başıla cān daḫı senüñ
Dönmen ne ise sen büt-i dil-ḫᵛāh buyruġı

4 Buyruġı tīġidür veli ḥükmidür oḫları
Geh ḥükmi öldürür meni vü gāh buyruġı

5 Terk it ʿalāyıḳuñı Hidāyet mükemmil ol
Andan burun ki irişe Allāh buyruġı

5a rūyıñı] vasfuñı C.

239 T. 53a.

3.2. MÜSTEZADLAR

Mst.1

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

Mefʿūlü Feʿūlün

1 Yār iste göñül isteme bu deyr-i fenāyı
Yā encüm ü erkān
Tā kim bulasın lem-yezelī ʿömr-i beḳāyı
İy ṭālib-i ʿirfān
2 Ḳaş çatma ṭalebden ki saña gevher-i maʿnī
ʿİsmet-i taḳından
Yüz görsediçaġ görsede yüz dürlü ṣafāyı
Bī-şübhe vü noḳṣan

3 Cān bülbülinüñ meskeni gülzār-ı cihāndur
Taḥḳīḳ ile bi'l-lāh
Bulmaz anı terk itmese bu āb u hevāyı
Ol ġāfil-i nā-dān

4 İy isteyen ol gün kimi meşhūr nişānın
Her laḫẓa menüm tek
Aç gözüñi andan dolu gör arż u semāyı
İy vālih ü ḥayrān

5 ʿIşḳı eleminden göñül āh itme ki ʿāşıḳ

Mst.1. Ch. 61a-61b, T. 53a.
2b dürlü] türlü

İḫlāṣ ilen olan

Mihr oḫıya cevrini vefā bile cefāyı

Hem derdini dermān

6 Dünya vü zer ü sīmine aldanma Hidāyet

Maṭlūbuñı bulgil

Andan hem anı ʿārif iseñ eyle gedāyī

Tā kör ola şeyṭān

Mst.2

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

Mefʿūlü Feʿūlün

1 İy bād-ı ṣabā göricek ol serv-i revānı

Söyle ki be-ġayet

Müştāḳ olupdur saña bu ʿāşıḳ-ı cānı

Bī-ḥadd ü nihāyet

2 Çün cevrüñe ṣabr itdi vü dönmedi yoluñdan

Bu ʿāşıḳ-ı mehcūr

Sen hem ṣanemā terk idegör cevr ü cefāyı

Ḳıl luṭf u ʿināyet

3 Feryād ki feryādıma hiç kimsene yitmez

Tā kim ṣora niçün

6b iseñ] isen T.

Mst.2. Ch. 62a-62b, T. 53b.

2b B’de 105a’da başlıyor ve 105b’de bitiyor.

Öldürdi men-i ḫaste[y]i ol ḥūr-ı cinānī

Bī-cürm ü cināyet

4 Ḥaḳ'dan çü göñül milketine şāh sen olduñ

İy men saña bende

Bes ḳoyma ḫarāb olmaga elṭāf idüp anı

Ḳıl żabṭ-ı vilāyet

5 Ger fānī iken ister iseñ bāḳī olasın

İḫlās ile gel gel

Ol yār-ı vefādār yolında dil ü cānı

Terk eyle Hidāyet

Mst.3

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

Mefʿūlü Feʿūlün

1 Bir ḫayli zamān oldı ki çeşmüm nigerāndur

Didāruña cāndan

Görset yüzüñ iy dost ki maḳṣūdı hemāndur

Kevn ile mekāndan

2 Gökde ḳızaran ṣormagil iy ay şafaḳ mı

Yā ʿaksi güneşnüñ

Mst.3. Ch. 61b-62a ; T. 53b.
1a göñlüm] çeşmüm Ch.
1b maksūdı] maksūd T.
2a ḳızaran] ḳararan Ch.

Hicrüñde senüñ her gice mevc urduġı ḳandur
Çeşm-i nigerāndur

3 Şol kirpük ile ḳaş meni yaḫmadı anıcaḫ
İy ehl-i maḥabbet
Her gūşede yüz nāle vü feryād u fiġāndur
Şol tīr ü kemāndan

4 Ḥükm itdi revān olmaġa ḳan yaşumı bir gün
Ol ġamze-i ḫūn-hᵛār
Su tek ḳılıcuñ buyruġı boynıma revāndur
Şol ḥükm-i revāndan

5 Ger ẓāhir ile yār Hidāyetden olur dūr
İy zāhid-i maġrūr
Her şeyde ki var gözine ol çehre ʿayāndur
Çıḫ żann u gümāndan

3.3. TAHMİS

Tahmis

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1 Yüzüñle zülfüñ içün iy meh-i humāyūn-fāl
Bu gice fikr ider idüm ki geçdi māh ile sāl
Melālet ile göñül oldı bes perīşān-ḥāl
Ṣabāḥ senīlere vardum berāy-ı defʿ-i melāl

4b ḳılıcuñ] ḳılıcu T. ; boynıma] boynımda T.

Sepīde-dem ki eserdi nesīm [ü] bād-ı şimāl

2 Didüm meger maña ervāḥdan irişe meded
Göñül didi bu meded istegil zi-ferd-i ṣamed
Ḳulaġum anda ki bir ün gele zi-mülk-i ebed
Bir ün ḳulaġuma geldi zi-ḫuftegān-ı laḥd
Ki iy faḳīr-i ḥaḳīr olmagıl mükedder-ḥāl

3 Bu dünye söyledügüñdür iki ḳapulu ribāṭ
Gelen gider gerek *İlyās* dut gerek *Vaṭvaṭ*
Neşāt yiri degül tīz dirişür bu bisāṭ
Çehār-bāliş-i dünya degül bisāt-ı neşāt
Kim anda tekye ḳılursın zihī ġurūr-ı ḥayāl

4 Bu ivde niçe ki ol dem esīr-i miḥnet idüm
Helāk-ı ġuṣṣa vü ġam-geşte-i mezellet idüm
Dime öküş ki men erkān-ı mülk-i millet idüm
Cihānda men daḫı bir şeh-süvār-ı devlet idüm
Ki hem-ʿinānum idi taḫt u baḫt u ʿizz ü celāl

5 Niçe ki istedi vü gördi munca ādemden
Naẓīr bulmadı gerdūn gözi dü-ʿālemden
Gözinde fāriġ u āzād ḫāṭırı ġamdan
Ḫaçan ki serpe ṣalurdum niḳābı çehremden
Güneş yüzi ṣadurdı zi-reşk-i ḥüsn ü cemāl

2c gele] yite T.
2e mükedder] perîşân B.
3c yiri] biri T. ; dirişür] dirilişür Ch.

6 Yüz urdı çünki büzülmeglige esās-ı emel
Dolaşdı ördügi zülfeyni tek ayaġa ʿamel
Każā çü var idi kim ḳaṣr-ı ʿömr dapa ẖalel
Ḳazā-yı ḥükm-i İlāhī irişdi peyk-i ecel
Getürdi nāme-i ḥasret zevāle döndi kemāl

7 Ḫisāb-ı mücmel-i ʿömrüm mufaṣṣal oldı maña
Vücūd yaġıẖup ehl-i ʿadem il oldı maña
Sefer ʿazīmeti çün kim mükemmel oldı maña
İki ferişte hem ol dem müvekkel oldı maña
Ḥisāb ḳılmaġ içün defter-i ḥarām u ḥelāl

8 Emel ṭabībünüñ ol dem ṭabābetin gördüm
Ecel ẖaṭībünüñ āẖir ẖiṭābetin gördüm
ʿAdem çerīsinüñ anda mehābetin gördüm
Men ol zaman ki olaruñ ṣalābetin gördüm
Dutuldı eyle kim oldı zebān-ı nāṭıḳa lāl

9 Müdām cevr ü cefā yayını sipihr ḳurar
Belā oẖını çeküp kime uġrar ise urar
Hidāyet anda vefā umuban kişi mi durar
Vefā ümīdi cihānda ki *Ḳanberoġlı* umar
Zihī taṣavvur-ı bāṭıl zihī ẖayāl-i muḥāl

6.3 halel] ecel Ch.

3.4. ŞİİR

Şiir 1

Mefʿūlü Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Maṭlūb sen ü menüm ṭaleb-kār
Ṭālib olana olur ṭaleb kār

2 Āfāk ḫamu senüñ diyāruñ
Ammā seni bulmaz oldı deyyār

3 Yansam n'ola ʿışḳuñ odı ilen
Gör çubı ki niçe nūr ider nār

4 Her laḥẓa senüñ ḫayālüñ ilen
Sevdā mı göñül bir özge bozar

5 Rindāne çü bulmışam ṣafāyı
Men ḫanda vü zāhid riyāyı

3.5. MESNEVİLER

Mes.1

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ḥamd ü s̱enā mübdiʿ-i bī-ālete

---

1. T. 54b.
T'de 55a'da bir çiçek var.

Mes.1 B. 107b-112b, Ch. 64a,-67a, T. 55b-57a.

Muẖterī-ʿi bī-ġaraż u ʿillete

2 Ol ki bizi nīst iken ḳıldı mest
Oldı mey-i ʿışḳ ile kevneyn mest

3 Maʿni kimi gizlü vü ṣūret nigār
Maʿnisi her ṣūret ile āşkār

4 Çār-ʿanāṣır bile terkīb iden
ʿĀdemi bu ḥüsn ile tertīb iden

5 Viren aña biş ḥis altı cihāt
Yazan aña āyet ilen beyyināt

6 Ḳaṭre sudan lüʿlüʿ-i lālā ḳılan
Ḳuru aġaçdan gül-i ẖamrā ḳılan

7 H̱āliḳ-ı ins ü cin ü vaẖş u ṭuyūr
Rāzıḳ-ı erzāḳ ẖamı mār u mūr

8 Dinme göñül munca ki ḥaddüñ degül
Ġonce kimi özüñe ancaẖ gül

---

1. – Ch.
2b Oldı] Ḳıldı T.
3a giz] gizlü T, Ch.
4a terkîb] tertîb T.
5 his ü] his T, B.
6a lü'lü-i lālā] lü'lüyi lā Ch.
7 B. 108a
7b Rāzık-ı erzak] Razık u Rezzāk T.

9 Sen kim ü adını anuñ ādemüñ
Ẕerre kim ü gün ṣıfātın söylemeñ

10 Çek dilüñni özüñe ḫaddüñ tanı
Bu söz ile tanımañ olmaz anı

11 Cehd ile gör diñle Resūlüñ sözin
K’añlayın anuñ sözi bildi özin

12 Şol meh-i ceyş-encüm-i gerdūn ḫabāb
Kim ḳulıdur ṭalʿatınuñ āftāb

13 Özi durur ʿilm ile daʿvī ḳılan
Evvel ü āḫirde tecellī ḳılan

14 Tañrı anuñ şānına levlāk dir
Çākeridür encüm ü eflāk dir

15 Kim ki anuñ sözine dutmaz ḳulaġ
Ādem aña söyleme k’oldur ulaġ

16 Menden aña günde dürūd u selām
Āline etbaʿına hem veʿs-selām

11a Ch. 64b.

12b B. 108b.
14a T.56a.

17 Luṭf it İlāhī ki günehkāruñam
Dām-ı maḥabbetde giriftāruñam

18 Cürm ü ḫaṭādan olubam rū-siyāh
Luṭf gözi ilen maña baḫ yā İlāh

19 Devr-i felekden çeкübem çoḫ cefā
Bulmayubam derdüme hergiz devā

20 Ḫaste-dil ü vālih ü bī-çāre em
Luṭfuñ ivinden ḳatı āvāre em

21 Çün maña senden gelür iy cān elem
Cevrüñ elinden ne şikāyet ḳılam

22 Senden eger ġam gele ya derd ü bīm
Şükr senüñ virdügüñde yā kerīm

23 Sāḳi ḫumāram maña bir bāde vir
Ḫırmen-i dīn ü dilimi bāda vir

24 Tā ki başumdan ola bu derd-i ser
Bir nefes özimden olam bī-ḫaber

---

18 B.109a.
18b yâ] iy T.
20-42 –Ch.
23-35 -B.

25 Ol şafaḳ u mihr degül görünen
Çerḫdür ol bāde içün dürünen

26 Ḫanda ki ol bāde vü cām felek
Cürʿasını görmedi mülk ü melek

27 Kim ki o meyden ḳadehi nūş ider
Bilür özin gerçi ferāmūş ider

28 Baġrı delindi felek-i sādenüñ
Tā kim o geh süzgici ol bādenüñ

29 Cān ki ezelden beri maḫmūrıdur
Mey dime maḫmūr ki rencūrıdur

30 Aña birer cürʿa naṣīb eylegil
Baḫşasın ṣāyime ḥasīb eylegil

31 Ḳıl aña bir cürʿa keremden naṣīb
Olmasa baḫşīş aña itgil ḥasīb

32 Ṣāf eger ḳıymaz iseñ dürdden
Merḥamet it yoḫsa ölür derdden

33 İy dil-i miskīn niçe bī-çārelıġ
Her ṭarafa seyl kimi āvārelıġ

26a T. 56b.

34 Her ẖas içün ot kimi yanmaġ nedür
Su kimi her cāya boyanmaġ nedür

35 Gence girüp ġonce tek ol ẖırḳa-pūş
Baş çeküp ẖırḳaya olgil ẖāmūş

36 Münhī-i ġayb eyledi dün gün ẖiṭāb
Cān ḳuşına kim ide fikr ü ṣavāb

37 Söyleye bir nükte ki dil bend ola
Dünyede her işidene pend ola

38 Bu sözi şol bülbül-i şīrīn-nefes
Fehm idiçaẖ naẓmına ḳıldı heves

39 Ḫālıḳa evvel didi ḥamd ü s̱enā
Ṣoñra şehüñ ʿömrine ḳıldı duʿā

40 Şāh-ı ḥüsn-i ẖalḳa-i ʿAlī maʿrifet
Ḫusrev-i Īsī dem [ü] Mūsī ṣıfāt

41 Ol ki ebu'l-fetḥ laḳābdur aña
Pīşe-kerem sözi edebdür aña

36b B. 109b.
38-45 –T.

42 ʿAdlile ʿazl oldı Anūşirvān
Cūdına neşr eyledi ḥānım revān

43 Ḥükmi eger daġa dise kim yiri
Yiriyüben yiride bile yiri

44 Lafẓ-ı güher-pāş güher-pūşını
Dür kimi kim duysa dutar gūşını

45 Şāh duʿāsın çü edā eyledi
Cān dil-i bīmāra nidā eyledi

46 Bir niçe söz cān göñülle dir işit
Cān u göñülle bu sözi var işit

47 İy göñül aldanma cihān ālına
K'aldanan alına anuñ ālına

48 Kimseye çün ḳılmadı dünyā vefā
Munca anuñçün ne çekersin cefā

49 Deni dūn ʿārife mesken m'olur
Ṭūṭi ḳaddüñ yiri gülḫūn m'olur

42b B.110a.
43a Ch. 65a.
47a T. 57a.
48b B. 110b.

50 Ṣūret ile dil-ber-i ʿayyāredür
Maʿnīde bir dīv-i sitem-kāredür

51 Kim ki bu dīv ālına aldanmadı
Şol ezelī ḳavle durup danmadı

52 Gördi seni ḳıldı melāyik sücūd
Özüñi saġınmaz iken bī-vücūd

53 Yaḫşılıġ it luṭf u kerem-pīşe ḳıl
Gör ne ʿaceb ẕātsın endīşe ḳıl

54 Cümle cihān ehli ilen doġru ol
Şerʿa yapış ister iseñ doġru yol

55 Doġrulıġ iy yār ola dost ḳapusı
Doġruya cennet kimidür damusı

56 Doġru olup doġru yiri doġru di
Doġrulıġ ile iki ʿālemni yi

57 İki cihānda dimeseñ şādlıġ
Ġuṣṣa vü endūhdan āzādlıġ

52a Ch. 65b.
54b B. 111a.

58 Özüñ ile doġrılıġ pīşe ḳıl
Sorġu gününden yiri endīşe ḳıl

59 Kim ki degül doġru degül ādemi
Ölüdür ol dutsa gerek mātemi

60 Āh ḳalem tek iki dillüye āh
Kim olısar dili kesük rū-siyāh

61 Şemʿ tek ol yek-dil ü hem yek-zebān
Tā ki yüzüñden ola rūşen cihān

62 İy gün ü ay ḫādim-i ḫaylüñ senüñ
Cān u cihān barça ṭıfleynüñ senüñ

63 Her kime yoldaş saʿādet ola
Luṭf u kerem pīşe vü ʿadet ola

64 Luṭf u kerem pīşe ḳıl iy şehr-yār
Tā saña hem mülk ola hem şehr yār

65 ʿAdl saña sūr ide mātemleri
Niçe ki dutduñ duta ʿālemleri

---

59. beyit T. nüshasının sondan bir önceki beytidir. T. nüshasının son beyti ise 67. beyittir. Bu beyitten sonra nüsha sona ermektedir.
60b B. 111b.
63a Ch. 66a.

66 Ḫanı Ferīdūn u Cem ü Keyḳubād
Ḳaldı olardan ṣoña ancaḫ bir ād

67 Yaḫşı aduñ cehd idegör kim ḳala
Addan özge daḫı gör kim ḳala

68 Dünyeye aldanma vü hem malına
Bir naẓar it özgelerüñ ḥālına

69 Ḫanı olar kim munı cemʿ itdiler
Ḥasret ü derd ile ḳoyup gitdiler

70 Cān u cihān kimseye ḳalmaz gider
Mihrin anuñ cān u göñülden gider

71 Ḫāṭıruñı yaḫşı işe tīz ḳıl
Her ne yaman iş ola perhīz ḳıl

72 Ādem eger ḫayr ider yoḫsa şer
Ḫayr u şer ol nesne kim eyler görer

73 Bes yigi oldur ki şerīr olmaya
Tā ġam u derd ile esīr olmaya

66b B. 112a.
68a Ch. 66b.
72b B. 112b.
73a Ch. 67a.

74 Tā ki bu mīnā-yı felek zer-nigār
Ḳāyim olup eyleye devr ü medār

75 Tā ki doġa ṭāḳ-ı felekden ḳamer
Tā türeye şāh-ı şecerden s̱emer

76 Devlet ile gündüze dönsün dünüñ
Günde yig olsun ẖamı günden günüñ

Mes.2

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 Kerem ḳıl iy nesīm-i nev-bahārī
Men-i bī-çāre ilen Ḥaḳ-ı yārı

2 Revān ol sū-be-sū gülşen-be-gülşen
Ḳadem başma meger bir serv ü sūsen

3 Gül ile söyle bülbül iştiyāḳın
Çemen yüzine sünbül iştiyāḳın

4 Sühānuñ ḥāletini söyle māha
Ḳuluñ sözüni yaʿni pādşāha

Mes.2. B. 112b-116a, Ch. 67b-69b.
Ch. nüshasında 69b'de minyatür vardır. Bu minyatürün üstünde ise 2. mesnevinin son beyti yer almaktadır.
2a B. 113a.

5 Edeb yirin öpüp yitür selāmum
Digil iy ṭūṭi-i-şirīn kelāmum

6 Eger ḳullıġda taḳṣīr oldı menden
Ümīdüm ʿafvdur iy şāh senden

7 Ḳulam ḳul bendenüñ eksükligi çoḫ
Şehüñ bir suçla ḳavlden dönmegi yoḫ

8 Durubam baş u cān ilen bu ʿözre
Ne kim fermānuñ olursa göz üzre

9 Velī sensiz maña çekdi çeri ġam
Ne bir yoldāş u ne bir yār u hem-dem

10 Çevürdi çevremi seyl-āb-ı miḥnet
Ġarīḳ itdi meni ġarḳ-āb-ı miḥnet

11 Belā vü ġuṣṣa vü derd ile endūh
Yıġıldı her ṭarafdan kūh-tā-kūh

12 Bu yalġuzlıġda gördüm dīde nemdür
Çü gördüm kimsenem yoḫ ṣora nemdür

7b bir] her B.
8a B. 113b.
10a Ch.68a.

13 Ḫiṭāb itdüm dile k'iy dil niçük sen
Bu ṭūfān içre pā-der-gil niçük sen

14 Didi ol şeh ḫayāli olsa yoldāş
Ne ḳayġu ger olursa ḫamu yoldaş

15 Bu söz üsne yitüp geldi ḫayālüñ
Didi kim niçedür iy ḫaste ḥālüñ

16 Ḫayālüñ dāmenin dutdı dil-i zār
Ki bu demde ümīdüm sensin iy yār

17 Ḫayālüñden göñül çün buldı ümīd
Ḳaranġu dünde ṣaġın doġdı ḫurşīd

18 Ne ġam didi yaġış tek yaġsa yaġı
Çü müstaḥkemdür ümīdüm bu daġı

19 Ḫayālüñlen güneş tek yek-süvāra
Birimiz iy gülüm degdi hezāra

20 Ḥaḳuñ fażlı ḫayālüñ devletinden
Ḫalāṣ olduġ ḥasūduñ miḥnetinden

14a B. 114a.
20a B. 114b.

21 Yoḫ eksüklük daḫı ez-fażlu'llāh
Viṣālüñdür hemīn eksüklük iy şāh

22 Serāy-ı dīde kim vaṣluñ yiridür
Müşerref ḳılsañız şāhā yiridür

23 Ḳadem baṣ göñlümüñ vīrānesine
Yoḫ ise ġamlan ol vīrāne sine

24 Çü ẓāhirdür didügim söze taṣdīk
Ümīd oldur refīḳım ola tevfīk

25 Ḳılup devlet maḳāmında iḳāmet
Görem dīdāruñı saġ u selāmet

26 Şehā bu ḫayr yite tā ḫayr ḳılma
Unut ṭaḳsīrimi ṭaḳsīr ḳılma

27 Yüzüme yaḫıla şemʿ-i Hidāyet
Gelicek munda iy şemʿ-i Hidāyet

28 Hemīşe tā nihāl-i feth u iḳbāl
Ẓafer baġında ser-sebz ola ḫoş-ḥāl

21a Ch. 68b.
23a vīrānesine] dīvānesine Ch.
26a B. 115a.

29 Nihāl-i ʿ ömrüñ olsun sebz ü ḫurrem
Bitürsin mī̄ve-i devlet dem-ā-dem

30 Gel iy içmiş bu gün ġaflet şarābı
Sepilmiş yüzüñe şūr u şarābı

31 Gel iç devlet meyin maḫmūruñı yaz
Yitür ġam defterin alup yiter yaz

32 İçen devlet meyin bil kim uyandı
Ġam odında ḫaçan devletlü yandı

33 Burada görmişem devlet yüzini
Ne bir kim yüze yüz gördüm yüzini

34 Dime aldanmazam düşmen sözine
Bu uca ḳalʿ adan düşmen sözine

35 Gel içgil ẕevḳ ilen devlet ayaġı
Bu devletden yüri çekme ayagı

36 Uyursın ḳalʿ a içre düş görürsin
Saʿ ādet yüzini gel düş görürsin

29a sebz ü ḫurrem] ser-sebz ü ḫurrem Ch.
30a Ch. 69a.
31b B. 115b.
31b yiter yaz] biter bāz B.

37 Gelicek bulmaz olsañ dost-kāmı
Ecel yanımda içsün dost kāmı

38 O günki yaḫıla şemʿ-i Hidāyet
İşitseñ sözüm iy şemʿ-i Hidāyet

39 Saġınma sözümi kim aldamekdür
İşitmek senden ü menden dimekdür

37b. 116a.
39 B'de 116a, Ch'de 69 b.
39a Ch. 69b.

SONUÇ

Tezimizde Emir Hidayet'in edebiyat tarihine malzeme teşkil etmesi açısından şahsiyet ve eser noktasında, hayatını, edebi kişiliğini, eserini ve dîvânının tenkitli metnini konu aldık.

Hidayet, XV. yüzyılda yaşamış bir şairimizdir. Hidayet, Akkoyunlular'a mensup bir şahsiyettir. Akkoyunlu coğrafyasında yaşamıştır. Akkoyunlular'da birçok görevde bulunmuştur. Bu görevlerinden en önemlisi emir-i kebirliktir. Hidayet'in doğum tarihi hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz. Dîvânda geçen beyitlerden Hidayet'in Şiraz, Tebriz ve Irak'ta bulunduğunu tespit etmekteyiz. Hidayet, Akkoyunlu hükümdarlarından Uzun Hasan, Sultan Halil ve Sultan Yakup'un saltanatlarını görmüştür. Sultan Halil'e çok yakın olduğunu tespit edebildiğimiz Hidayet, Sultan Yakup zamanında Tebriz'den uzaklaştırılmıştır. 1478'den sonra belli bir süre Irak'ta yaşamıştır. Ömrünün geri kalan kısmını Irak'ta geçirdiğini tahmin ettiğimiz Hidayet 1498 yılından önce vefat etmiştir.

Edebi kişiliği noktasında şiirlerinde lirik bir hava sezilmektedir. Bunun yanında hamaset duygusunun ağır bastığı şiirleri de bulunan Hidayet, dönemine göre sade bir Türkçe ile yazmıştır. Şiirlerinde ayrılıktan şikayet eden, sevgilinin varlığından her zaman mutlu olan âşık hüviyetiyle karşımıza çıkmaktadır. İç dünyasının değişmelerini şiirlerinde bulabilmekteyiz. Şiirlerinde vefa, fedakarlık hissi, ifade ve üslup inceliği, dilde sadelik ve güzellik dikkate değer unsurlardır.

Hidayet'in en fazla kullandığı vezin "*Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün*" dür. İkinci vezin ise "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" dür. Hidayet nazım şekli olarak en fazla gazel nazım şeklini kullanmıştır. 246 şiirden 239 tanesi gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Kaside yazmamıştır.

Hidayet'in şiirlerinde en fazla dikkati çeken özellik sosyal unsurlardır. Sosyal unsurlardan faydalanan Hidayet, atasözleri ve deyimleri sıklıkla kullanmıştır. Bunun yanında Hidayet'in şiirlerinde ağdalı bir Türkçe yerine sade bir Türkçe kullanılmıştır.

Sonuç olarak Hidayet edebiyatımızın on beşinci yüzyıl şairlerinden olup, dîvânıyla kültür tarihimiz içerisinde göz ardı edilemeyecek bir şahsiyet olarak yerini almıştır.

KAYNAKÇA

Akdoğan, Yaşar. *Azerbaycan Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne Büyük Sözlük*, Beşir Kitabevi, İstanbul 1999.

Aksoy, Ömer Asım. *Atasözleri Ve Deyimler Sözlüğü* I-III, TDK. Yay., Ankara 1984.

Akyüz, Kenan; Beken, Süheyl; Yüksel, Sedit; Cunbur, Müjgan, *Fuzûlî Divanı,* Akçağ Yay., Ankara 2000.

Anay, Harun. *Devvâni maddesi*, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. III Ankara.*

Atalay, Besim. *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi*, C. I-IV., TDK Yay., Ankara 1998.

Aydemir, Yaşar. *Behiştî Divanı*, MEB Yay., Ankara 2000.

Çavuşoğlu, Mehmet. *Necati Bey Divanı'nın Tahlili*, Kitabevi Yay., İstanbul 2001.

Çetindağ, Yusuf. *Ali Şîr Nevâî'nin Osmanlı Şiirine Etkisi*, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 2006.

Devvânî, Celâleddin. *Arz-nâme,* İstanbul Süleymaniye Ktp. , Hamidiye Bölümü Nu. 1348.

Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yay., 6. Baskı, Ankara 2000.

Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 1983.

Eliyar G.Seferli – Halil H. Yusufli. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, Azerbaycan Türk Edebiyatı, II. Ankara 1993.

Ercilasun, A.Bican; Mehmedoğlu, Alaeddin, *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1991.

Erşahin, Seyfettin. *Akkoyunlular, Siyasal, Kültürel, Ekonomik ve Sosyal Tarih,* Ankara 2002.

Ergin, Muharrem, *Azeri Türkçesi*, Edebiyat Fak. Bas., İstanbul, 1971.

Ethe. *Catalog of turkish Manuscripts in the Bodleian Library,* Oxford, Laud. Or. 76.

Gölpınarlı, Abdulbaki. *Fûzûlî Dîvânı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1985.

Hidayet Çelebi. *Dîvân*, Hazine Ktp. (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp.) H. 919.

İpekten, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz,* Dergâh Yay. II. Baskı, İstanbul 1997.

Kaf-zâde Fâizî. *Zübdetü'l-Eş'âr,* İstanbul Üniv. Ktp. T. 2472.

Karahan, Abdulkadir. *" Emir Afsahuddin Hidayet ve İncelenmemiş Divanı" Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*, İstanbul 1980.

Kilisli Rıfat, *Arz-nâme Yay.* , Milli Tetebbular Mecmuası Sayı 5.

Korkmaz, Zeynep. *"XV. Yüzyıl Azerî Türkçesinin Değerli Bir Temsilcisi Emîr Hidâyetullah ve Dîvânı" Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1982-1983 TTK. Bas. Ankara 1986.

Korkmaz, Zeynep, *"Emîr Hidâyetullah Divanı'nın Dil Yapısı Üzerine Görüşler" V. Uluslarası Türk Dil Kurultayı Bildirileri* C.II, TDK. Yay., Ankara 2004.

Kurnaz, Cemal. *Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili*, MEB. Yay. 2. Baskı, İstanbul 1996.

Kurnaz, Cemal, " *Divan Şirini Halk Şiirine Yaklaştıran Bir Özellik: Atasözleri ve Deyimler" Türküden Gazele,* Akçağ Yay. Ankara, 1997.

Kut, Günay, Alî Şîr Nevâyî, *Garâibü's-Sıgar İnceleme-Karşılaştırmalı Metin,* TDK. Yay., Ankara, 2003.

Levent, Agâh Sırrı. *Divan Edebiyatı*, Enderun Kitabevi 3. Baskı, İstanbul 1980.

Levent, Agâh Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yay. 3. Baskı, Ankara 1988.

Lugal, Necati. *Tezkire-i Devletşah,* MEB. Yay., İstanbul 1990.

Mermer, Ahmet. Karamanlı Aynî ve Dîvânı, Akçağ Yay., Ankara 1997.

Mermer, Ahmet. *Vecdî ve Divançesi*, MEB Yay., Ankara 2002.

Minorsky, V. *A Civil and military Rewiew in Fars in 881/1476* BSOS X/I (1940-1942).

Minorsky, V. *The Chester Beatty Library A Catalogue of the Turkish Manuscripts and Miniatures*, Dublin 1958.

Muhammed Mahdi Xân, *SANGLAX, A Persian Guide to the Turkish Language by Muhammed Mahdi Xân faximile text with and Introduction an Indicates by Sir Gerard Clowsen*, London, 1960.

Onay, Ahmet Talat. (haz. Cemal Kurnaz) *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, TDV. Yay., Ankara 1992.

Pakalın, M. Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.I-III., MEB. Yay., İstanbul 1983.

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yay. İstanbul 2000.

Redhouse, Sır James W. *Turkish And English Lexicon*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.

Salâhî, Mehmet. *Kâmûs-ı Osmâni*, C.I-IV., Mahmut Bey Matbaası, İstanbul 1313.

Sami, Şemseddin. *Kâmûs-ı Türkî* , Çağrı Yay. 10. Baskı, İstanbul 2001 .

Sefercioğlu, M. Nejat. *Nev'î Divanını'nın Tahlili*, Akçağ Yay., Ankara 2001.

Sertkaya, Osman Fikri. *Uygur Harfleriyle Yazılmış Bazı Manzum Parçalar II*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul 1973.

Sona, Fatih, *Alî ve Dîvânı,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE, Ankara 2005.

Steingass, F. *Persian English Dictionary*, Lebanon, 1975.

Sümer, Faruk. *"Akkoyunlular" TDV. İslam Ansiklopedisi*, C. II, İstanbul 1989.

Süreyya, Mehmed. *Sicill-i Osmânî*, (Haz. Nuri Akbayır), C. I-IV, TV. Yay., İstanbul 1996.

Şeyh Süleyman. *Çağatay u Türki Osmânî*, Mihran Matbaası, İstanbul, 1298.

Şükrün, Ziyâ. *Ferhengi Ziyâ*, C.I-II., MEB. Yay., İstanbul 1996 .

Tahirü'l- Mevlevî. *Edebiyat Lugati* (Haz.Kemal Edip Kürkçüoğlu), Enderun Kitabevi, İstanbul 1973.

Tarlan, Ali Nihat, *Fûzûlî Dîvânı, Gazel, Musammat, Mukatta ve Rubâî*, C.I, İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. Üçler Bas. İstanbul 1950.

Timurtaş, F. Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük,* Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994.

Tolasa, Harun. *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, Akçağ Yay., Ankara 2002.

Tolasa, Harun. *XVI. Yüzyıl Tezkirelerine Göre Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi,* Akçağ Yay., Ankara 2002.

Tökel, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar,* Akçağ Yay. Ankara, 2000.

Tuman, Nâil. *Tuhfe-i Nâilî*, (Haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatcı), Bizim Büro Yay., Ankara 2001.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, TTK. Bas., Ankara 2003.

Woods, John E. (Çev. Sibel Özbudun). *Akkoyunlular Aşiret, Konfedererasyon, İmparatorluk 15. Yüzyıl Türk-İran Siyaseti Üzerine Bir İnceleme,* Milliyet Yay., İstanbul 1993.

EK 1. METNİN OLUŞTURULMASINDA İZLENEN YOL

1. Arap harfli alfabede bulunup da bugünkü alfabede bulunmayan işaretler için tenkitli basımı yapılan ilmî eserlerde görülen aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:

ء	’
ى	y
ث	s̱, S̱
ح	ḥ, Ḥ
خ	ḫ, Ḫ
ذ	ẕ, Ẕ
ص	ṣ, Ṣ
ض	ḍ, Ḍ/ż, Ż
ط	ṭ, Ṭ
ظ	ẓ, Ẓ
ع	‘
غ	ġ, Ġ
ق	ḳ, Ḳ
ك	k, K/ ñ, Ñ/g, G

Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri de şöyle gösterilmiştir:

ا	ā, Ā
و	ū, Ū
ى	ī, Ī

Farsça vāv-ı ma’dūleler uzun a’dan önce üst konumda (˘) işareti ile gösterilmiştir: ḫ˘ān, ḫ˘āb gibi.

2. Şiirlerin sıralanmasında dîvândaki şiirlerin sıralaması genel olarak uyulmuştur:

a.Gazeller
b. Müstezadlar
c. Tahmis
ç. Bir bendlik şiir
d. Mesneviler

Şiirlerin başında vezinleri gösterilmiştir. Şiir numarasına verilen dipnotta da şiirin hangi varakta yer aldığı da belirtilmiştir.

4. Divan metinleri harekesizdir. Nüshalar nesta’lik ile yazılmıştır.

5. Metinde anlam veya vezin eksikliklerini tamamlamak için ilave ettiğimiz kelime ya da heceleri “[]” içerisinde gösterdik. Yapılan değişiklikleri dipnotta belirttik. Aynı gerekçe ile söz dizimine yapılan müdahaleleri dipnotta açıkladık.

6. Metinde geçen Arapça kelimeler transkribe edilirken italik ile yazılmış, dipnotta ise anlamları verilmiştir.

7. İnceleme kısmında gazel G., müstezad Müs., tahmis Tah., mesnevi Mes. kısaltmalarıyla kullanılmıştır.

8. Vezin kusuru düzeltilememiş ise (*) işaretle bozuk olan mısra gösterilmiştir.

9. “ki” ve “ne” ile yapılan birleşmelerde düşen ünlü kesme işareti ile “n’ola” gibi gösterilmiştir.

10. Metinde Arapça, Farsça kelime ve eklerin yazımında Prof. Dr. İsmail Ünver'in "Yazım Birliği Üzerine Öneriler"ine, Türkçe kelime ve eklerin yazımında da Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş'ın "Eski Türkiye Türkçesi" adlı çalışmasına uyulmuştur.

EK 2. NÜSHA TAVSİFLERİ

Hidayet Dîvânı'nın kütüphanelerde elimizde mevcut üç nüshası bulunmaktadır. Bu üç nüshanın ilki İngiltere(Bodleian); ikincisi İrlanda (Chester Beatty); üçüncüsü ise İstanbul'da (Topkapı Sarayı) bulunmaktadır. Minorsky dördüncü bir nüshadan bahsetmiş olsa da bu nüshayı elde edemedik. Bu nüsha Minorsky'e göre Stevensen adlı bir kişinin şahsi kütüphanesindedir.

1. Oxford, Bodleian Kütüphanesi Nüshası[50] :

Baş:

İy cān u göñül mihrüñ ile vālih ü şeydā

İs̱bātuñ içün kevn ü mekān oldı hüveydā

Son:

Sağınma sözümi kim aldamekdür

İşitmek senden ü menden dimekdür

Yaprak: 116; Ölçü: 21,2 * 11,8 cm; Satır: 10-12; Yazı: Nesta'lik Kağıt: Düz âbâdîdir. Miklepli, şemseli ve zencirekli meşin bir cilt içerisindedir. Sayfa kenar ve ortaları ile, gazeller arası cetvelli ve yaldızlıdır. Yaprak 1b başı müzehheptir. Dîvânın sonunda ketebe kaydı vardır. Bu kayıtta dîvân sahibi Emir-i A'zam Hidayetullah Beg'dir. Yazma H. 903/M.1497 tarihinde Pir Hüseyin el-Katib tarafından yazılmıştır.

Ketebe kaydı şu şekildedir.

"Temme'd-dîvânu'l- Emîrü'l-a'zamu'l-magfur emîru Efsahuddin Hidayetullah Beg nevverallahü kabrehü fi-tarih-i aşere evâil-i cemâdiye'l-evvel minhü selâse ve tis'a mie 'alâ yedi'l-abdi'l-müznib Pir Hüseyn el-katib ve'l-hamdülillahi evvelen ve ahiren."

---

[50] Ethe, *Catalog of Turkish Manuscripts in the Bodleian Library*, Oxford, Laud. Or. 76.

Bu nüshada eksiklik vardır. Bu eksiklik 104b'den sonra 105a'da farklı bir şiir vardır. 232. gazelin iki beytinden sonra diğer sayfada (105a'da) tahmise geçilmektedir. 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239. gazel; 1, 2, 3. müstezad B. nüshasında yer almamaktadır. Bu sayfalar tahminimizce kopmuştur.

2. İrlanda, Dublin (Chester Beatty) Nüshası[51] :

Baş:

İy cān u göñül mihrüñ ile vālih ü şeydā

İs̱bātuñ içün kevn ü mekān oldı hüveydā

Son:

Hidāyet bu bir şi'r ilen bend ḳılduñ

Ḫorasan u ehl-i Semerkand aġzın

Yaprak: 73; Ölçü: 17,3*12,3; (11*6,8 cm); Satır: İki sütun halinde 11; Yazı: Nesta'lik; Kağıt: yaldız serpilmiş, ince krem rengi, yarı parlak bir kağıttır.

Türk tarzından çok İran tarzında nefis, kahverengi deri bir cilt içindedir. Cilt kapağının ortası ve kenarları içe doğru çukurlaştırılmış ve kabartma çiçeklerle süslenmiştir. Sayfaların kenarları ve ortaları yaldızla cetvellenmiş; üst ve alt köşeleri ile orta yerleri de mavi renk ve yaldız üzerine kabartma kahverengi çiçeklerle süslenmiştir. Yaprak 1b'nin üst kısmı da yaldızlı müzehheptir. Yazmanın zahriyesinin a ve b yüzlerinin tamamı, altın yaldızın hakim olduğu zemin üzerine mavi ve açık yeşil renklerle ve nefis bir stille süslenmiştir. Ayrıca yazmanın 8b, 19b, 38b, 70. sayfalarında 4 minyatür vardır.

---

[51] V. Minorsky, *The Chester Beatty Library , A Catalogue of the Turkish Manuscripts and Miniatures*, Dublin 1958, P.1 ms. 401.

3. Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası[52] :

Baş:

İy cān u göñül mihrüñ ile vālih ü şeydā

İs̱bātuñ içün kevn ü mekān oldı hüveydā

Son:

Yaḫşı adıñ cehd idegör kim ḳala

Addan özge daḫı gör kim ḳala

Yaprak: 56; Ölçü: 25,5*15 cm (8,6); Satır: İki sütun halinde 14; Yazı: Ta'lik; Kağıt: Aharlı elvan kağıt

Serlevha müzehhep, cetveller yaldızlıdır. Miklepli, kahverengi ebrulu deri ciltlidir. 48a ve 49b'de iki tane minyatür bulunmaktadır. Ayrıca 25a'da bir gonca ve 55a'da bir çiçek bulunmaktadır.

Topkapı nüshasında 27b'den sonra 28a'da faklı bir şiir yer almaktadır. 118. gazelden sonra farklı bir şiire geçilmektedir. 118. gazelin iki beyti 27b'de yer almaktadır. 28a'da ise 128. gazelin son iki beyti ve 129. şiir yer almaktadır. Tahminimizce burada yer alması gereken 10 gazel içermesi gereken sayfalar kopmuştur.

---

[52] Fehmi Edhem Karatay, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, C. II, İstanbul 1961, s. 122, Numara 2335, H. 919.

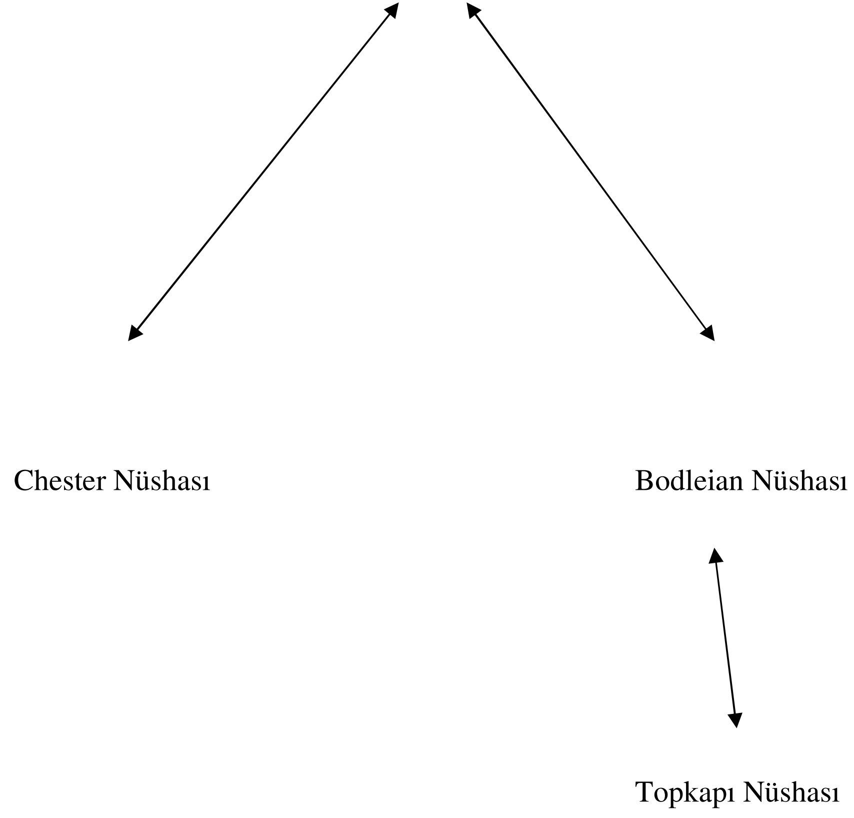
EK 3. NÜSHA BENZERLİKLERİ ve ŞECERE

Nüshalara dikkat edildiğinde Bodleian (1498) ve Topkapı (?) nüshası birbiriyle örtüşmektedir. Chester (tahminen 1478) nüshası ise farklı özellikler arz etmektedir. Bodleian ve Topkapı nüshalarında şiir sayıları Chester nüshasına göre fazladır. Chester nüshasında 186 gazel bulunmasına karşın; Bodleian nüshasında 216 gazel, Topkapı nüshasında ise 205 gazel bulunmaktadır. Bodleian ve Topkapı nüshalarında bulunan 15, 64, 74, 77, 90, 97. gazeller Chester nüshasında bulunmamaktadır. Bodleian ve Topkapı nüshaları birbirine benzemesinin yanında bu iki nüsha arasında da imlâ konusunda farklılık vardır. Kelime bağlamındaki benzerlik; imlâ bakımından farklılık arz etmektedir. Bu iki nüshanın kelime bağlamında Chester nüshasından farklılığı şu şekildedir:

1. 3. gazelin 6. beytinde dîdem kelimesi yerine Chester nüshasında çeşmüm geçmektedir.
2. 5. gazelin ilk beytinde melâletdir kelimesi yerine Ch. nüshasında melâmet kelimesi verilmiştir.
3. 14. gazelin ikinci beytinde virür kelimesi yerine Ch. nüshasında bilür kelimesi kullanılmıştır.
4. 24. gazelin ikinci beytinde neçüktür kelimesi yerine Ch. nüshasında yalnızca neçük kelimesi kullanılmıştır.
5. 30. gazelin ikinci beytinde kılan kelimesi yerine Ch. nüshasında iden kelimesi kullanılmıştır.
6. 39. gazelin 2. beytinde çıhabilmen kelimesi yerine Ch. nüshasında çıhabilen kelimesi kullanılmıştır.
7. 41. gazelin üçüncü beytinde bağda kelimesi yerine Ch. nüshasında bağçede kelimesi kullanılmıştır.
8. 42. gazelin üçüncü beytinde cismini kelimesi yerine Ch. nüshasında çeşmüni kelimesi kullanılmıştır.

Bu benzerlikler dîvânın sonuna kadar dikkat çekicidir. Bodleian ve Topkapı nüshaları arasındaki bu kelime benzerliklerinin yanında imlâ bakımından farklılık, değinilmesi gereken bir özelliktir. İmlâ bakımından Topkapı nüshasının farklılığı hemen dikkat çekmektedir. Bu farklılıklarda en önemlisi bu nüshada benzeşme hadisesinin görülmesidir. Bu nüshada 33. gazelin beşinci beytinde *gitti* kelimesi kullanılmıştır. 35. gazelin beşinci beytinde *itti* kelimesi kullanımıştır. Bu örnekler çoğaltılabilir. Diğer nüshalarda benzeşme hadisesi görülmemekle birlikte bu nüshada görülmektedir. Aynı zamanda ḫ ve ġ sesleri arasındaki seçimlerde Topkapı nüshasında ġ kıllanılmıştır. Aynı zamanda karışık olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda bazı gazeller sadece T. nüshasında bulunmaktadır. Bu gazeller, 79, 86, 105, 130 ve 136. gazellerdir. Verdiğimiz bu özelliklerden şu sonuçlara varmaktayız:

Chester nüshası kelimeler bakımından farklıdır ve farklı bir kolu temsil etmektedir. Bodleian nüshası ise yine farklı bir kolu temsil etmektedir. Bodleian nüshası ile Topkapı nüshası birbirine kelime bakımından benzemektedir ve bunlardan Topkapı nüshası, Bodleian nüshasından istinsah edilmiştir. Stevensen nüshası hakkında herhangi bir çıkarımda bulunamamaktayız. Bu özellikler verildiğinde aşağıdaki şecere elde edilebilir.

ŞECERE
Chester Nüshası
Bodleian Nüshası
Topkapı Nüshası

DİZİN

ÖZET

Yaklaşık yedi yüzyıl süren dîvân edebiyatı döneminde sayısız eser verilmiştir. Bu eserler, geçmişimiz hakkında bilgi veren en önemli vesikalardır. Geçmişimizi aydınlatması açısından bu eserlerin önemi göz ardı edilemez.

Hidayet, edebiyatımızda Akkoyunlular döneminde, XV. yüzyılda yaşamış bir şairimizdir. Uzun Hasan, Sultan Halil ve Sultan Yakup'un döneminde yaşamıştır. 1498 tarihinden önce vefat etmiştir. Hidayet, aynı zamanda Akkoyunlular'da emirlik yapmıştır.

Hidayet'in bir dîvânı vardır. Bu dîvândan başka herhangi bir eseri yoktur.

Hidayet Dîvânı'nın elimizde bulunan dört nüshası vardır. Bu dört nüshanın ilki Bodleian (İngiltere); ikincisi Chester Beatty'de (İrlanda); üçüncüsü de Topkapı'da (İstanbul); dördüncüsü de G. F. S. Stevensen'in şahsi kütüphanesindedir. Stevensen nüshası hariç, diğer üç nüsha metnin oluşturulmasında kullanılmıştır. Şiirler transkribe edilip edisyon kritik yapılarak, klasik dîvân tertibine göre sıralanmıştır. Eserde toplam 246 şiir vardır. Hayatı, edebi kişiliği ve dîvânın şekil özellikleri incelendikten sonra, dîvânın metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Hidayet, Dîvân, Akkoyunlular, Şiir, Tenkitli Metin

ABSTRACT

A great number of works were given in the period of divan literature. These are the most important documents giving information about our past. Without them our past could not be enlightened.

Hidayet, who lived in our literature in Akkoyunlular era in the15th century, is poet. He live term of Uzun Hasan, Halil Sultan and Yakup Sultan. He was also a sway in that era. He died before 1498 years. He has no works except for a Divan.

We have his Divan’s four copies. The first one is in Bodleian, England. The second one is in Chester Beatty, Ireland and the third one is in Topkapi, Istanbul, Turkey, fourth one is G. F. S. Stevensen’s own library. Except for Stevensen, other three copies have been used to create text. Poems were transcribed, made edition critic and ordered in classical Divan rules. There are 246 poems in total. The text of Divan was given after his life and literary personality were studied.

Key words: Hidayet, Divan, Akkoyunlular, poem, analyzed text